१०३
६

"अथ"

103
6

ग्रन्थनामः	"आश्वलायनश्रौतसूत्रम्"	
कर्तृनामः-	?	
विषयः-	वेदाङ्गम्	

2/6

Ashwalayana
Short Sutram

अथ आश्वलायनश्रौतसूत्रम्॥

103/6
१०३/६
103/6

रिदमहमग्निनादेवेनदेवतयात्रिवृतास्तोमेनरथंतरेणसाम्नागायत्रेणछंदसाग्निष्टोमेनयज्ञेनवषट्कारेणवज्रेणयो
स्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तंहन्मीत्याश्रावयिष्यंतमनुमंत्रयेताश्रावययज्ञंदेवेष्वाश्रावयमांमनुष्येषुकीर्त्यै
यशसेब्रह्मवर्चसायेतिप्रवृणानेदेवसवितरेतंत्वावृणतेग्निंहोत्रायसहपित्रावैश्वानरेणद्यावापृथिवीमांपाता
मग्निर्होताहंमानुषइतिमानुषइत्यध्वर्योःश्रुतोदायुषास्वायुषोदोषधीनांरसेनोत्पर्जन्यस्यधामभिरुदस्था
ममृतांअन्वित्यकनिष्ठेत्याष्टिश्चाध्वर्योनवतिष्ठपाशोअग्निंहोतारमंतराविचृतनासिनंतिपाकमतिधीर
तीत्यूह्वायक्रतस्यपंथामन्वेमिहोतेत्यभिक्रम्यांसेध्वर्युमन्वारभेतपार्श्वस्थेनपाणिनाग्नीध्रमंकदेवोनस
व्येनवेंइमन्वारभामहेहोतर्वूर्येपुरोहितंयेनायन्नुत्तमंस्वर्देवाअंगिरसो।द्विबमितिसंमार्गतृणेस्त्रिरभ्या
त्मंमुखंसंमृज्नीतसंमार्गोसिसंमांमज्जयापशुभिर्मृट्टी॥तिसकृन्मंत्रेणद्विस्तूष्णींसर्वत्रैवंकर्मावृत्तौस्पृष्टोद
कंहोतृषदनमभिमंत्रयेताहेदैधिषव्योदतस्तिष्ठान्यस्यसदनेसीदयोस्मत्पाकतरइत्युंगुष्ठेपकानिष्ठि
काभ्यांहोतृषदनात्तृणंप्रत्यग्दक्षिणानिरस्येन्निरस्तःपरावसुरितीदमहमर्वावसोःसदनेसीदामीत्यु
पविशेद्दक्षिणोत्तरिणोपस्थेनैर्णैनेनिरसनोपवेशनेसर्वासनेषुसर्वेषामहरहःप्रथमोपवेशनेपिसमा
नेद्विरस्तिगोतमः॥३॥ब्रह्मौदनेश्राविष्यमाणेग्न्याधेयेब्रह्माबहिष्यवमानात्प्रत्येत्यसोमेप्रसृप्यहोतास्तु

सू·श्रौ० गाहपत्येपशौनपत्नीसांयाजिकेऽन्यत्रहोतुरितिकौत्सउपविश्यदेवबर्हिःस्वासस्थंत्वाध्यासदेयमित्यभिहिष
३ होतःप्रततरांबर्हिषद्भवेतिजानुशिरसाबर्हिरुपस्पृश्ययातऊर्ध्वंजपेद्भूपतयेनमोभुवनपतयेनमोभूतानांपतये
नमोभूतयेनमःप्राणंप्रपद्येऽपानंप्रपद्येव्यानंप्रपद्येवाचंप्रपद्येचक्षुःप्रपद्येश्रोत्रंप्रपद्येमनःप्रपद्यआत्मा
नंप्रपद्येगायत्रींप्रपद्येत्रिष्टुभंप्रपद्येजगतींप्रपद्येऽनुष्टुभंप्रपद्येछंदांसिप्रपद्येसूर्योनोदिवस्पातुनमोमहद्भ्यो
नमोऽर्भकेभ्योविश्वेदेवाःशास्तनमायथेहहोताधिहोतानिषद्यायज्ञीयांस्तद्यद्वाचःप्रथमंमसीयेतिस
माप्यप्रदीमहइध्मेस्रुचावादापयेन्निगदेनाग्निर्होतावेत्त्वग्नेर्होत्रंवेतुप्रावित्रंसाधुतेयजमानदेवतायोऽग्नि
मित्यवसायपेहोलारमवृथाइतिजपेत्स्थसमापयेहुतवतीमध्वर्युस्रुचमास्यस्वदेववृधुवंविश्वेवरेइळा
ॐ म महेदेवाईर्कैन्याननमस्यामनमस्यान्यजामयज्ञियाभितिसमाप्तेस्मिन्निगदेऽध्वर्युराश्रावयातिप्रत्याश्रा
वयेदाग्नीध्रउत्करदेशेतिष्ठन्नस्यमिध्मसन्नहनानीत्यादायदक्षिणामुखइतिशाख्यायनकंसक्तश्रौ३ ३
ॐ षर्कित्योकारंप्लावयेत्॥४॥प्रयाजेष्वध्वर्युरितिपंचैतेभवंत्येकैकंप्रेषितोयजत्याग्नेर्याज्यादिरनुयाजव रामू
र्जंयेयजामहइत्यागूर्वषट्कारौत्यःसर्वत्रोच्चैस्तरांबलीन्यायोत्याज्यापस्तयोरादौप्लावयेद्याज्यांतंचविवि
च्यसंध्यक्षराणामकारंनत्वेऽवगृह्योवचनोव्यंजनांतोवाविसर्जनीयोनत्यक्षरोपधोरिफितइतरश्च

सू॰श्रौ॰ गादापनेपशौनपत्नीसांयाजिकैर्नान्यत्रहोतुरितिकोत्सउपविश्यदेवबर्हिःस्वासस्थंत्वाध्यासदेयमित्यभिहिष
३ होतःप्रतरांबर्हिषद्भवतिजानुशिरसाबर्हिरुपस्पृश्ययातऊर्ध्वंजपेद्भूपतयेनमोभुवनपतयेनमोभूतानांपतये
नमोभूतयेनमःप्राणंप्रपद्येपानंप्रपद्येव्यानंप्रपद्येवाचंप्रपद्येचक्षुःप्रपद्येश्रोत्रंप्रपद्येमनःप्रपद्यआत्मा
नंप्रपद्येगायत्रींप्रपद्येत्रिष्टुभंप्रपद्येजगतींप्रपद्येनुष्टुभंप्रपद्येछंदांसिप्रपद्येसूर्येनोदिवस्पातुनमोमहद्भ्यो
नमोअर्भकेभ्योविश्वेदेवाःशास्तनमायथेहहोतानिषद्यायज्ञीयांसत्तदद्यवाचःप्रथमंमसीयेतिस
माप्यप्रदीप्तइध्मेस्रुचावादायपयान्निगदेनाग्निर्होतावेत्वग्नेहोत्रंवेतुप्रावित्रंसाधुतेयजमानदेवतायोअग्नि
मित्यवसायपहोतारमृतथाइतिजपेस्थसमाप्यप्रैहुतवतीमध्वर्युःस्रुचमास्यस्वदेवयुवंविश्ववारेईळा
ॐ म महेदेवांईळेन्यान्नमस्यामनमस्यान्यजामयज्ञियानितिसमाप्तेस्मिन्निगदेध्वर्युराश्रावयतिप्रत्याश्रा
ऊि वयेदाग्नीध्रउत्करदेशेतिष्ठन्नस्यमिध्मसंनहनानीत्यादायदक्षिणामुखइतिशाट्यायनकंमस्तकंश्रौ ३
षडितित्योकारंप्लावयन्१०प्रयाजेश्वरंतिपंचैतेभवंत्येकैकंप्रेषितोयजत्यारूर्याज्यादिरनुयाजव ३ रामः
र्जंयेयजामहइत्यागूर्वषट्कारांत्यःसर्वत्रोच्चैस्तरांबलीन्यायोंत्यापात्तयोरादीप्लावयेद्याज्यांतंचविवि
च्यसंध्यक्षराणामकारंनत्वेकमृग्वचनोव्यंजनांतोवाविसर्जनीयोनत्यक्षरोपधोरिफितइतरस्य

श्रौसू॰पू॰ स्यसा धनादापघातो देवा अवंतु न इति पैदृ पिवान्यां वेष्ठ उर्वी ॥ ५ ॥ उक्ता देवतास्तासां याज्यानुवाक्या अग्निर्मू
र्धा भुवो यज्ञस्यायमग्निः सहस्रिण इति विदं विष्णुर्विचक्रमे त्रिर्देवः पृथिवी मेष एतां मग्नी षोमा सवेदसा युवमेता
नि दिवि रोचनान्यिंद्राग्नी अवसागतं गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ईड इसानसि रयिं प्रससाहिषे पुरुहूत श
त्रून्महाँ इंद्रो य ओजसा भुवनस्य मिद्र ब्रह्मणामहानिति यद्यग्नीषोमीय उपांशुयाजोऽग्नीषोमायोऽच्यु
वामान्यं दिवो मातरिश्वा जभारेत्यथ स्विष्टकृतः पिप्रीहि देवाँ उशतो यविष्ठ त्यमुवाक्या यियजामहेऽग्निं
स्विष्टकृतमयाडग्निरित्यं स्त्रोषष्ठ्या विभक्त्या देवतामादिश्य प्रिया धामान्ययाडित्युर्यद्वसुत्तराश्र पसंततु
याकयाकि तित्वे देवतासां पुरस्तादाज्यपानमनुक्रम्य देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि स्त्रीये × त्वं
महिमानमायजतामिज्या इषः कृणोतु सो अध्वरा जातवेदा जुषतां हविरग्ने यदद्य विशो अध्वरस्य हो
तरित्यनवानं यजति प्रकृत्यावा ॥ ६ ॥ प्रदेशिन्याः पर्वणी उत्तमे अंजयित्वौष्ठयोरन्यात्मं निमार्ष्टि वा
चस्पतिना ते हुतस्येषे प्राणाय प्राश्नामीत्युत्तरमुत्तरे मनसस्पतिना ते हुतस्योर्जेऽपानाय प्राश्नामी
त्यधरमधरे स्पृष्ट्वोदकमंजलिनेडां प्रतिगृह्य सव्ये पाणौ कृत्वा पश्चादस्या उदगंगुलिं पाणिमुपधा ४
यावांतरेडामवदापयीतां तरेणांगुष्ठमंगुली श्वस्वयं द्वितीयमाददीत प्रत्यालब्धामंगुष्ठेनाभिसंगृह्य

× यक्षदग्नेर्होतुः प्रियाधामानि ७

प्रत्याहृत्यांगुलीरमुष्टिं कृत्वा दक्षिणपाणिरिडां परिगृह्यास्यसंमितामुपह्वयते प्राणसंमितां वा इडोप
हूता सह दिवा बृहतादित्येनोपास्मा इडा ह्वयतां सह दिवा बृहतादित्येनेडोपहूतां सहांतरिक्षेण वा
मदेव्येन वायुनेडोपहूता सह पृथिव्या रथंतरेणाग्निनोपास्मां इडा ह्वयतां सह पृथिव्या रथंतरेणा
ग्निना उपहूता गावः सहाशिर उपमां गावः सहाशिरा ह्वयंतामुपहूता धेनुः सहऋषभोपमां धेनुः
सहऋषभा ह्वयतामुपहूता गौर्घृतपद्युपमां गौर्घृतपदी ह्वयतामुपहूता दैव्याः सप्त होतार उ
पमां दैव्याः सप्त होतारो ह्वयंतामुपहूतः सखा भक्ष उपमां सखा भक्षो ह्वयतामुपहूतेडा वृष्टि
रूपमामिडा वृष्टिर्ह्वयतामित्यपांश्वथोच्चैः इडोपहूतोपहूतेडोपास्मां इडा ह्वयतामिडोपहूता ॥
मानवी घृतपदी मैत्रावरुणी ब्रह्म देवकृतमुपहूतं दैव्या अध्वर्यव उपहूता उपहूता मनुष्या ॥ य इ
मं यज्ञमवान्ये च यज्ञपतिं वर्धानुपहूते द्यावापृथिवी पूर्वजे ऋतावरी देवी देवपुत्रे उपहूतायं य
जमान उत्तरस्यां देवयज्यायामुपहूतो भूयसि हविष्करण इदं मे देवा हविर्जुषंतामिति तस्मिन्नुपह
त इत्युपहूयावांतरेडां प्राश्नीयादिडे भागं जुषस्व नः पिन्व गा जिन्वार्वतो रायस्पोषस्य शिषे त
स्य नो रास्व तस्य नो दास्तस्यास्ते भागमशीमहि सर्वात्मानः सर्वतनवः सर्ववीराः सर्वपूरुषाः सर्वपुर

श्रौ०सू०वृ० षाड् इति वा ॥ ७ ॥ मार्जयित्वानुयाजेष्वरंति परिस्तरणे रंजलिमंतर्धायोपआसेचयतेतन्माजनं दृवाद्योनु
याजावीतवत्प्रदांतास्त्रयएकैकं प्रेषितोयजति देवं बर्हिर्वसुवनेवसुधेयस्यवेतु देवोनराशंसोवसुवनेवसुधेय
५ स्यवेतु देवोअग्निस्विष्टकृत्सुद्रविणामंद्रःकविःसत्यमन्मायजीहोताहोतुर्होतुरायजीयानग्नेयान्देवानया
डॉंअपिप्रेर्यतेहोत्रेअमत्सतेतांसस्नुषीहोत्रांदेवंगमांदिविदेवेषुयज्ञमेरयेमंस्विष्टकृच्चाग्नेहोताभूर्वसु
वनेवसुधेयस्यनमोवाकेवीहीत्यनवानंवा ॥ ८ ॥ सूक्तवाकायसंप्रेषितइदंद्यावापृथिवीभद्रमभूदार्ध्म
सूक्तवाकमुतनमोवाकंमृध्यास्मसूक्तोच्यमग्नेत्वंसूक्तवागसिउपश्रुतीदिवस्पृथिव्योरोमन्वतीतेस्मि
न्यज्ञेयजमानद्यावापृथिवीस्तंशंगयीजीरदानूअत्रस्नूअप्रवेदेउरुगव्यूतीअभयंकृतौवृष्टिद्यावा
रीत्यापोशंभुवौमयोभुवौऊर्जस्वतीपयस्वतीसूपचरणाचस्वधिचारणाचतयोराविदीत्यवसायप्रथम
याविभक्त्यादिश्यदेवतामिदंहविरजुषतावीवृधतमहोज्यायोकृतेत्युपसंततनुयाद्देवमुत्तरामक्रात
मक्रतेतियथार्थमुक्त्वामुपांशोरिवाप्यकांतमनुद्रुत्यदेवाआज्यपाआज्यमजुषंतावीवृधंतमहोज्या
योक्रतेतिग्निर्होत्रेणेदंहविरजुषतावीवृधतमहोज्यायोकृतअस्यामृधेस्तोत्रायांदेवंगमायामाशा ५
स्तेयंयजमानोसावसावित्यस्यादिश्यनामनीउपांशुसन्निधौगुरोरायुराशास्तेसुप्रजास्त्वमाशास्ते
यु

रेफालुप्यतेरेफोप्रथमःस्वंतृतीयंनित्यमकारोयेयजामहेसमिधःसमिधोअग्नआज्यस्यव्यंतु३वौषडि
तिवषट्कारइतिप्रथमोवागोजःसहओजोमयिप्राणापानावितिवषट्कारमुत्सृज्यानुमंत्रयतेदेवाकी
र्त्योवषट्कारस्तथानुमंत्रणमेतद्याज्यानिदर्शनंतनूनपादग्नआज्यस्यवेत्वितिद्वितीयोन्यत्रवसिष्ठशु
नकात्रिवध्र्यश्वराजन्येभ्योनराशंसोअग्नआज्यस्यवेत्वितितेषामिकोअग्नआज्यस्यव्यंत्वितितृतीयो
बर्हिरग्नआज्यस्यवेत्वितिचतुर्थआगूर्यपंचमेस्वाहाग्निंस्वाहासुमितियथावाहितमनुद्रुत्यदेवतायथा
चोदितमनावाहितास्वाहादेवाआज्यपाजुषाणाअग्नआज्यस्यव्यंत्वित्यातोमंद्रेणोर्ध्वंचशंयुवा
कान्मध्यमेनहविष्याःस्विष्टकृतउत्तमेनशेषोग्निर्वृत्राणिजंघनदितिपूर्वस्याज्यभागस्यानुवाक्यावृ
सोमासिसत्पतिरितस्योत्तरस्यजुषाणोअग्निराज्यस्यवेत्वितिपूर्वस्ययाज्याजुषाणःसोमआज्यस्य
हविषोवेत्वित्युत्तरस्यतावागूर्यदेशयजतिसर्वत्रानुवाक्यावत्योप्रेषाअन्याअन्वायात्याग्न्येःसोमिक
न्यप्रैयाअंतरेणवैश्वानरीयपत्नीसंयाजाश्चैतौवात्रघ्नौपौर्णमास्यामनुवाक्यालिंगविशेषान्ना
मधेयान्यत्वंसतोविचारोनित्येयाज्येवृधन्वंतावमावास्यायामग्निःप्रत्नेनमन्मनासोमगीर्भिष्ट्वाव
मित्यातोवाग्यमनंमंतराच्चयाज्यानुवाक्येनिगदानुवचनाभिष्टवनशस्त्रजपानांचाभ्यासमात्रेरन्यद्य
त्रि

श्रौ० सू० मसि
६
सु

करणक्रियासुसंसन्निरसिसन्नितासिसन्नेयंघृतवन्तंकुलायिनंरायस्पोषंसहस्रिणंवेदोददातुवाजिनमियंब
हवउपजीवनीयोजनानामसद्भूशीतंविदेयप्रजांविदेयकामायत्वेतिवेदस्त्रिरसानाभिंदेशमालभे
तप्रजाकामाचेदथास्यायोक्त्रंविमृतेत्त्वामुंचामिवरुणस्यपाशादितितत्प्रत्यग्गार्हपत्याद्विगुणं
प्राक्पाशंनिधायोपरिष्टाद्दस्योत्तराग्राणिवेदतृणानिकरोतिपुरस्तात्पूर्णपात्रंसंश्लिष्टंवेदतृणैर
भिमृश्यवाचयेत्पूर्णमसिपूर्णंमेभूयाःसुपूर्णमसिसुपूर्णंमेभूयाःसदसिसन्मेभूयाःसर्वमसिस
र्वंमेभूयाअक्षितिरसिमामेक्षेष्ठाइत्यथैनांपूर्णपात्रात्प्रतिदिशमुदकमुदुक्षन्तुंदुक्षन्तींवाचयति
प्राच्यांदिशिदेवाऋत्विजोमार्जयन्तांदक्षिणस्यांदिशिमासाःपितरोमार्जयन्तांप्रतीच्यांदिशि
गृहाःपशवोमार्जयन्तांतांमार्जयन्तामितिवाथास्याउत्तानमञ्जलिमधस्ताद्योक्त्रस्यनिधायात्मन
श्वसव्यंपूर्णपात्रंनिनयन्वाचयेन्माहंप्रजांपरासिचंयानःसयावरीस्थनसमुद्रेवोनिनयानिस्वंपा
थोअपीथेतिवेदतृणान्यग्रेगृहीत्वाविष्णुर्वंन्त्संततंस्तृणन्नेत्यनगार्हपत्यादाहवनीयमन्तं
तुंतेन्वंन्त्रजसोभानुमन्विहीतिशेषंनिधायप्रत्यगुदगाहवनीयाद्दवस्थायस्थाल्याःस्रुवेणादायस
र्वप्रायश्चित्तानिजुहुयात्स्वाहाकारान्तैर्मन्त्रैर्नच्चिन्मन्त्रेपठितोयल्लिंगाचोक्षितोयजेदन्यत्राथेवंभूतोव्य ६

१ मुदीच्यांदिश्य
पऊषधपावन
स्पतयोमार्जयं
ताम्रूर्ध्वायांदिशि
यज्ञःसंवत्सरःप्र
जापतिर्मार्जय

रायस्पोषमाशास्तेसजातवनस्यामाशास्तेउत्तरांदेवयज्यामाशास्तेभूयोहविष्करणमाशास्तेदिव्यंधाम
शास्तेविश्वंप्रियमाशास्तेयदनेनहविषाशास्तेतदश्यात्तदृध्यात्तदस्मैदेवारासंतांतदग्निर्देवोदेवेभ्योवनतेवय
मग्नेर्मानुषाः॥ इष्टंचवित्तंचाभे चनोद्यावापृथिवीअंहसस्पातामिहगतिर्वामस्येदंनमोदेवेभ्यइति ॥९॥
शंयुनाकायसंप्रेषितस्तच्छंयोराघृणीमहइत्याहानुवाक्यावदप्रणववंविद्मस्मैभयच्छत्यध्वर्युस्तृणंगृहीत्वाद्वे
ते सिवेदोविदस्येत्यवदायुषेत्यतेनोपोत्था यपश्चागार्हपत्यस्योपविश्यैमंतस्मारंदेवानांपत्नीरग्निंगृहप सो ९
तिमित्याज्येनयजंत्याप्यायस्वसमेतुतेसंतेपयांसिसमुयंतुवाजाइह ॥ त्वष्टारमग्रियंतंन्नस्तुरीपमध
पोषयित्नुदेवानांपत्नीरुशतीरवंतुनइतिहोअग्निर्होतागृहपतिःसराजाहव्यवाळग्निरजरःपितानइ
तिपत्नीसंयाजाअथप्रजाकामोराकांसिनीवालींकुहूमितिप्राग्गृहपतेर्यजेतराकामहंसिनीवालि
कुहूमहमितिद्वेयाज्यानुवाक्येकुहूमहंसुकृतंविद्मनापसमस्मिन्यज्ञेसुहवांजोहवीमिसानोद
दातुश्रवणंपितृणांतस्यैतेदेविहविषाविधेमकुहूर्देवानाममृतस्यपत्नीहव्यानोअस्यहविषःशृणो
तुसंदाशुषेकिरतुभूरिवामंरायस्पोषंयजमानेदधात्वित्याज्यंपाणितलेवदापयीतेलसुपहूयसर्वाप्रा
श्नीयाच्छंयुवाकोभवेन्नवा ॥१०॥ वेदंपत्न्यैप्रदायवाचयेद्धोताध्वर्युर्वावेदोसिवित्तिरसिविदेयि यकर्मा

श्रौ॰सू॰पु॰ तृचः पवमानेषु पृच्छ किं त्वमन्त्र वेसोत्राशेषअापन्निश्रयेत्रौग्निः प्रणीयतेपिससोमेतस्यरितत्र वाग्यमनं
दक्षिणतश्च व्रजंस्तत्पर्याशुः शिशान इति सूक्तं समाप्योपवेशनाद्युक्तेन तु सौमिके प्रणयनेब्रह्मजपोन्य
 त्रविसृष्टवागबहुभाषीयज्ञमनाविपर्ययपार्श्वेतरितेमंत्रे कर्मणि वाख्यातदोपलक्ष्यवाजान्वाच्याकुर्तिंगुद्दु
याद्यक्कृत्वेदूरितिगार्हपत्ये यजुष्टोनुवदेत दक्षिणेष्वाग्नीध्रीयेसामेषुसामतः स्वरित्याहवनीयेसर्वत्रा
वांविज्ञातेवाभूर्भुवः स्वरित्याहवनीय एवंप्राक्प्रयाजेभ्योगारं बहिष्परिधिनिर्दृत्तं स्तुवदंडेनाभिनि
दृध्यान्मातपोमाय ज्ञतस्तपन्मायज्ञपतिस्तपन्मम तेअस्त्वायतेममोरुः परायतेनमोयुज्व निषीद
सीत्यमुंमाहिंसीरमुंमाहिंसी। रितितदेशतिदिशमध्वर्युर्यजमानोपुरस्ताद्ब्रह्मयजमानोदक्षिण
तोहोत्पत्नीयजमानान्यश्चोदग्नी ध्रयजमानादुत्तरतोथैनमवप्रहरेदहंयज्ञंदधेनिर्ऋतेरुपस्था
त्तंदेवेषुपरिददामिविद्वान्सुप्रजास्त्वेशतंहिमामदंतइत्नोदवामपिशर्मयच्छतेति तमभिजुहुयात्स
हस्रश्रृंगोवृषभोजातवेदास्तोमपृष्ठोघृतवान्सुप्रतीकः मानोहिंसीर्धिंसितोनेत्वाजहामिगोपा
षंचनोवीरपोषंचयच्छस्वाहेति ॥१२॥ प्राशित्रमाह्रियमाणमीक्षतेमित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्ष
इति देवस्यत्वासवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृह्णामीतितदंजलिनाप्रतिगृह्य

पृथिव्यास्त्वानाभौसादयाम्यदित्याउपस्थइतिकुशेषुप्रागग्रंनिधायांगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्या
मसंस्पृशाद् आग्नेर्यादेष्ट्वास्येनप्राश्नामिबृहस्पतेर्मुखेनेत्याचम्यान्वाचाममेत्स्यत्येनत्वामि
न्द्रियाम्भ्याअश्वंततदेवतास्त्वात्रदंशमयंतुनचक्षुः श्रोत्रंप्राणान्ममाहिंसीरिति इंद्रस्यत्वाजठरेद
धामीतिनाभिमालभेतप्रक्षाल्यप्राशित्रहरणंत्रिरनेनाभ्यात्ममपोनिनयतेमार्जयित्वाग्नि
न्ब्रह्मभागंनिदध्यात्प्रश्चात्कुशेषुयजमानभागमन्वाहार्यमवेक्षतेप्रजापतेर्भागोस्यूर्ज
स्वान्पयस्वानक्षितिरसिमामेक्षेष्ठाअस्मिंश्चलोकेमुष्मिंश्चप्राणापानौमेपाहिकामायत्वे
त्यस्पृशन्नवघ्रायांगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यांशिरोगृहीत्वाब्रह्मभागंनिदध्याद्ब्रह्मन्प्रस्थास्याम
इतिश्रुत्वाबृहस्पतिर्ब्रह्माब्रह्मसदनआसिष्टबृहस्पतेयज्ञंगोपायसयज्ञंपाहिसयज्ञप
तिंपाहिसमांपाहिभूर्भुवःस्वर्बृहस्पतिप्रसूतइतितंजपित्वोपतिष्ठतिसमिधमनुजानीयात्सं
स्थितेजघन्यक्रत्विजोसर्वप्रायश्चित्तानिजुहुयात्रमितनालभेरन्होतारंवेतयोर्निमहामः
उपतिष्ठंते २ सर्वसंस्थाजपुनापतिष्ठंते ॥१३॥ ॥अथैतस्यनमःप्रवक्त्रेयजमानस्यब्रह्मोदनेप्रयाजेश्च
त्स्फ्यकृत्स्वेदेवताःप्रदेशिन्यामार्जयित्वास्रुक्स्रुवाकायशंयुवाकायवदेत्पत्न्याअथब्रह्मणःप्राशित्रमा

श्रौ०सू०पू० क्रियमाणं त्रयोदश ॥ १३ ॥ इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रे प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॐ पौर्णमा
सेनेष्टिपशुसोमा उपदिष्टास्तेऽस्माद्यास्यायां पौर्णमास्यां वा यजेत राजन्यश्चाग्निहोत्रं जुहुयात्तपस्विने ब्रा
८ ह्मणायेतरं कालं भक्षमुपहतेह्रतसत्यशीलः सोमसुत्सदा जुहुयाद्दुहुवरू नामनुदेशशास्त्रानंतर्ययोगो
अ ४ द्वेद्वेतुयाज्यानुवाक्ये दृष्टादेशेनित्ये अग्न्याधेयं कृत्तिकासु रोहिण्यां मृगशिरसि फल्गुनीषु हस्तचित्र
विशाखयोरुत्तरयोः प्रोष्ठपदयोरेतेषां कस्मिंश्चिद्वसंते पर्वणि ब्राह्मण आदधीत ग्रीष्मवर्षाशरत्सु
क्षत्रियवैश्यावकुष्टायस्मिन्कस्मिंश्चिदृतावादधीत सोमेनयक्ष्यमाणो नर्तुं नक्षत्रमश्वत्था
च्छमीगर्भाद्धरणीमाहरेदनपेक्षमाणो यस्मादश्वत्थः शमीगर्भ आरुरोह ते सचा तं ते हरामि ब्रह्मणा
यज्ञियैः केतुभिः सहेति पूर्णाहुत्यं तमग्न्याधेयं पदिविष्ट यस्त्वनुयुः प्रथमायामग्निरग्निः पवमानो
मध्यमायामृषिपवसेऽग्ने पवस्व स्वपाः सह व्यवाकमर्त्यो अग्निर्होता पुरोहित इति स्विष्टकृतः संयाज्ये इत्यु
केऽसौ विष्टकृती प्रतीयात्सर्वत्र देवतागमे नित्यानामपायो यास्विष्टकृते मंतराज्यभागौ न्वितास्त
स्थानेष्वसमानजातीयधर्मा द्वितीयस्यां तृधन्वंतावग्निः पावकोऽग्निः शुचिः सनः पावक दीदिवोऽग्ने
पावकरोचिषा अग्निः शुचिव्रततम उदग्ने शुचयस्तवसाद्धा निविश्वा अभियुजोऽग्निमीळे पुरोहितमिति सि

त

कहोमाग्न्याधानोपस्थानानि च । अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तीश्च सत्यमित्वमयाअसि । अयासा
वयसाहृतोयासन्हव्यमूहिषेयानोधेहिभेषजं स्वाहा अनेतौ देवाअवंतु न इति द्वाभ्यां व्याहृतिभिश्च
भूः स्वाहा भुवः स्वाहा स्वः स्वाहा भूर्भुवस्वः स्वाहेति कृत्वा संस्थाजपेनोपस्थायतीर्थेन निष्क्रम्यानि
यमश्चुन्नमस्यस्यश्चमेयज्ञोपचतेनमश्चयन्नेन्यूनं तस्मैत उपयन्त्वतिरिक्तं तस्मै तेन मइति संस्थाजप
इति होतुः ॥ ११ ॥ अथ ब्रह्मणो होत्राचमनेयज्ञोपवीतशौचानि नित्यः सर्वकर्मणां दक्षिणतोऽग्ने
वर्णां व्रजतां वा बहिर्वेद्यां दिशं व्रजेयुः सेवत त्र प्राच्यं चिष्टा स्वमंत्राः सुस्थानासनयो विकल्पोति
ष्ठाधोमाश्चयेवषट्कारोऽथासीतान्यत्र समस्तपाण्यंगुष्ठाग्रेणाहवनीयं परीत्य दक्षिणतः कुशेषू
पविशेद्बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मसदन आसिष्यते बृहस्पते यज्ञं गोपायेत्युपविश्य जपेदेष ब्रह्म जपः
सर्वयज्ञतंत्रेषु सांग्नोयत्रोपवेशनमुपविष्टमतिसर्जयतेब्रह्मन्नपः प्रणेष्यामीति श्रुत्वा भूर्भुव
स्वर्बृहस्पति प्रसूत इति जपित्वा प्रणयेत्यतिसृजेत्सर्वत्र यथा कर्मत्वादेशोऽप्रणवमुच्चैरूर्ध्वं वा प्र
णवादेतदुर्ध्वं वाग्यतेआस्त आहविष्कृतं उद्वादनादा मार्जनात्प्रशौ सप्रघर्मा द्विचातिप्रैषात्स्वि
सुब्रह्मण्यायाः प्रातरनुवाकाद्यंतर्यामध्यस्वितानुसवनमेकायाः स्तोत्रमुपतिसर्जनाद्यावषट्कारादा

याज्ये तृतीयस्यां सा[illegible]भिधेन्यावावपते प्रत्युपोत्तमायाः पृथुपाजा अमर्त्य इति द्वे धाय्ये इत्युक्तः एते प्रती
यात्पुष्टिमंतावाग्निना रयिमश्नवद् ऊपस्फानो अग्ने वहेत्यग्नीषोमा विंद्राग्नी विष्णुरिति केचित्पिकान्यदितिरु
त त्वामदितिर्महि मही मूषु मातरं सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम। तुविक्षत्रामजरंतीमुरूचीं सुशर्माण
मदितिं सुप्रणीतिं प्रैषोऽग्न इमो अग्न इति संयाज्ये विराजौ विल्पक्तः एते प्रतीयादिति तिस्र आद्यातमेवैव
स्यातामाद्यानातथा सतिति स्यामेव धाय्ये विराजाविति मन्त्रे विकारो वैराजतंत्रे निसतीयादाधानाद्वा
दशधात्र मनस्माप्यत्यंतं तुगतश्रियः ॥१॥ उत्सर्गपराह्णे गार्हपत्यं प्रज्वल्य दक्षिणाग्निमानीय विहुलाद्वि
त्वतो वैकयानथ इत्येके ध्रियमाणं वा प्र[illegible]ज्वल्यारणिमंतं वा मथित्वा गार्हपत्यादाहवनीयं ज्वलंत
मुद्धरेद्देवं त्वा देवेभ्यः श्रिया उद्धरामीत्युद्धरेत् ध्रियमाणमुद्धरे पाप्मनो मा यद्विद्वान्यच्चाविद्वांश्चक
र अस्क्षायदेनः कृतमस्ति किंचित्सर्वस्मान्मोद्धृतः पाहि तस्मादिति प्रणयेदमृताहुतिमिति तायां जुहोम्य म
ग्निं पृथिव्याममृतस्य योनौ तयानंतं काममहं जयानि प्रजापतिः प्रथमो यं जिगायाग्नावग्निः स्वाहेति
निदध्यादादित्यमभिमुख एवं प्रातर्व्युष्टायां तमेवाभिमुखो रात्र्या यदेनः इति तु प्रणयेदतऊर्ध्वमाहि
ताग्निर्व्रतचार्या होमादनुदितहोमिनोऽरण्यादस्तमिते होमो नित्यमाचमनमृतसत्याभ्यां त्वा पर्युक्षामि।

श्रौ॰सू॰पू॰ तिजपित्वापर्युक्षेदग्नीनग्निरेकैकं पुनःपुनरुदकमादायानंतर्यविकल्पो दक्षिणं त्वेव प्रथमं विज्ञायते पिता वा
एषोऽग्नीनां यद्दक्षिणः पुत्रो गार्हपत्यः पौत्र आहवनीयस्तस्मादेवं पर्युक्षेद्गार्हपत्यादविच्छिन्नामुद
१ कधारां हरेत् तंतुं तन्वन्नजसो भानुमन्विहीत्याहवनीयात्पश्चाद्गार्हपत्यस्योपविश्योदगंगारान्पो
हेत्सुहुत कृतस्य सुहुतं करिष्यथेति ते ह्यग्निहोत्रमधिश्रयेदधिश्रितमध्यधिश्रितमाधिश्रितं
हीं इति इडामास्पदं घृतवच्चराचरं जातवेदो हविरिदं जुषस्व ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपास्तेषां ५
सप्तानां मयि पुष्टिरस्त्विति वा न दध्या धिश्रयेद्धिश्रये दित्येके पयसा नित्यहोमो यवागूरोदनो
दधिसर्पिर्ग्रामकामान्नाद्यकामेंद्रियकामतेजस्कामानाम धिश्रितमवज्वलयेद्दनधिश्रयन्न
ध्यग्निष्ठे तेजो मा हासीरिति स्रुवेण प्रतिषिंच्यान्तर्वाशांतिरस्यमृतमसीति तयोर्व्यतिचारः पु
नर्ज्वलतापरिहरेत्त्रिरंतरिक्षं रक्षोंतरितमरातय इति समुद्दंगं कर्षन्निर्वेदगुद्वासयेद्दिवे त्वांतरिक्षा
यत्वा पृथिव्यै त्वेति निरधत्त कृतं कृतस्य सुहुतमकार्ष्ट त्वंगारानतिसृज्य स्रुक्स्रुवं प्रतितपेत्प्रत्यु
ष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टप्तं रक्षो निष्टप्ता अरातय इत्युत्तरतः स्थाल्याः स्रुचमासाद्योन्मुन्नया १
नीत्यतिसर्ज्यग्नीनाहिताग्निराचम्यापरेण वेदिं प्रतिव्रज्य दक्षिणत उपविश्येत्स्रुचौ लोमुन्नयेत्यतिस

श्रौ०सू० पूर्व०

१०

रेसंवत्सरेयवाग्वापयसावास्वयंपर्वणिकुर्याद्बलिंनामेकइतरंकालमंतेवासीवास्यस्थोदकमुदकुंभंत्यभक्षये
दर्भैर्योर्वाकुत्वायुषेत्वाप्राश्नामीतिप्रथममन्नाद्यायत्वेत्युत्तरंतूष्णींसमिधमाधायाग्नयेगृहपतयेस्वाहेति
गार्हपत्येनित्योत्तरांतूष्णींसमिधमाधायाग्नयेसंवेशपतयेस्वाहेतिदक्षिणेग्नयेन्नादायान्नपतयेस्वा
म हेतिवानित्योत्तराभक्षयित्वाभ्यात्मेपःस्रुचानिनयतेत्रिःसर्पदेवजनेभ्यःस्वाहेत्यथैनांकुशैःप्र
क्षाल्यचतस्रःपूर्णाःप्रागुदीच्यांनिनयेद्युभ्यःस्वाहादिग्भ्यःस्वाहासप्तऋषिभ्यःस्वाहेतरजनेभ्यः
स्वाहेतिपंचमींकुशदेशेपृथिव्याममृतंजुहोम्यग्नयेवैश्वानरायस्वाहेतिषष्ठीं।पश्चाद्गार्हपत्यस्यप्रा
णममृतंजुहोम्यमृतंप्राणेजुहोमिस्वाहेतिप्रलाप्यंतर्वेदिनिदध्यात्परिकर्मिणेवाप्रयच्छेदग्रेणा
हवनीयंपरीत्यसमिधआदध्यात्तिस्रस्तिस्रउदङ्मुखस्तिष्ठन्प्रथमांसमंत्रामाहवनीयेदीदि
हीतिगार्हपत्येदीदायेतिदक्षिणेदीदिदयेत्यक्तंपर्युक्षणंताभ्यांपरिसमूहनेपूर्ववत्पर्युक्षणा
दवंप्रातरुपोदयंव्युषितउदितेवासत्यर्तंताभ्यांत्वेतिपर्युक्षणमोमुन्नेष्यामीत्यातिसर्जनं
हरिर्यात्वास्सूर्यज्योतिषमहरिष्टकामुपदधेस्वाहेतिसमिदाधानंभूर्भुवस्स्व रों३ सूर्योज्यो १०
तिर्ज्योतिःसूर्यःस्वाहेतिहोमउन्मार्जनंच॥३॥प्रवत्स्यन्नग्नीन्प्रज्वल्याचम्यातिक्रम्योपतिष्ठ

तआहवनीयंशंस्यपशून्मेपाहीतिगार्हपत्यंनर्यप्रजांमेपाहीतिदक्षिणमथर्वपितुंमेपाहीतिगार्ह
पत्याहवनीयावीक्षेतमान्मेमित्रावरुणौगृहान्गोपायतंयुवंअविनष्टान्विहृतान्पूषैनानभिरक्ष
त्वस्माकंपुनरायनाददितियथेतंप्रत्येत्यप्रदक्षिणंपरियन्नाहवनीयमुपतिष्ठतेममनामप्रथ
मंजातवेदःपितामाताचदधतुर्यदग्रे।तत्त्वंबिभृहिपुनरामदैतोस्तवाहंनामबिभराण्यग्नइतिप्र
व्रजेदनपेक्षमाणोमाप्रगामेतिसूक्तंजपन्नारादग्निभ्योवाचंविसृजेतसदाशुगःपितुर्माअस्त
पंथाइतिपंथानमवरूढ्यानुपस्थितामित्रैश्चसवासस्माप्यैतेहैवसंतत्रसंतंत्वाग्नेहृदावाचा
मनसावाबिभर्मीतिरामासंतंमाप्रहासीड्योतिषात्वावैश्वानरेणोपतिष्ठइतिप्रतिदिशम त
ग्नीनुपस्थायापिपंथामगन्महीतिप्रत्येत्यसमित्पाणिर्वाग्यतोग्नीञ्ज्वलतःश्रुत्वाभिक्रम्या
हवनीयमीक्षेतकिंचिदानीमाभरंतोमातुरेणामनसाअग्नेमातेप्रतिवेशारिषामानमस्तेअ
स्तुमाहिंसीरितिनमस्तउपसद्यनेअग्नेशुंभस्वतन्वःसम्मारय्यास्कुत्यग्निषुसमिधउपनिधाया
हवनीयमुपतिष्ठतेममनामतवचजातवेदोवाससीइवविवसानोचरावः।तेबिभृवोदक्षसे
जीवसेन्वयथायथंनौतन्वौजातवेदइतिततःसमिधोभ्यादध्यादाहवनीयेगन्मविश्ववेदस

अ

सू० श्रौ० मस्मभ्यं वसुवित्तमं। अग्ने संम्राळभिद्युम्नमभिसह आयच्छस्वस्वाहेति गार्हपत्ययमग्निर्गृहपतिर्गार्ह
पत्यः प्रजाया वसुवित्तमः अग्ने गृहपतेऽभिद्युम्नमभिसह आयच्छस्वस्वाहेति दक्षिणेयमग्निः पुरीष्यो रयि
११ मान्पुष्टिवर्धनः। अग्ने पुरीष्याभिद्युम्नमभिसह आयच्छस्वस्वाहेति गार्हपत्याहवनीयावीक्षतेमान्मे
मित्रावरुणौ गृहानज्जुगुप्ततं युवं अविनष्टान् वि दूनौ पूषैनानभ्यरक्षी। दास्माकं पुनरायनादि
तिय थेतं प्रत्येत्य प्रोष्य म्यो दशरात्रस्तु गृहे हितमाज्यं जुहुयान्मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छि
न्नं यज्ञं समिमं दधातु।। या इष्टा उषसो या अनिष्टास्ताः संतनोमि हविषा घृतेन स्वाहेत्यग्निहो
त्रोहमेव प्रतिहोमम्नेकं परिसमुह्य दर्भाहारा उपविश्य भूर्भुवस्स्वरिति वाचं विसृज्येत गृहानीक्षेत
प्ना हितमग्निर्गृहा माबिभीतो पवस्वस्स्मेवोस्मासु च प्रजायध्वं मा च वो गोपती रिषदिति प्रपद्येत
गृहानहं सुमनसः प्रपद्ये वीरघ्नो वीरवतः सुवीरान् इरां वहंतो घृतमुक्षमाणास्तेष्वहं सुम
नाः संविशानीति निवंशग्मं शंयोः शंयोरिति त्रिरनुवीक्षमाणो विहितमध्य लोकं नतर
हर्ज्ञापये युर्विज्ञायते भयं वा भयं मे स्यादित्येवोपतिष्ठेत प्रवसन्प्रत्येत्याहरहर्वाति।।४।। अमा ११
वास्यायामपराह्ले पिंडपितृयज्ञो दक्षिणाग्नेरकोल्मुकं प्रहृत्य दक्षिणो यो येच्चरूपाणि प्रतिमुंचमा

प्रण

जेदनिसृष्टो भूरिका भुवदूकाःकारिका वस्यद्केति स्रुवपूरमुन्नयेद्भ्रियमप्रियं पूर्णातमं यो नु त्वेधा
म्याक्षिभिच्छेत्पुत्राणां योस्य पुत्रः प्रियस्यात्तं प्रतिपूर्णमुन्नयेत्स्थालीमभिमृश्य समिधं स्रुवं चाध्यधि
धि गार्हपत्यं हृत्वा प्राणसंमितामाहवनीय समीपे कुशेषूपसाद्य जान्वाच्य समिधमादध्यादि
जतां त्वाग्निज्येतिषं रात्रिमिष्टकामुपदधे स्वाहेति समिधमाधाय विद्युदसि विद्यमे पाप्मानमम्रो
श्रतेत्यप उपस्पृश्य प्रदीप्तां द्व्यंगुलमात्रेऽभिजुहुयाद्भूर्भुवः स्वरों अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वा
शेष हेति पूर्वामाहुतिं हुत्वा द्धुं सादयित्वा गार्हपत्यमवेक्षेत पशून्मे पाहीत्यथोत्तरां तूष्णीं भूयसीमसं
सृष्टां प्रागुदगुत्तरां तां वा प्रजापतिं मनसा ध्यायन् तूष्णीं होमेषु सर्वत्र भूयिष्ठं स्रुचि शिष्ट्वा त्रिरनुप्रकं
प्यावमृज्य कुशमूलेषु निमार्ष्टि पशुभ्यस्त्वेति तेषां दक्षिणतउत्तानमंगुलीः करोति प्राचीनावी
तीतूष्णीं स्वधा पितृभ्य इति निवापावनिनीमृत ऋतसि विद्य मे पाप्मानमृतात्सत्यमित्यप उपस्पृश्या
हिताग्निरनुमंत्रयेताधानसु स्त्वा तेन ऋषिणा तेन ब्रह्मणा तया देवतयांगिरस्वद्ध्रुवासीदेति
समिधं तामस्य स्वदोह स इति पूर्वामाहुतिमुपोत्थायोत्तरां कांक्षेत समाणो भूर्भुवस्वः सुप्रजाः
प्रजाभिस्स्यां सुवीरो वीरैस्सुपोषः पोषैरग्नेयी। मिस्त्राग्न आयूंषि पवस इति तिसृभिः।।२।। संवत्स

ना॥ असुराः संतः स्वधया चरंति। परापुरो निपुरो भरंत्यग्निष्टाल्लोकात्प्रणुदात्वस्मादिति सर्वकर्माणि
तांदिशमुपसमाधायाग्नौ परिस्तीर्य दक्षिणाग्नेः प्रगुदक्प्रत्यगुदग्वैके कुशाः पात्राणि सादये
च्चरुस्थालीं शूर्पस्फ्योलूखलमुसलस्रुवस्रुक्कृष्णाजिनसकृदाछिन्नेध्ममेक्षणकम
ण्डलुं दक्षिणतोग्निं ष्टमारुह्य चरुस्थालीं व्रीहीणां पूर्णां नि[illegible]मृज्य परिसन्नाग्निं दध्यात्कृ
ष्णाजिनउलूखलंकृत्वे[illegible]तरान्पत्न्यवहन्याद्विविच्य मवहतान्सकृत्प्रक्षाल्य
दक्षिणाग्नौ श्रपयेद्दर्वीं गतिं श्रपणीतात्स्फ्येनलेखामुल्लिखेदपहता असुरा रक्षांसि वेदिषद अ
इति तामभ्युक्ष्य सकृदाछिन्नैरवस्तीर्य आसादयेदभिघार्य स्थालीपाकमाज्यं सर्पिरनुत्पूतं
नवनीतं वोत्पूतं कृत्वा यामाज्यं कृत्वा दक्षिणत आंजनाभ्यंजनकशिपूपबर्हणानि प्राचीना
वीती ध्ममुपसमाधाय मेक्षणमादायावदानसंपदा जुहुयात्सोमाय पितृमते स्वधा नमो
ग्नये कव्यवाहनाय स्वधा नम इति स्वाहाकारेण वाग्निं पूर्वं यज्ञोपवीती मेक्षणमनुप्रहृत्य
प्राचीनावीती लेखां त्रिरुदकेनोपनयेच्छुंधंतां पितरः शुंधंतां पितामहाः शुंधंतां प्रपिताम
हा इति तस्यां पिंडान्निपृणीयात्पराचीनपाणिः पित्रे पितामहाय प्रपितामहाय ते के सोय

श्रौ·सू·पू·

१२

च त्वा मत्रान्वि ति तस्मै त स्मै य एषां प्रेता स्युरिति गणगारिः प्रत्यक्षमितरानर्चयेत्तदर्थत्वात्सर्वेभ्य एव निष्
णीयादिति तौल्वलिः क्रियागुणत्वात्पिंडजीवंत आत्रेभ्यः प्रेतेभ्य एवा निपृणीयादिति गौतमः क्रि
यार्थकारित्वोपमविशेषाज्जीवस्तानां न परेभ्यो नाधिकारान्न प्रत्यक्षं न जीवेभ्यो निपृणीयान्न जीवां
तर्हितेभ्यो जुहुयाज्जीवेभ्यः सर्वहुतं सर्वजीविनो नामान्यविद्वांस्तत पितामह प्रपितामहेति॥ निष्ट ॥६॥
ताननुमंत्रयेतात्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वमिति सव्यावृदुदङ्ङावृत्त्य यथाशक्त्य प्रा
णानासित्वाभिपर्यावृत्यामीमदंत पितरो यथाभागमावृषायीषतेतिन्वरोः प्राणभक्षं भक्षयेन्नित्यं
निनयन्नमसावभ्यंक्ष्वासावंक्ष्वेति पिंडेष्वभ्यंजनांजने वासो दद्यात्स्याद्दशामूर्णास्तुकां
वा पंचाशद्वर्षतायाऊर्ध्वं स्वलोमेतद्वः पितरो वासो मा मनो तान्य पितरो युद्धः भित्यथैनानु
पतिष्ठते नमो वः पितर इषे नमो वः पितर ऊर्जे नमो वः पितरः शुष्माय नमो वः पितरो घोराय नमो वः
पितरो जीवाय नमो वः पितरो रसाय स्वधा वः पितरो नमो वः पितरो नम एता युष्माकं पितर इमा अस्मा
कं जीवा वो जीवं त इह संतः स्याम मनो न्वाहुवामहे इति तिसृभिरथैनान्प्रवाहयेत्परेतन पि १२
तरः सोम्यासो गंभीरेभिः पथिभिः पूर्व्येभिः दत्तायास्मभ्यं द्रविणेह भद्रं रयिं च नः सर्ववीरं नियच्छतेत्यग्नि

औ॰ पू॰ द्वि॰ चनित्यंपूर्वमनुब्राह्मणिनोग्नआयूंषिपवसइत्युत्तरंनित्यस्तूत्तरेहविःशब्दआग्नेयंहविरधाय्येग्ने
तोर्भिद्रस्यामिष्टेअध्वरीभिर्गृणंतएभिर्नोअर्कैरग्नेतमद्याश्वंनस्तोमैरितिसंयाज्येदेवंबर्हिर्भव
१२ सुवनेवसुधेयस्यवेतुदेवोनराशंसोग्नौवसुवनेवसुधेयस्यवेत्विति॥२॥आग्रयणंव्रीहिश्या
माकयवानांसस्यंनगृयादग्निहोत्रंसुकृत्वायदावर्षस्यतृप्तस्यादर्थाग्रयणेनजयेतापिहिदेवा
आकृस्त्प्तोन्नंवर्षस्याग्रयणेनहियजतइत्याग्निहोत्रीवत्सानादर्पितात्तस्याःपयसाजुहुया
दपिवाक्रियायवद्धिष्ट्रिस्त्रूराङ्गःसर्वेषांचैवकृश्यामाकेष्ट्यांसोम्यश्चरुःसोमयास्तेमयोभुवो
यातेधामानिदिवियापृथिव्यामित्युक्त्वांतरकायानित्यंजपमुक्त्वासव्यपाणौकृत्वेतरेणाभिमृ
श्यात्प्रजापतयेत्वायहंगृह्णामिमह्यंश्रियैमह्यंयशसेमह्यमन्नाद्याय।भद्रान्नःश्रेयःसम
नैष्टदेवास्त्वयाविसन्तसमर्शीमहित्वासनोमयोभूःपितवाविशेहशंन्तोभवद्विपदेशंचतु
ष्पदइतिप्राश्याचम्यनाभिमालभेतामोसिप्राणतदृतंब्रवीम्यमासिसर्वानसिप्रविष्टः।स १२
मेजरांरोगमपनुद्यशरीरादमामएधिमामृथामइंद्रइत्येतेनभक्षिणोभक्षान्सर्वत्रन
वभोजनेषुव्रीहियवानांधाय्येविराजावग्नींद्रावैंद्राग्नीवाविश्वेदेवाःसोमोपदित्रश्यामाकाद्या

वापृथिवीआघायेअग्निमिंधतेसुकर्माणःसुरुचेदेवयंतोविश्वेदेवासआगतयेकेचज्मामहि
नोअहिमायायामहीद्यौःपृथिवीचनःप्रपूर्वजेपितरानव्यसीभिरिति॥३॥अथकाम्याआयुष्का
मेष्ट्यांजीवातुमंतावानोअग्नेसुचेतुनाअलंसोममहेभगमित्यग्निरायुष्मानिंद्रस्त्रातायुष्टेविश्व
तोदधदयमग्निर्वरेण्यःपुनस्तेप्राणआयातिपरायक्ष्मंसुवामिते।आसुर्दाअग्नेहविषोजु
षाणोघृतप्रतीकोघृतयोनिरेधि।घृतंपीत्वामधुचारुगव्यंपितेवपुत्रमभिरक्षतादिमंत्रा
तारमिंद्रमवितारमिंद्रमातेअस्यांसहसावन्परिष्टावघायपाहिनोअग्नेपायुभिरजस्रैरग्नेत्वंपारयान
व्योअस्मानितिसंयाज्येत्वंसोमयंतुर्यारक्षितवंतावग्नेरक्षाणोअंहसस्त्वंनःसोमविश्वतइ
त्यग्निःस्वस्तिमान्स्वस्तिनोदिवोअग्नेपृथिव्याअग्नेअस्मदमतिमारेअंहइतिपूर्वयोस्तेसंया
ज्येपुत्रकामेष्ट्यामग्निःपुत्रीयस्मैत्वंसुकृतेजातवेदायस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोग्निस्तेवि
श्ववस्तमभितिहसंयाज्येआग्नेय्याउत्तरेनित्येमूर्धत्वतस्कभ्यंताअंगिरसस्तमाश्यामतंका
ममग्नेत्वोतीनितिकामयवैमृध्याउत्तरेविनइंद्रमृधोजहिमृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःसृयुतिमिं
द्रस्युतिंमरुतुतिंजघनच्युतिंप्रनाकाफानआभरापयसंमन्निवसक्थ्योविनइंद्रमृधोजहिचनी

श्रौ०सू० खुदद्यथा सप्तमभिनः सुशस्तिंनेयंतीड्रायदात्रेपुनर्दत्त्रैवायांनिनोधनानिकुसोजिनासिमन्युना। इंद्रा
नुविदिनस्तान्यनेनहविषापुनः पुनर्नइंद्रोमघवादद्‌दातुधनानिशक्रोधनीः सुराधाः। अस्मस्मृद्ध
१४ णुतांयाचित्तोमनः श्रुष्टीनइंद्रोहविषामृधातीत्याशा नामाशापालेभ्योवाशानामाशापालेभ्य
अ श्चतुर्भ्योमृतेभ्यः इदंभूतस्याध्यक्षेभ्योविधेमहविषावयं। विश्वाआशामधुनासंस, जाम्यममीवा
आपओषधयः संतुसर्वाः। अयंयजमानोमृधाव्यस्यत्वस्कीताः पशवः संतुसर्वइतिलोकेष्टिः
पृथिव्यंतरिक्षंद्यौरितिदेवताः पृथिवीमातरंमहीमंतरिक्षमुपब्रुवेबृहतीमूतयेदिवंविश्वंबिभर्तिपृ
थिव्यंतरिक्षंविपप्रथा। उरुद्योर्बृहतीपयः वर्ममेपृथिवीमह्यंतरिक्षंस्वस्त्ययेद्यौर्मेशर्ममहिश्रव
इतितिस्रस्त्रयाणांप्रथमेप्रथमस्यान्तरेमध्यमस्योत्तमाप्रथमान्वोत्तमस्य॥१०॥ मित्रविंदाम
हावैराज्यग्निः सोमोवरुणोमित्रइंद्रोबृहस्पतिः सवितापूषासरस्वतीत्वष्टत्यकप्रदानाः। अ
ग्निः सोमोवरुणोमित्रइंद्रोबृहस्पतिःसवितायः सहस्त्रीपूषानोगोभिरवसासरस्वतीत्वष्टारूपाणा १५
समनक्तुयज्ञं। प्रतिलोममादिश्ययजेयजामहेत्वष्टारंसरस्वतींपूषणंसवितारंबृहस्पतिमिंद्रं
मित्रंवरुणंसोममग्निंत्वष्टारूपाणिदधतीसरस्वतीभगंपूषासवितानोददातुबृहस्पतिर्ददरिंद्रः

प्रत्येयादग्नेतमद्यार्श्वंनस्तोमैरित्तिगार्हपत्यंयदंतरिक्षंपृथिवीमुतद्यांयन्मातरंपितरंवाजहिंसिम। अग्नि
र्मातस्मादेनसोगार्हपत्यः प्रमुंचतुकरोतुमामनेनसं। वीरंमेदत्तपितरइतिपिंडानांमध्यमंपत्नीप्राशयं
दाधत्तपितरोगर्भंकुमारंपुष्करस्रजंयथायमरपाअसदितियक्षितरावतिप्रणीतेवा यस्यवागंतुरं
काम्याभावः सप्राश्नीयान्महारोगेणावाभितप्तः प्राश्नीयादन्यतरांगतिंगच्छत्येवमनाहिताग्निर्नित्य
श्रपायित्वातिप्रणीयाजुहुयाद्विदत्पात्राणामुत्सर्गस्त्वर्णद्वितीयमुद्दिक्ते॥५॥ दर्शपूर्णमासावारप्स्य
मानोन्वारंभणीयामग्नाविष्णूसरस्वतीसरस्वा[illegible]न्नमिः भग। अग्नाविष्णूसजोषसेमावर्धंतुवांगिरः
द्युम्नैर्वाजेभिरागतं अग्नाविष्णूमहिधामप्रियंवांवीथोघृतस्यगुह्याजुषाणादमेदमेसुष्टुतिर्वांमिया
नाप्रतिवांजिह्वाघृतमुच्चरण्यत। पावकानः सरस्वतीपावीरवीकन्याचित्रायुःपापिवांससरस्वतोदि
व्यंसुपर्णंवायसंबृहंतमासर्वंससवितुर्यथासनोराधांस्याभरत्याधानाद्य[illegible]यामयावीयद्विवार्थवि
थेरन्पुनराधेयइष्टिस्तस्यांप्रयाजानुयाजान्विभक्तिभिर्यजेत्समिधः समिधोग्नेग्नआज्यस्यव्यंतुतनू
नपादग्निमग्नआज्यस्यवेत्विलोअग्निना[illegible]ग्नआज्यस्यव्यंतुबर्हिरग्निरग्नआज्यस्यवेत्विति समि
धाग्निंदुवस्यतेत्यृषुब्रवाणिइत्याग्नेयावाज्यभागौवृधिमहिदुमंतावित्याचक्षतेतयानुद्दत्ति रिज्या।

न

सहस्रंमित्रोदातावरुणःसोमोअग्निरित्यष्टौवैराजंतंत्रास्मासामाद्याःषकेकहविषःस्नुषाश्व
शुरीययाभिचरंन्यतेंद्रःसूरोअतरद्रजांसिस्नुषासपत्नाश्वशुरोहमस्मि अहंशत्रूंजयामिजर्हृ
षाणोहंवाजंजयामिवाजसातौइंद्रःसूरःप्रथमोविश्वकर्मामरुत्वांअस्तुगणवान्सजातैः।मम
स्नुषाश्वशुरस्यप्रशिष्टौसपत्नावाचंमनसउपासतां।अष्टादभूनाअग्नेराधमहतेसौभगायेतिसं
याज्येविमतानांसंमत्यर्थेसंज्ञान्यग्निर्वसुमान्सोमोरुद्रवानिंद्रोमरुत्वान्वरुणआदित्यवानि
त्येकप्रदानाः।अग्निःप्रथमोवसुभिर्नोअव्यात्सोमोरुद्रैरभिरक्षतुत्मना।इंद्रोमरुद्भिर्ऋतुथाकृ
णोत्वादित्यैर्नोवरुणःशर्मयंसत्।समग्निर्वसुभिर्नोअव्यात्संसोमोरुद्रियाभिस्तनूभिः।स
मिंद्रोरातहव्योमरुद्भिःसमादित्यैःवरुणोविश्ववेदाइत्यैंद्रामारुतंभेदकामामरुतायस्यहिक्ष
येप्रशर्धायमरुतायस्वभानवइत्यैंद्रीयमनूच्यमारुत्यायजेन्मारुतीमनूच्यैंद्रीयजेदिंद्रंवैवि
गमेषुमरुतोवेंद्रंवाप्रहा[illegible]नाहूर्ध्वंमरुतःप्रकृत्यासंपन्निकामाःसंज्ञानींद्राबार्हस्पत्यांप्रथ
थमाण्याआनइंद्राबृहस्पतीअस्मेइंद्राबृहस्पतीइतियद्यपींद्रायचोदयेयुः।१७।पवित्रेष्टा
मपामिरंन्ययनंसमुद्रस्यनिवेशनं।अन्यतेअस्मत्तपंतुहेतयः।पावकोअस्मभ्यंशिवोभव।नम

श्रौ०सू०
१५

स्तेह स्तेशो विषेन मस्तेअस्त्वर्चिषे। अन्यं ते अस्मत्तपंतु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भवेति पावक
वत्यौ याज्ये पावकवंतावाज्यभागावग्नी रक्षांसि सेधतीति यो धारया पावकयेत्यृचौ याज्ये यत्ते पवित्रम
र्चिष्याकल्पेषु धावतीति पवित्र इत्येते ऽग्निः पवमानः सरस्वती प्रियाअग्निः पावकः सविता सत्यप्रसवो
ऽग्निः शुचिर्वायुर्निरुत्वान ऽग्निर्व्रतपतिर्दधिक्रावाग्निर्वैश्वानरो विष्णुः शिपिविष्टउत्तनः प्रियाप्रिया
स्वि मा अुक्तानायुष्प्रदानमो ऽग्निर्वायुरग्ने गायत्र्यग्ने वायो शुक्रो अयामि ते दधिक्राव्णो अकारि
षमा दधिक्राः शवसा पंच कृष्टीर्जुष्टो दमूना अग्ने शर्धमहते सौभगायेति संयाज्ये सैषा संवत्सरम
ति स्रवतः शुधिकामो वा नदोषाभियज्ञगाथाग्नी यते वैश्वानरी व्रातपती पवित्रेष्टिं तथैव च। ऋता
नृत्तो प्रयुंजानः पुनाति दशपौरुषमिति।१२। वर्षकामेष्टिः कारीरी तस्यां प्रतिष्यंचारुमध्वरमी
ळे अग्निस्त्वं वसंनमोभिरिति धाय्ये याः कश्चिव वर्षकामे ष्ट्यो पुमंतावष्ट्य मेसधिष्टवा स्तु मे सो
मो अब्रवीरित्यग्निर्धामछन्मरुतः सूर्यस्त्विस्वश्व पिंडगुडरा ः हिरण्यकेशोरजसो वि
सार इति हेत्वया चिदुष्कता धामंते विश्वं भुवनमधिश्रितमिति वा वाश्रेव विद्युन्मिमाति पर्वत
श्चिन्महि वृद्धो बिभाय स्वजांनिरश्मिभोजसा वहिष्ठेभिर्विहरन्यासि तंतुमुदीरयथा मरुतः समु १५

श्रौ० सू० ङ्क्षणानुवाक्यात्रिष्टुब्भुवनवती वृधन्वतीजुष्टवत्कपरिष्टाल्लक्षणायाज्यापिवान्यस्य छंदसोनतुयान्या
१६ ङ्गसीयसीनो छिडुङ्गहुहतीक्षामनस्हन्रथवतीस्त्वर्जयेद्यक्तेतुदेवतेतथैवलक्षणमपिवाच्यत्वेनानु
धिगच्छन्सर्वशोनधिगमआग्नेयीन्यांव्याहृतिभिर्वादेवतामादिश्यप्रणुयाद्यजेद्वानमान्योवेममाणु
श्रुधीहवंयेत्वागीर्भिर्हवामहेएदंबर्हिर्निषीदनःस्तीर्णंबर्हिरानुषगासदंतडुपेलानाइहनोअद्यगछ
अहेळतामनसेदंजुषस्ववीहिहव्यंप्रयतमाजुतंमइतिनक्षआग्नेय्यावनिरूक्ते।।११।।चातुर्मास्यानि
प्रयोक्ष्यमाणःपूर्वेद्युर्वैश्वानरपार्जन्यांवैश्वानरोअजीजनदग्निर्नोनव्यसीत्तिं।प्रयपादधानअ
ळसा।पृष्टोदिविपृष्टोअग्निःपृथिव्यांपर्जन्यायप्रगायतप्रवातावांतिपतयंतिविद्युतइत्यन्वाधे
यप्रभृत्यातउपांशुहविषःसोमिकयःप्रायश्चित्तिन्निक्योन्वाप्याल्येकपाकलाःसर्वत्रवारुणवर्जंसा
वित्रश्चातुर्मास्येषुप्रधानहविःषिष्वैकपित्र्योपसदःसतंत्राःपौनराधेयिकेचप्रागुत्तमादनुयाजा
दपिवासुमद्वंतंत्वाआग्नेः प्रणवववषट्कारावुच्चैःसर्वत्रतथाग्रयणेष्टिष्य
माहार्यस्चप्राणसंततःप्रणवःपुरोनुवाक्यायास्तथागूर्वषट्कारौयाज्यायाःतंत्रस्वराण्युपांशो १६
रूच्चाणिमंद्राण्युपांशुतंत्राणां।।१२।।प्रातर्वैश्वदेव्यांप्रेषितोग्निमंथनीयाअन्वाहपश्चात्सामिधेनी

स्थानस्यपदमात्रेवस्थाप्याभिर्हिंकृत्याभित्वादेवसवितर्महोदेःघृषिचीचनस्त्वामग्नेपुष्करादधीति
तिस्तृणामर्धर्चशिष्टवारम्भदासप्रैषादन्यत्राध्यंतर्त्रयोवसानेज्ञायमानेत्वेतस्मिन्नेवावसानेअग्नेह
सिन्यहव्रिणामितिसूक्तमावपेतपुनःपुनराजन्मनोजातंश्रुतुत्वानंतरेणप्रणवेनशिष्टमुपसंतनु
याच्छिष्टेनोत्तरामुत्तमत्रुवंतुजंतवआयंहस्तेनखादिनमित्यर्धर्चआरमेत्समिद्धदेवन्तीतमइतिद्वेअ
ग्निनाग्निःसमिध्यतेत्वंह्यग्नेअग्निनातंमर्जयंतसुक्रतुंयज्ञेनयज्ञमयजंतदेवाइतिपरिदध्यात्त्रैव
नेत्रंमांपरिधानीयेतिविद्यात्प्राप्येविराजोनवप्रयाजाःप्रागुत्तमाच्चतुरआवपेतउरोअग्नआज्य
स्यव्यंतूषासानक्ताअग्नआज्यस्यवीतांदैव्याहोताराअग्नआज्यस्यवीतांतिस्रोदेवीरग्नआज्यस्यव्यं
त्वित्यग्निःसोमःसवितासरस्वतीपूषामरुतःस्वतवसोविश्वेदेवाद्यावापृथिवीआविश्वेदेवंसत्पतिं
वाममद्यसवितर्वाममुश्वःसूषंतवव्रतेवयंशुक्रंतेअन्यद्यजतंतेअन्यदिहेहवस्वतवसःप्रचि
त्रमर्कंगृणतेतुरायेतिनवानुयाजाःषुल्कुर्ध्वेप्रथमाद्देवीर्द्वारोवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुदेवीउषा
सानक्तावसुवनेवसुधेयस्यवीतांदेवीजोष्ट्रीवसुवनेवसुधेयस्यवीतांदेवीऊर्जाहुतीवसुवनेव
सुधेयस्यैत्वित्यनुयाजानांसूक्तवाकस्यशंयुवाकस्यवोपरिष्टाद्वाजिभ्योवाजिनमनवाध्यादेशंशने
वीतां।।देवादैव्याहोतारावसुवनेवसुधेयस्यवीतां।देवास्तिस्रस्तिस्रोदेवीर्वसुवनेवसुधेयस्यव्यं१

भक्षं त्वा जिनो हरेषु वाजे वाजे वत वाजिनो नइत्यूर्ध्वज्ञुरनवानं याज्यामग्नेवीहीत्यवषट्कारो वाजि
नस्याग्नेवीहीति बाय त्रक्का चैकसंप्रैषदेवौ वषट्कारौ समस्तावेव तत्र द्विरनुमंत्रयतेन चाग्रे रूतं तस्मिन्
जिनभक्षमिकामिव प्रतिस्थापहवमिकोताध्वर्य [illegible] उपहूयस्व ब्रह्मन्नुपह्वयस्वाग्नीदुप
ह्वयस्वेतियज्ञमेरतः प्रसिच्यते यद्वामे अपिगच्छति यद्वाजस्पतेपुनः तेन मा शिवमाविशतेन मा वा
जिनं कुरु तस्यते वाजिपीतस्योपहूतस्योपहूतो भक्षयामीति प्रथमं भक्षं भक्षयेदेवमध्वर्युब्रह्मा
ग्नीध्रो यजमानः प्रत्यक्षमितरे च दीक्षिताः पौर्णमासेनेष्ट्वा चातुर्मास्यव्रतान्युपेयात्केशान्
वर्धयीत श्मश्रूणि वापयीताधः शयीत मधुमांसलवणस्त्रीवर्जं लेखनानि च वर्जयेदृतौ भार्यामुपेया
द्वापनं सर्वेषु पर्वस्वाद्योत्तमयोर्वा ॥१८॥ पंचम्यां पौर्णमास्यां वरुणप्रघासैः पश्चाद्व पौर्णमा
सिकाया वेदरूप विधेयप्रोषितोऽग्निप्रणयनीयाः प्रतिपद्यते प्रदेवं देव्याधियेतीति तिस्रः षष्ठाया
स्त्वा पदे वयमग्ने धिष्ण्येभिः स्वनीकदेवेरित्यध्वर्युरारभेरासीनः प्रथमामन्वाहोपांशुसप्रण
वां तत्र स्थानात्स्थानसंक्रमणे प्रणवेनावसायानुद्रुत्योत्तरां प्रतिपद्यते प्राणसंततं भवतीति वि १७
ज्ञायत उत्तरमग्निमनुव्रजन्नुत्तरा इमं महे विदथ्याय शूषमत्यमिह प्रथमो धायि धातृभिरितित्युरा

इतः प्रवो मरुतस्तविषा उदन्यव आयंनरः सुदानवो ददाशुषे विद्युन्महसो नरो अश्मदिद्यवः
कृष्टं नियान्नं हरयः सुपर्णा नियत्वं तोग्राम जितो यथा नरा अग्ने बाधस्व विमृधो विदुर्गहा यत्वादे
वापिः शिशुचानो अग्ने इति संयाज्ये ऋत्वोनूच्यय [illegible] उभिरे कयजंति संस्थितायां सवीद्रिशउ
पतिष्ठेतास्छवदेतवसंगीर्भिराभिरिति चतस्रोभिः प्रत्यृचं सूक्तेन सूक्तेन वा ॥१९॥ अतर्ध्वमि
ष्ययनानि सांवत्सरिकाणि तेषां फाल्गुन्यां पौर्णमास्यां चैत्र्यां वा प्रयोगस्तुरायणमग्नि
द्राविश्वेदेवा इति पृथगिष्ट्यानुसवनमहरहरेकावात्रिह विदाक्षायणयज्ञे द्वे पौर्णमास्या
द्वे अमावास्यायजेत तान्त्येपूर्वे यथा सन्नयतोमावास्या याभुत्तरयोरिंद्रः पौर्णमास्या द्वितीयं
मैत्रावरुणममावास्यायामानो मित्रावरुणा यादृङ् हिंसानातिविधे सुदानू इति प्रयाजाप
त्यं ड कादयः प्रजापते न त्वदेतान्यन्यस्त्वमे लोकाः प्रदिशो दिशश्च परावतो निवत उदीन्त्व ॥
प्रजापते विश्वसृज्जीवधन्य इदं नो देव प्रतिहर्य हव्यमिति द्यावापृथिव्योरयनं पौर्णमास्या
नामावास्याद्वामावास्येना पौर्णमासादसमाम्नातास्वर्थान्त्रविकारोध्वर्युर्वायथास्मरे द्वाज
तग्निमंथनेधाय्येत्वेकदेवतलक्षणायाज्यानुवाक्या गायत्र्यावती द्वृतवत्युपांशुवती पुरस्ता

जन्वैश्यपोराघ्येपश्चाउुत्तरस्यावेदेर गस्थापोत्तरवेदेस्कसोमेषुनिहितेग्नौसीदहोतःसउलो
केचिकित्वान्नि होतान्हित्वपदनैविदान इतिद्वे परिधायतस्मिन्नेवासनउपविश्यभूर्भुवःस्वरिति
वाचंविसृज्जेतान्यत्रापियत्रानुब्रुवन्ननुव्रजेतिष्ठत्संप्रैषेषुतथैववाग्विसर्गेग्निमंथनादिसमा
नावेश्वदेव्याह विषांतुस्थानेषघप्रभृतीनामिंद्राग्नीमरुतोवरुणःकः इंद्राग्नी अवसागतंम्नेथद्व
त्रमुतसनेतिवाजंमरुतोयस्यहिक्षयेराइवेदन्चरमाअहेवेमंमेवरूपाश्रुधितत्वायामिब्रस्
णावंदमानःकृपानश्चित्रआसुवधिरण्यगर्भःसमवर्त्ततागूइतिप्रतिप्रस्थातावाजिनेत्वतो
यःसंस्थितायामवभृथंव्रजंतितत्रावभृथेष्टिःकृताकृता तामुपरिष्टाद्व्याख्यास्यामोद्द
योर्मासयोरैंद्राग्नःपशुः॥१५॥तथाततःसामसेधाः पूर्वेद्युरस्तिस्रइष्टयोनुसवनंप्रथमाया
ग्निरनीकवानननीकुर्वंतमूतयेग्निंगीर्भिर्हवामहेसनःपर्षदतिद्विषःसेनानीकेनसुविदत्रो
असमेइत्युत्तरस्याद्वृधन्वंतोमरुतःसांतपनाःसांतपनाइदंहविर्योनोमरुतोअभिदुर्हृणा
युरितिमारुत्योग्नयेगृहमेधेन्वउत्तराज्यायागप्रभृतीक्रांतागृहमेधासआगतप्रबुध्याव

श्रौ० सू० वृ० ईरतेमहांसा।तिपुष्टिमंतोविराजोसंयाज्ये अग्निगदे अन्यत्राप्यनावाहनआवाहनेपिपित्र्यायांप
१८ शोन्चबरुकूचेतस्यांरात्र्यामन्नंप्रसुवीरंतस्या।विवासेपौर्णदर्वेर्जुहुयुर्दक्षिणेनरवाणस्तनपित्र्योवा
ग्नी।श्रंहकेरावयंतिब्रह्मपुत्रंवदंतोयदिहोतारंचोदयेयुस्तस्ययाज्यानुवाक्यपूर्णादर्विपरापत
सुपूर्णापुनरापत।वस्नेवविक्रीणावहाइषमूर्जंशतक्रतो।देहिमेददामितेनिमधेहिनितदधे अ
पामिक्ष्यामिवसंभरकोबादददतेददृदितिमरुद्भ्यः क्री।क्रिम्यउत्तरोतत्त्रुवंदुजंतवायंक्तत्तुरुष्टभी
तइतिपराक्षवात्रेध्रोक्रे।क्रेवःशर्धोमारुतमह्यासोनयमरुतःस्वंचोजष्टोदृष्टनाअप्मेशर्धमह
तेसाभगायतिसंयाज्येवाजिनावन्न्यध्वर्जमहेन्द्रकुलवरुणप्रघासेहविषांतुसप्तमादीनांस्थानइं
द्रस्त्रहेंद्रमहेंद्रावाविश्वकर्मातेनइंद्रत्वहन्नेनुतदायिमहइंद्रियायविश्वकर्मन्हविषावा
वृधानेयातेधामानिपरमाणियावमेति।।१६।।दक्षिणाग्नेरग्निमतिप्रणीयपित्र्यासारंधेतालुष्ठ
जमाहृतारमवृत्थावषट्कारानुमंत्रणाभिहिंकारावर्जंतस्यांप्राचिकर्माणिदक्षिणोत्तराणितथान्व
यमुशंतास्त्वानिधीमहीत्येतांत्रिरनवानंतः सामिधेन्यस्तासामुत्तमेनप्रणवेनावहदेवान्पितृन्य १८
जमानायेतिप्रतिपत्तिरग्निर्होत्रायावहस्वंमहिमानमावहेत्येतस्यस्थानेग्निंकव्यवाहनमावाह

यस्यांत्वोर्ध्वभाज्यभागाभ्यामन्यन्मंत्रलोपादेकैकाचानुवाक्यायोऽग्निःकव्यवाहनस्त्वमग्नईळितो
जातवेदइतिसंयाज्येभक्षेषुप्राणभक्षान्भक्षयित्वाबर्हिष्यनुप्रहरेयुःसंस्थितायांप्राग्वानुयाजाभ्यां
दक्षिणावृतोदक्षिणामभिमुपतिष्ठंतेनाहृत्यानतिप्रणीतश्चर्यायामयादिष्ठाजनयन्कर्वराणिसहिघृणि
रुरुर्वरायगातुःसप्रत्युदैद्धरुणंमध्वोअग्रंस्वांयत्तन्वंतन्वामैरयतेत्यावृत्तत्वेवेतरावाहवनीयंसु
संदृशंत्वेतिपंक्त्यागार्हपत्यमग्निंतंमन्येइत्यथैनमभिसमासंतिमाऽग्गामाग्नेत्वन्नइतिजपंतःपूर्वे
णगार्हपत्यंसृक्कसमाप्यसव्यावृतस्त्र्यंबकान्यजंते।तेनचाध्वर्यवःकर्माधीयतेप्रत्येत्यादित्यया
चरंतिपुष्टिमंतोधार्यैविराजा।।१७।।पंचम्यांपौर्णमास्यांशुनासीरीययावाग्यथोपपत्तिवावा
ग्निवर्ज्जसमानावैश्वदेव्याहविषांतुस्थानेषष्ठप्रभृतीनांवायुर्नियुत्वान्वायुर्वाशुनासीरोवाविंद्रो
वाशुनासीरइंद्रोवाशुनःसू ‒‒ नमआवायोभूषशुचिपाउपनःप्रायाभिर्यासिदाश्वांसम
च्छसत्वंनोदेवमनसेशायभक्तौतंयस्तआनट्शुनासीराविमांवाचंजुषेथांशुनंनःपालाविकृषंतु
भूमिमिंद्रंवयंशुनासीरमस्मिन्यज्ञेहवामहेसवाजेषुप्रनोविषत्।अश्वायंतोगव्यंतोवाजयं
तःशुनंहुवेममघवानमिंद्रमश्वायंतोगव्यंतोवाजयंतस्तरणिर्विश्वदर्शतश्चित्रंदेवानामुदगा

दनीकमितिमाज्यानुवाक्याःसमाप्यसोमेनयजेतशक्त्याऽपश्चुनाचातुर्मास्यानिवापुनःश्चातुर्मा
स्यानिवापुनः।।१८।। ।।पौर्णमासेनोत्सर्गेपराह्णेसंवत्सरंप्रवत्स्यन्नन्नीतमावास्यायांदर्शपूर्ण
मासावाग्रयणमर्थकाम्यामित्रविंदापवित्रेष्ट्यावर्षकामेष्टिरतऊर्ध्वंचातुर्मास्यानिप्रातर्वैश्वदे
व्यांपंचम्यांपौर्णमास्यांतथाततोदक्षिणाग्नेपंचम्यांपौर्णमास्यांशुनासीरीयथाष्टादश।।१९
इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेपूर्वषट्केद्वितीयोध्यायः२ ॐ पशाविष्टिरुभयतोन्यतरतोवाग्ने
यीवाग्नावैष्णवीवाभेवान्यतरापुरस्तादुक्तमग्निप्रणयनंपश्चात्पशुबंधिकायावेदरूपविश्यप्रेषि
तोपायाज्यमानायाजातिलामध्वरेदेवयंतइत्युक्तमनवनेनार्द्धर्चआरमेदुच्छ्रयस्ववनस्प
तेसमिध्यस्यश्रयमाणःपुरस्ताद्धूर्ध्वऊषुणऊतयइतिद्वेजातोजायतेसुदिनत्वेअह्नामित्यर्धर्च
आरमेद्युवासुवासाःपरिवीतआगादितिपरिदध्याद्यत्रैकतत्रबहवःसपशवोत्यपरिधायस्त
स्तुयाद्वनभिहिंकृत्ययात्वानरोदेवयंतोनिमिम्युरितिषड्भिःपंचभिर्वानभ्यासमेकउक्तमग्नि
मंथनंतथाधाय्येहुताहुताचाज्यभागावावाहनेपशुदेवताभ्योवनस्पतिमनंतरंसंमार्गैःसं
मृज्यप्रवृताहुतीर्जुहुयाज्जुष्टोवाचेभूयासंजुष्टोवाचस्पतयेदेविवाक्।यद्वाचोमधुमत्तमंतस्मिन्मा

संमहोभ्यः

श्रौ० सू० भ्याः सरस्वत्यै वाचे स्वाहा पुनराददाय पंचविग्राहं स्वाहा वाचे स्वाहा वाचस्पतये स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा
२० सरस्वते स्वाहा भ्यैः स्वाहेति सोम एवं कं प्रशास्तारं तीर्थेन प्रपाद्य दंडमस्मै प्रयच्छद्दक्षिणा ततराभ्यां पा
णिभ्यां मित्रावरुणयोस्त्वा बाहुभ्यां प्रशास्त्रोः प्रशिषा प्रयच्छामीति तथा युक्ताभ्यामेव तरां मित्रा
ति वरुणयोस्त्वा बाहुभ्यां प्रशास्त्रोः प्रशिषा प्रतिगृह्णामि अवक्रो विधुरो भूयासमिति प्रतिगृह्योत्तरेण हो
तारमुत्तिक्रमे दक्षिणेन दंडं हरेन्न चानेन संस्पृशेदात्मानं वान्यं वा प्रैषकरणादन्यान्यपि सर्वांगान्यु
ण पयुक्तानि निविहारे व्यवयाद्दक्षिणा होतृषदनात्प्रेक्ष्या वस्थायवेद्यां दंडमवष्टभ्यनम्रयां प्रैषांश्चा
शम्नुवाक्यांश्च स प्रैषपूर्वं प्रैषात्पर्यग्निस्तोकमनोतान्नीयमानसूक्तानि च सोम आसीनोन्य
त्र ॥१॥ एकादशप्रयाजास्तेषां प्रैषाः प्रथमं प्रैषसूक्ते [illegible] मुक्तं द्वितीयमध्वर्युप्रेषितो मैत्रा
वरुणः प्रेष्यति प्रेष्य होतारं होता यक्षत्या प्रीभिः प्रैषस्य लिंगाभिः समिधा अग्निरिति शुनकानां
जुष्वस्वनः समिधमिति वसिष्ठानां समिद्धो अद्येति सर्वेषां यथ ऋषि वा प्राजापत्यत्तुल्यामदन्मसर्वे
षादसूक्तेषु प्रेषितो मैत्रावरुणोग्निर्होतानन इति तत्र चंपर्यग्नये न्वाहाधिगवे प्रेष्य होतारिति वाक्ते यूपप्रे
ज्जेदग्निरसनह्वाज्जमिति त्रिप्रैषमुक्त्वोत्तर्वेदि दंडं नि दध्याद्धिगुं होतोहन्नेगानि देवतं पशुमिनिय २०

यदुत्तमं चैतं प्रयाजे प्रागाज्यभागाभ्यां निगमान्त सूक्तवाके चाग्निर्होत्रेणत्येतस्य स्थानेनेह प्रादेश
न बार्हिष्मतो प्रयाजानुयाजान्ने ड्याभक्ष भक्षणं न मार्जनं न सूक्तवाकेनामादेश्रद्दक्षितः सी
दहोतरिति वाक्ते उपविशांज्जो वा तु मंतोस्य ब्यो न्तर्युपस्थाः प्राचीनावीतिनो हविर्भिश्चरंति
दक्षिणआसीध्रउत्तरोध्वर्युर्द्दूष्वनुवाक्ये अध्यर्धमिनवानमोस्वधत्याश्रावणमस्तु स्वध
ति प्रत्याश्रावणमनुस्वधास्वधेति संप्रेषाय स्वधत्याग्रूर्ये स्वधामह इति वास्वधानम इति
वषट्कारो नित्याः प्रुतयः पितरः सोमवंतः सोमो वा पितृमान्पितरो बर्हिषदः पितरोग्निष्वात्ताय
मदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाहिनः पितरः सोमपूर्व उपहूताः पितरः सोम्यः त्वं सोम प्रचिकि
तो मनीषा सोमाधेनुं सोमो अर्वंतमाशुं त्वं सोम पितृभिः संविदानो बर्हिषदः पितर ऊत्यार्वा
गाहंपितृन्त्स्वविदत्रां अवित्सी दंपितृभ्यो नमो अस्त्वद्याग्निष्वात्ताः पितरएह गच्छतये चेह
पितरो ये च नेह ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा इमं यम प्रस्तरमाहिसी दंतिद्व परयिवांसं प्रव
तो महीरनुवैवस्वताय चेत्म्नष्य मायाज्यायेतातृपुर्दैवत्राजेहमानास्त्वदग्नेकव्यवाहनम
नीषाः सपत्न [illegible] थासहसाउजयमान इत्यर्धि स्विष्टकृत्कव्यवाहनः प्रकृत्यातऊर्ध्ववषट्कारान्

थार्थं पुंवन्मिथुने नेमे धर्षतीमेधायां विकल्पो यथार्थमूर्ध्वमध्रिगोरन्य [illegible] न्मिथुनेभ्यः सर्वेषु पत्नीर्निगदे
षु प्रकृतो समर्थो निगमेषु प्राकृतास्त्वेवं मंत्राणां श [illegible] शेषः प्रतिनिधिष्वपि नाभिरूपमामेदोहविरित्यनू
यानि ॥२॥ दैव्याः शमितार आरभध्वमुत मनुष्या उपनयत मेध्या दुर आशासाना मेधपतिभ्यां मेधं
प्रास्मा अग्निं भरत स्तृणीत बर्हिरन्वेनं माता मन्यता [illegible] मनु पिता नु भ्राता सगर्भ्योनु सखा सयूथ्यः
उदीचीनां अस्य पदो निधत्तात् सूर्यं चक्षुर्गमयतात् वातं प्राणमन्ववसृजतात् अंतरिक्षमसुं दिशः श्रोत्रं
पृथिवीं शरीरं एकधास्य त्वचमाछ्यतात् पुरा नाभ्या अपिशसो वपामुत्खिदतात् अंतरेवोष्माणं वा
रयध्वात् श्येनमस्य वक्षः कृणुतात् प्रशसा बाहू शला दोषणी कश्यपेवांसा छिद्रे श्रोणी कवषोरू स्रेक
पर्णाष्ठीवंता षड्विंशतिरस्य वंक्रयस्ता अनुष्ठ्योच्यावयतात् गात्रं गात्रमस्यानूनं कृतात् ॥ ऊवध्य
गोहं पार्थिवं खनतात् अस्ना रक्षः संसृजतात् वनिष्ठुमस्य मा राविष्टोरूकं मन्यमाना नेद्वस्तोके त
नयं रविता रविच्छमितारः । अध्रिगो शमीध्वं सुशमि शमीध्वं शमीध्वमध्रिगा ३ उ अपापा [illegible] स्ना रक्षः पा
संसृजताच्छमितारो पापेत्यकपां द्वे कधा षड्विंशतिरिति द्विर्द्विर्बहूनां पुरांतरितिच्चैके अध्रिग्वादि त्रि
रुक्त्वा शमितारो यदत्र सुकृतं कृणवथास्मासु तद्यद्दुष्कृतमन्यत्र तदिति जपित्वा दक्षिणा वृदाव

श्रौ॰सू॰ र्ततमैत्रावरुणाश्विसव्याहृत्तोब्रह्मयज्ञमानौसंज्ञप्तेपशावावर्तेरन् ॥३॥ वपायांश्रप्यमाणायांप्रेषि
२१ तस्तेकेभ्यो [illegible] न्वाहर्ज्जोषस्वसप्रथस्तममि [illegible] मं नोयज्ञमित्यृचमादोपर्नस्वाहाकृतिभ्यैहोताय
क्षदग्निंस्वाहाज्यस्यस्वाहामेदसइतिप्रैषऊन्नमाप्रीयाज्यावपापुरोडाशोहविरितिपशोःप्रदाना
ते नितानिष्टथडूनादिषतेषुमनोतांन्वनमनोतावर्तत्यिकेतेषांसलिंगाःप्रैषाःक्तेषुग्रीषामयोस्थानेपा
याणपशुदेवताछागछानउस्नागोर्मेषाधिकाहयोश्वान्वादेशव्यत्रचेदनामकंवनस्पतिःस्विष्टकृ
त्सूक्तवाकप्रैषेषुप्राजापत्येत्वग्निचित्यासंयुक्तेवायव्यंपशुपुरोडाशमकेवा [illegible] व्येप्राजापत्यं
तेनपशुदेवतावर्धतइत्याचार्याःपुरोडाशतत्प्रधानत्वात्पुरोडाशनिगमेषुपुरोडाशवदर्धं
ष्याज्यवर्जंयिषांतेनसमवत्तहोमामेधारभीयानितिपश्वभिधानेप्याः [illegible] तुसत्क [illegible] तुषतमदद
ग्रभीदवीवृधत्तेतिदेवतानां ॥४॥ हुतायांवपायांसब्रह्मकाश्चालिलमर्जयंतेनिधायदंडंमै
त्रावरुणइदमापःप्रवहतसुमित्र्यानआपओषधयःसंतुदुर्मित्र्यास्तस्मैसंतुयोस्मान्द्वेष्टि
यंचवयंद्विष्म इत्येतावन्मार्जनंपशोर्तीर्थेननिष्क्रम्यासीतामापुरोडाशश्रपणात्तेनेन्वभ २१
रिताःस्विष्टकृतावरपुर्यदित्वन्वायत्यानिनेरग्नेचरेयुः नंतुतेषांतुष्टात्रीनान्येषामूर्ध्वमावाह

निगमेषु

श्रौ०सू० स्मान्देवहेळ्यं च नयं द्विष्मस्तमभिन्द्रो वेति तस्योपरिष्टादपउपस्थे त्रं तिद्वे पराङ्गोवरुणस्य गृहो मि
तो हिरण्ययः स नो धृतव्रतो राजा धाम्नो धाम्न इह मुंचतु। धाम्नो धाम्नो राजन्नितो वरुण नो मुंचय
२२ दापो अघ्न्या इति वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुंच मयि वा पापो मोषधीर्हिंसीरतो विश्व[stain]स्य चा
[stain]म्ररूस्वेतो वरुण नो मुंच। स्कमित्र्यान आप ओषधयः संतित्विति चास्पृष्ट्वावेक्षमाणा जसंस्पृश
तः प्रत्यायंतः समिधः कुर्वतेति तिस्रस्तिस्र एकैकामग्नेः समिदसि तेजोसि तेजो मे देहीति अथ
मामेधोस्येधिषीमहीति द्वितीयां समिदसि समेधिषीमहीति तृतीयामेत्योपतिष्ठंत आपो अ
द्या न्वचारिषमिति ततः समिधोभ्यादधति यथागृहीतमग्नेः समिदसि तेजोसि तेजो मे दाः स्वा
हा। सोमस्य समिदसि तुरिष्टेर्मा पाहि स्वाहा। पितॄणां समिदसि मृत्योर्मा पाहि स्वाहेति ततः सं
स्थाजप इति पशुतंत्रं।। ६।। प्रदानानामुक्ताः प्रैषस्तेषां याज्यानुवाक्याः सर्वेषामग्ने अनुवाक्या
स्तेतो याज्या दैवतेन पशुना न[stain]त्व मग्ने नय सुपथा राये अस्मानिति द्वे आ हि नो अग्ने पायु
भिरजस्रैः प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिः प्र कारवो मनना वच्यमाना
कावेतत्सरस्वती नदीनामुत स्या नः सरस्वती जुषाणा सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यः प्र क्षोदसा धा २२

यसा सस्र एषा पावीरवी कन्या चित्रायुर्यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूस्त्वं सोम प्रचिकितो मनीषेति
द्वे त्वं नः सोम विश्वतो वयोधा या ते धामानि दिवि या पृथिव्या मषा क्रतुं सुक्रतुस्त्वमासु प्रति यत्ते धामा
नि हविषा यजंति [stain] मस्ते पूषन्नावो अंतः समुद्र इति द्वे पूषमा आशा अनु वेद सर्वाः शुक्रं ते अन्यद्यज
तं ते अन्यत्प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे पथः परिपतिं वचस्या [stain] बृहस्पते या परमा परावदिति द्वे बृ
हस्पते[stain]अति यदर्यो अर्हाद्द्युमद्वियात्पवाचः सचंते संयंस्तुभो वनया नयत्स्वापि ओ विश्वे देवा[stain]
स्तस्तु विश्वे[stain]अध्य मरुतो विश्व ऊत्या नो देवानामुपवेतु शंस आ नो विश्वे अस्क्रा गमंतु देवा ३१
विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये के च ज्मा महिनो अहिमाया अग्ने याहि इत्यं २ मा रिषण्य इंद्र नरो नेम
धिता हवंत इति इति स्वरं नो लोकमनु नेषि विद्वान् स सा हि षे पुरुहूत शत्रून्त्वं स त्तय वाजेभिश्च प्र
णेतः शुचीवो हव्या मरुतः शुची नो नृ छिरं मरुतो व रख्यंतमावो होता जोहवीति सत्र ग्राहिनमर्कं गृण
शर्म तेतुरायरा इव स्वरमा अहे वयावैः शशमानाय सत्यादृत्रहणा द्वत्रहभिः शुष्मैरा भवतं शिक्षतं वज्र
बाहू उभा वामिंद्राग्नी आहुवध्यै शु अवं नु स्तोमं नवजातमद्यगीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमानः प्र चर्षणिभ्यः
पृतना हवे षा देवो यातु सविता सुरत्नः स घा नो देवः सविता सहावेति द्वे बद्रा स्य कवितमं कवीनां भग

श्रौ-सू० धियं वा जयंतः पुरं धिमितिद्वे अव सिंधुं वरुणो द्यौ रिव स्थादियं सुतुभ्यं वरुणास्वधावएवा वंदस्व वरुणं बृहंतं तं
त्वायामि ब्रह्मणा वंदमान इति द्वे अस्तभ्नाद्यामसुरो विश्ववेदा इत्येकादशिनाः। ७। अग्नीषोमाविमं सु मे युवमे
२३ तानि दिवि रोचनानीति द्वे चावां वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिमायातं मित्रावरुणा सुशस्त्यानो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं
युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे प्रबाहवा सिसृतं जीवसे नो यद्वंहिष्ठं नातिविधे सुदानू हिरण्यगर्भः समवर्तताग्र
इति षट् प्राजापत्याश्चित्रं देवानामुदगादनीकमिति पंच वशं आ भवन्त्वस्सार्शं नो अद्भावाया भूयशुचि बात
पुनः प्रयाभिर्यासि दाश्वांसमच्छा नो नियुद्भिः शतिनीभिरध्वरं पीवो अन्नां रयिवृधः सुमेधा रायेनु यं जज्ञ
तू रोदसी मिन्नवायु मच्छा बृहंतामनीषा नवयावदृतस्पृते बोहिसु भरत्नमिति द्वे विदं गमन्ने सायह्यधास
सत ईशानाय प्रहुतिं य आनट् प्रवो वायुं रथयुजं कृणुध्वमुत त्वाम दितेमह्य नेहा नतरत्वा जेदितिर्देष्य जनिष्ट सु
सं त्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहं महीमूषुमातरं सुव्रतानामस्विष्टोरितिं निवृतं विष्ठो जायमानो न जातस्त्वं वि रंतरिक्षं
ष्ठा सुमतिं विश्वजन्यां विन क्रमे पृथिवीमिषएतां त्रिर्देवः पृथिवीमेषएतां परामात्रया तन्वा निरावृतो। वृधा
धेनुमती हि भूतं विश्वकर्मन्हविषा वावृधान इति द्वे विश्वकर्मा विमना आद्विहायाः किंस्विदासीदधिष्ठा
नं या नः पिता जनिता यो विधाता या ते धामानि परमाणि याव मायइमे द्यावापृथिवी जनित्री तन्न स्तु २३
ति

ना तु सन्नानामभिक्रामं प्रपुरस्तं संसनिं गो हो ता यक्षदग्निं पुरोळाशस्य स्वहव्यासमिधादिदी
ही ति पुरोळाशः स्विष्टकृत ऊर्ध्वं भिलायाः ॥५॥ मनोतायै संप्रेषितः स्तुह्यग्ने प्रथमस्तु त्यन्वाहा विवि
षाचरंतितत्र प्रेषकृत एवाग्नीषोमावदमित्येतर योणान्य त्रैहिदेवतान्मैत्रावरुणदेवतेत्वतथाद्य
आ ष्ट्वाल ह्याल्पागाणवारिरूलन्नानांस्मृतं प्राय नर्थभेदेनिरर्थो [illegible] विकारोयाज्यांतरा या
ध्वं वैविसाहोम आरम हूनस्पतिनाचरं ति प्रेषम भितायाज्यानुवाक्ये प आग्नेराज्यस्य हविष इ
त्यत्राज्य भागावयाळ अग्निरग्नेराज्यस्य हविष इति स्विष्टकृतो क्रामुपहूया नुयाजे प्रचरं ति तेषां
प्रेषा स्तुती यं प्रेषसूक्तमेकादशेह [illegible] आगुन्नमाद्यावापतदेवोवनस्पतिर्वसुवनेवसुधेयस्यवेतु
देवं बर्हिर्वारितीनां वसुवने वसुधेयस्य वेत्वित्यनवानं प्रेष्यत्यनुवानं यजत्यक्त मुत्तमे सूक्त
वाक प्रेषपूर्वस्मिन्निगमगृह्णन्नित्यत्राज्य भागो बध्नेन मुष्मा अमुं बध्नेन मुष्मा अमुमिति पृष्ट्
श्व देवताश्चदेवताश्चेव कुपशुकाः पृष्ट्श्चेव कुदेवतानुत्तरा आज्यानेत्याज्य भागाव मुष्मा
अमुनेति पूर्वेणात्कं समाप्य प्रेष मन्नोदं डमनुप्रहरेदनवभृथे वभृथेन्यत्र कृताकृतं देवस्तरणं
तीर्थेन निष्क्राम्याग्निपसुकेतनान्यव्यवयंतो हस्तस्य स्थलमुपाधमानमनुमंत्रयेरक्षुा सियो

ङा

सू॰श्रो॰ दितिवैतानियथास्थानमुपांशु ॥८॥ सौत्रामण्यामाश्विनसारस्वतैंद्राः पशवो बार्हस्पत्यो वा
२८ चतुर्थ ऐंद्रसावित्रवारुणाः पशुपुरोळाशामार्जयित्वा युवंसुरामममश्विनेतिग्रहाणां पुरोनुवाक्याहो
तायक्षदश्विनासरस्वतीमिंद्रंसुत्रामाणंसोमानांसुराणांजुषंतांव्यंतुपिबंतुमदंतुसोमांसुराम्णो
होतुर्यजेतिप्रैषः पुत्रमिवपितरावश्विनोभेतियाज्याग्रहीत्यनुषट्कारः सुरावंतंसयाग्नेवीहि
तिवानानाहिवांदेवहितंसदस्कृतंमासंसृक्षाथांपरमेव्योमनिसुरात्वमसि शुष्मिणीतिसुरा
वस्थाधोवाहूसोमएषइतिसोमंयदत्ररिप्तंरसिनः सुतस्यपदिंद्रोअपिबच्छचीभिः इदंतद
स्यमनसाशिवेनसोमंराजानमिह भक्षयामीतिभक्षजपः प्राणभक्षोत्र ॥९॥ धिष्ण्यपराधेत्रायाश्चि
त्तिः शिष्टाभावेप्रतिनिधिरन्वाहिताग्नेः प्रयाणापपत्तौ पृथगग्नीन्नयेयुक्तरूपेताअंगिरस्तमतिवा
ज्याहुतिं [?] त्वासुमारोपयदयंतयानिर्कालिप्रइत्यरणी गार्हपत्येप्रतितपत्याणिवायातेअ
ग्नेयज्ञियातनूस्तयेह्यारोहात्मात्मानमच्छावसूनिकृण्वन्नर्यापुरूणि । यज्ञोभूत्वायज्ञमासीद
यानिंजातवेदोभुवआजायमानइत्येवमन्वाहिताग्निरकृत्वावदिपाण्योरण्योः संस्पृश्यमंथ २८
यत्प्रैवराहजातवेदः पुनः स्वं देवेभ्याहव्यंवहनः प्रजानन् । प्रजांपुष्टिंरयिमस्मासुधेह्यथाभवयज

स्य

म

मानायशंयोरित्याहवनीयमवदीप्यमानैर्वा कृष्टस्याप्रासादिदंतएकंपरऊतएकमितिसंवपेद्यदित
तीयायद्यमावास्यांपौर्णमासींवातीयाद्यदिवान्यस्याग्निषुयज्ञेतयदिवान्यस्याग्निषुयज्ञेतयदि
वास्यान्याग्निरग्नीन्व्यवेयाद्यदिवास्याग्निहोत्रउपसंनेहविषिवानिर्वृत्तेचक्रीवच्छापुरुषोवाविहार
मंतरेयायाद्दिवाध्वेप्रमीयेतेच्छिरग्निंपथिकृदइत्याहवेधोअध्वनआदेवानामपिपंथामगन्मेत्यनड्वा
न्दक्षिणाव्यवायेत्वनग्निनाप्राग्गेष्ठगांभिःतरणातिक्रमयेद्धस्मनाशुनःपदंमतिवापोहृद्विष्णुर्विच
क्रमइतिगार्हपत्याहवनीययोरंतरं भस्मनाराज्योदकराज्याच्चसंतनुयाज्या तंतुंतन्वन्रजसोभानु
मन्विहीत्यनुगमयित्वाचाहवनीयंपुनःप्रणीयापनिष्ठे यदग्नेपूर्वंप्रहितंपदंहितेसूर्यस्यरश्मी
नन्वाततानतत्ररयिष्ठामनुसंभवैतांसन्नः सृजसुमत्यावाजवत्यात्वमग्नेसप्रथाअसीतिचाध्व
भि वा प्रमीतस्यावेतायाःपयसाग्निहोत्रंजुहुयात्सर्वहुतंजुहुयुरासमवायात्प्रयात्याहिताग्निरपरेक्षेम्रियेत प
न्य ताहुतिभिरेनंपूर्वपक्षेहरयुर्हविषाव्यापृतावकाशुदेवतास्वाज्येनोपस्थसमाप्यपुनरिज्याव्याप
न्नानिहर्वीषिकेशनखकीटपतंगेरन्यैर्वावांतै[?]सिक्तानिचापोऽप्स्वहरेयुः प्रजापतेन
त्वदेतान्यन्यइतिवल्मीकवपायांवासान्नायंमध्यमेनपलाशपर्णेनजुहुयादिहैच्यदमानमहीधोः

चे

श्रौ॰ सू॰ पृथिवी च न इत्यंतः परिधि देशे निवपेयुरन्यतरादोषेभ्यासिच्य प्रचरेयुः पुरोळाशं वा तत्स्थाने उभयदोष
ऐंद्राग्नं पंचशरावमोदनं तयोः पृथक् मंत्रयैन्द्रमेव त्यक्त्वा वत्सानां धाने वायवे यवागूमग्निहोत्रमधिश्रितं तस्य
२५ वदभिमंत्रयेत गर्भं स्रवंतमगदमकर्मग्निर्होता पृथिव्यंतरिक्षं। यतत्स्रुनर्दनाविवृतन्नाभिरस्मोतिनि र्ऋ
तिं परस्तादिति।।१०।।यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टा दुह्यमाना पविशेत्तामभिमंत्रयेत यस्माद्भीषा निषीदसि
ततो नो अभयं कृधि। पशून्नः सर्वान्गोपाय नमो रुद्राय मीढुष इत्यथैनामुत्थापयेदुदस्थाद्देव्यदिति
रायुर्यज्ञपतावधात्। इंद्राय कृण्वती भागं मित्राय वरुणाय चेत्यथास्या ऊधसि च मुखे चोदपात्र
मुपोह्य दुग्ध्वा ब्राह्मणं पाययेद्यस्यान्नं नाश्नीयात्स्याद्व्रतं ज्ञा विंस वतैखावाश्यमानायै यवं संप्रयच्छेत् सं
पयसा ...गवती हिंस्याइतिशोणितं दुग्धं गार्हपत्ये संक्षाप्यान्येन जुहुयाद्भिन्नं सिक्त्वाभिमंत्र
यते समुद्रं वः प्रहिणोमि स्वां योनिमपि गच्छत। अरिष्टा अस्माकं वीरा मयि गावः संतु गोपताविति य
स्याग्निहोत्र्युपावसृष्टा दुह्यमाना स्पंदेत सा ... यत्र चस्कंदयेत्तदभिमृश्य जपेद्यद्य दुग्धं
पृथिवीमसृप्त यदोषधीरत्यसृपद्यदापः पयो गृहेषु पयो अघ्न्यायां पयो वत्सेषु पयो अस्तु तन्मयी २५
ति तच्च यत्परिशिष्टं स्यात्तेन जुहुयादन्येन वाभ्यानीयेतद्दोहनाद्यावद्ब्रीहिरणात्प्रजापते विश्वभृ

सीपमध्यपोषयिन्तु देवत्वष्टा सविता विश्वरूपो देवस्त्वष्टर्यवस्य वारूल मानद्युपि शंगरूपः सुभरो वयोधाः प्रथ
मभाजं यशसं वयोधां सोमापूषणा जननारयीणामिति सूक्तमादित्यानामवसो नूतनेनमागिर आदित्येभ्यो घृ
तस्नूरत्न आदित्यास उरवो गंभीरा इमं स्तोमं सुक्रतवो मे अद्य तिस्रो भूमीर्धारयंत्रीरुत द्यून्न दक्षिणा विचि
ष्ठे कितेन सव्या मह द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे त द्विवन देवानं पृथिव्यइ इति द्वे प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमो
भिरिति द्वे प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी ऋतावृधा मही काना रुद्रा तनामय स्कधी नि हृ आतपितमरुतां सुम्न
मेतु प्र व अवे वृषभाय श्वितीचे इति तिस्र आपश्चातान्नासत्या पुरस्तादागामतं नासत्याः थेनति
चतस्रो हिरण्यपत् मधुवर्णो घृतस्नुरभि त्वं देव सवितरथ स्त्वं महाँ इंद्र तुभ्यं ह क्षाः सत्राहणं दाधृषिं तु
म्रमिंद्र सह दानुं पुरुहूत क्षियंतं स्कन्त इंद्रामथ वायद्व त्रेवावसरिंद्रः सत्यः सम्राड्ढंता वृद्व्यीविचत
नानिपतंगो वाचं मनसा बिभर्ति चत्वारि वाक्परिमिता पदानि यज्ञेन वाचः पदवीयमायन्निति द्वे बा द्व
ति चमङ्गनयं तद्वाजनीयं नान्व यव इति सो दिव्यं स पर्णं वायसं बृहंतं सवो न धेनुर्योषिणा सुयस्य त्र यो
तां पश्यंतो मंतिस सर्वे यस्य व्रत मुप तिष्ठंत आपः यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्टस्तं सरस्वंतमवसे हुवेमेति
पशवः सौम्याश्च निर्मितास्त्वं निर्मितं ऐन्द्राग्नः षण्मास्यः सांवत्सरो वा प्राजापत्य उपांशु सावित्रः सौ
र्य वैष्टव वैश्व कर्मणा श्चैतेषां तत्रापां शुयज्ञ विकारान्वक्ष्यामः प्रेषादि रायुरुत्स्थान आदह्ममलक

जित्यन्त्वं हुतमसीति तत्र स्कन्नाभिमर्शनं शेषेण जुहुयात्पुनरुन्नीयाशेषमाज्यमशेषमेतद्धोमाद्यु
रुणीं जपित्वा वारुण्या जुहुयादनशनमान्यस्माद्धोमकालात्पुनर्होमं चगाणगारिरग्निहोत्रे शश्श
श्यस्त्वमोषधीनामिति दृष्ट्वा रसमुदाहरेद्धृष्यं समानं महाद्यौः पृथिवी चन इत्याहवनीयस्य भस्मांतेनि
यत्तस्य प्यवद्धी भस्मोभिवृष्टेभिरोजनान्यातयन्ति ब्रुवाण इति समिदाधानं यत्र वेत्थ वनस्पत इत्य
त्तरस्मा आहुत्यास्कंदने ॥११॥ प्रदोषांते होमकालः संगवांतः प्रातस्तमसि नीयन्तुर्गृहीतमाज्यं
जुहुयाद्यदि सायं दोषावस्तर्नमः स्वाहेति यदि प्रातः प्रातर्वस्तर्नमः स्वाहेत्यग्निहोत्रमुपसाद्य भूर्भु
वः स्वरिति जपित्वा वरं दत्वा जुहुयाद्दिक्ष्वेवारुणीं कृत्वा प्रातर्वर्वदानमनुगमयित्वा चाहवनी
यं पुनः प्रणये दिहैव क्षेम्य एधि मा प्रहासीरमुं मामुं मामुष्यायणमिति तत इष्टिर्मित्रः सह्यो भि
यो महिना दिवं । प्रसमित्र मर्त्तो अस्तु प्रयस्वानिति संस्थितायां पत्न्या सह वाग्यतोऽग्नीञ्ज्वलतो हर
नेऽग्निमुपासीत दुग्धेन वासोग्निहोत्रं जुहुयादधिश्रितेऽन्यस्मिन्द्वितीयमवनयेत्प्रातरिष्टिर
ग्निर्व्रतभृत्वमग्ने व्रतभृदसि रस्य देवां इहावह उपयज्ञं हविश्च नः व्रतानि बिभ्रद्व्रतपा अदब्धो य
जानो देवो अजरः सुवीरः दधद्रत्नानि सुमृडीको अग्ने गोपाय नो जीवसे जातवेदः कृत्येषवा त्या

श्रौ॰सू॰ श्रुपातेपश्चादाहवनीयमप्रणीतमभ्यस्तमियाद्धृद्द्विद्वाह्मणोग्निंप्रणयेद्दीर्हिरण्यंप्रतोद्ध्रियमाणेभ्यु
२६ दितेचतुर्गृहीतमाज्यंरजतंचहिरण्यवद्दग्रतोहरयुरथैतदाज्यंजुहुयात्पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखउपविश्याघाः
कुतुनाऽऽकृषतांस्वाहेतिकालत्ययेनशेषाग्नीन्विहृत्याग्निरनुगम्यआहवनीयमन्वध्रियमाणेगार्हपत्यानुग
च्छेत्स्वेभ्यएनमवक्षामेभ्योमंथेयुरनुगमयेत्वितरंसामाभावेभस्मनारणीसंस्पृश्यमंथयेद्दितोजज्ञे
प्रथममेभ्योयोनिभ्योअधिजातवेदाःसगायत्र्यात्रिष्टुभाजगत्यानुष्टुभाचदेवेभ्योहव्यंवहतु
प्रजानन्नितिमथित्वाप्रणीयाहवनीयमुपतिष्ठेतान्नेसम्राळिषेरायेरमस्वसहसेद्युम्नायोर्जेप
त्यायसम्राळसिस्वराळसिसारस्वतौत्वोत्सौप्रावतामन्नादंत्वान्नपत्यायादधइत्यतएवेकम
पायंत्यन्वाहृत्यदक्षिणंसहभस्मानंवागार्हपत्यायतनेनिधायाथशान्तमाहवनीयमुपस्थेरत्नतइष्टि
रग्निस्तपस्वीजनद्वान्यावकवानायाहितपसाजनपथप्रपावकेअर्चिषा।उपमासुष्टुतिंमम।आनो
याहितपसाजनेष्वग्नेपावकदीर्धत्।हव्यादेवेषुनोदधदितिप्रणीतेनुगतेप्राप्यामौद्दिष्टिरग्निर्जो
तिष्मा --- -- वरुणउदस्नेशुचयस्तवाग्नेबृहल्लुपसामधोअस्थाद्दितिसर्वोश्चेदनुगतानादि २६
त्योभ्युदियाद्वाभ्यस्तमियाद्वाग्न्याधेयंपुनराधेयंवासमारूढेषुचारणिनाशे॥७॥अथाग्नेय

स्वाहाभुवनपतयेस्वाहाभूतानांपतयेस्वाहेत्यज्ञस्यत्वाप्रमयोन्मयाभिमयाप्रतिमयाप्र
श्चस्कंदेत्याहुतिम्भिद्वहिष्यपरिधाग्नौधयेनांजुहुयात्स्रुत्वतेपूर्णपात्रंदद्यात्देवतेऽनुवाक्य
याज्येवाविपरिहृत्याज्ये अवस्कन्नेहविषिवायद्वोदेवाअतिपातयानिवाचाचप्रयुतीदेवहे
ळनं।अरायोअस्माँअभिदुच्छुनायतेन्यत्रास्मिन्मरुतस्तन्निधेतनस्वाहेत्याज्याहुतिंहुत्वा
मुख्यंधनंदद्यात्स्थानिनो मेनावद्यदेवतमुपांश्वायावाहयेत् मनसेत्येकआज्येनास्था
निनीयजेत।१३।।हविषिदुःशृतेचतुःशरावमोदनंब्राह्मणान्भोजयेत्क्षामेशिष्टेनेष्ट्वापुनर्य
जेताशेषेपुनराहवनिःसाग्नावाहनाच्चदोषेमुत्पन्नंगुणभूतानांप्राक्स्विष्टकृतऊर्ध्वंप्रधानभूता
नामवदानदोषेपुनरायतनादवदानंहुत्वाविहृदक्षिणांदद्याद्दक्षिणादानऊर्ध्वंवरंदद्यात्कपा
लेभिन्नेमनप्रवृत्तकर्मगायत्र्यालाशताक्षरस्यासंदधामीतिसंधायापाभ्यवहरेयुरभिन्नोघ
र्मोऽत्रीरदानुर्यतआर्तस्तदगन्पुनः।इध्मोबर्हिःपरिधयश्चसर्वेयज्ञस्यायुरनुसंतरंतुत्रय
स्त्रिंशत्तंतवोयावितन्वतइमंयज्ञंस्वधयायेयजंते।तेभिश्छिद्रंप्रतिदध्मोयदत्रस्वाहा २७
यज्ञोऽभ्येतुदेवानित्येकमवल्लीढाभिःक्षिप्तेषपएवान्यानिमृन्मयानिभूमिर्भूमिमगान्माता

मातरमप्यगात्भूयास्मपुत्रैःपशुभिर्योनोद्वेष्टिसभिद्यतामितियादिपुरोडाशःस्फुटेद्वोत्स्यते
तवाबर्हिष्येनंनिधायाभिमंत्रयेतकिमुत्पतसिकिमुत्प्रोष्ठाःशांतःशांतेरिहागहि।अघोरा
यज्ञियोभूत्वासीदसदनंस्वमासीदसदनंस्वमितिमाहिंसीर्देवप्रेरितआज्येनतेजसाज्यस्व
मानःकिंचनरीरिषःयोगक्षेमस्यशांत्याअस्मिन्नासीदबर्हिषीत्यग्निहोत्रायकालेऽग्नावजा
यमानेऽप्यन्यमानीयजुहुयुःपूर्वालाभउत्तरोत्तरंब्राह्मणपाण्यजकर्णदर्भस्तंबाप्सुकाष्ठेषु
पृथिव्यांजुहुयादपिमंथनंपाणौचेद्धासेनवरोधःपर्णेचेन्मांसवर्जनंस्तंबेचेन्नाधिशयीता
प्सुचेद्दिविवकएनत्संवत्सरंव्रतंयावज्जीविकंवाप्सावनुगतेंतराहुतीहिरण्यउत्तरांजुहुया
द्धिरण्यउत्तरांजुहुयात्।१४।।   ।।पशाविष्टिरेकादशदेव्याःशमितारोवपायांहुतायां
मनोतायैप्रदातानामग्नीषोमासौत्रामण्यांविध्यपराधेयस्याग्निहोत्रीप्रदोषांतात्थाग्नेय्या
हविषिचतुर्दश।१५।।   ।।इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रपूर्वषट्केतृतीयोध्यायः३ ॥
ॐ॥ दर्शपूर्णमासाभ्यामिष्ट्वाहविःपशुचातुर्मास्यैरथसोमेनोर्ध्वंदर्शपूर्णमासाभ्यांयथोप
पत्त्येकेप्राग्पिसोमनेके।तस्यर्त्विजश्चत्वारस्त्रिपुरुषास्तस्यतस्योत्तरेत्रयोहोतामैत्रावरुणोच्छा

श्रौ०सू० वाकोग्न्यावस्कद्‌ध्वर्युःप्रतिप्रस्थातानेष्टोन्नेताब्रह्मा ब्राह्मणाच्छंस्याग्नीध्रःपोतोद्गाता प्रस्तोता
२८ प्रतिहर्तासुब्रह्मण्य इत्येतेहीनैकाहेर्षजियंयेतएवाहिता ग्न्यः इष्टप्रथमयज्ञा गृहपति सप्तद
शादीक्षिताससमेत्याग्नीन्मनुखाःसत्राण्यासतेतेषांसमावापादियथार्थमभिधानमेष्टिकतंत्रे
दीक्षणाद्यनग्नीनामग्निर्मुखमितिचयाज्यानुवाक्ययोर्देंडप्रदानेप्रैषेषुनिविलुधृतयाज्यायांकु
र्कचाच्छावाकनिगदेप्रहवप्रत्यक्पहवेचा र्षेयाणिगृहपतेःप्रवरित्वोमवहि
तीमतेतांपवतुर्थानांयावंतानंतर्हिताःसमानगोत्रास्तावलांसद्रूदावर्तयद्वाद्व्यान्वयाःसंस्का
राःसाग्निचित्येषुकुलुशखासंभरणीयामिष्टिमेके ग्निर्ब्रह्मण्वानग्निःक्षत्रवानग्निःक्षत्रभृद्
तेनाग्नेब्रह्मणावावृधस्वब्रह्मस्वतेजातवेदोनमस्युपुरूण्यग्नेपुरुधालायासवित्रचित्रंचितयंत
मस्मेअग्निरीशेबृहतःक्षत्रियस्याग्नामितसुमतिघोष्यावागितिदंप्रभृतिकर्मणांशनेस्तराधु
पि नरोत्तरमेनलपौर्णमासाग्रायणीमानसोमप्रवहणमूर्ध्वप्रथमायाक्षपिप्रणयनीयायाऊर्ध्वमप
वसथ्येनियमामध्यमा दिधर्मे।।१।।दीक्षणीयायांधाय्येविराजावग्नाविष्णूअग्निर्मुखंप्रथमो २८
देवतानांसंगतनामुत्तमोविष्णुरासीदितयजमानायपरिगृह्यदेवान्दीक्षयेदंहविरागछंतंनःअग्निश्चवि

यो अग्निं देववीतये

ष्णवोव्रतातिपत्तावव्रतपतयेसाग्नावेवप्रणायनेग्निवतेक्षामायागारदाहेशुन्धयेसंसर्जयोग्निना
न्येनमिथश्चेद्विविचये गार्हपत्याहवनीययोर्नित्यग्राम्येणसंवर्गायवैयथतेनाप्सुमतेवैश्वान
रायविमतानामन्नभोजनएषेवकपालेनष्टेतुद्वासितेभ्याश्राविताखुरभयएवयस्मिन्जी
वमृतशब्दस्त्वमग्नेव्रतपाअसियद्वोवयंप्रमिनामव्रतान्यग्निनाग्निःसमिध्यतेत्वंह्यग्नेअग्नि
नाग्नेत्वमस्मयस्तोध्यमीवाअकंदग्निस्तनयन्निवद्यौर्वितिविघ्नस्वातजूतासोअग्नेत्वाम
ग्नेमानुषीरीळतेविशोग्नआयाहिवीतयेकुविन्तुनागविष्टयमानाअस्मिन्महाधनेयग्नेसधि
ष्टवयस्यग्नेदिविजाअस्याग्निर्हातान्यसंदद्यजायान्माध्वीमकर्देववीतिन्नोयदीतियस्याभा
न यग्निर्वायमोजयेदिष्टिर्मरुतःसान्नाय्यपुरस्ताच्चंद्रमसाभ्युदितेग्निर्दातेंद्रःप्रदाताविष्णुः
शिपिविष्टोग्नेदादाशुषेरयिंसत्यंताविप्रएषांदीर्घस्तेअस्त्वंकुशाभद्रातेहस्तासुकृतोत
पाणीवषट्तेविष्णवास्यआकृणोमिग्नेत तोअद्यशिपिविष्टनामत्यापवाप्रायश्चित
ष्टीनांस्थानेतस्यैतस्यैदेवतायैपूर्णाहुतिंजुहुयादितिविज्ञायतेहविषांस्कन्नमभिमृशेद्
वान्तेनमगन्यज्ञस्तस्यमाशीरवतुवर्धतां।भूमिर्घृतेनमुंचतुयज्ञोयज्ञपतिमंहसः।भूपतये

छोतप उत्तमंमहोरं दीक्षापालाय वनतं हिंशत्वा विश्वेदेवेर्यः इषे संविदानो दीक्षामस्मै यजमाना
य धत्तमितिसामिमिचित्येत्रीण्यन्यानि वैश्वानर आदित्याः सरस्वत्यदितिर्बाधारयंत आदित्यासोज
त गत्छाशतिहि एते एकभुवद्भ्यो भुवनपतिभ्यो वाने इमादिषुमार्जनमर्वागुहस्पम्नीयापाड् इमादी
क्षांस्तत्कवाके चाग्रराशीस्थान उपहूतोयं यजमानोस्यय ज्ञस्यागुरुउ इत्मशीपितिनस्मिन्नु
पहूत आशास्तेयं यजमानोस्यय ज्ञस्यागुरुउ स्वमशीस्याशास्त्रेन चात्र नामादेशः प्रकृत्यां तय ये
ऊर्ध्वपश्चिळाया दीक्षितानां संचरो गार्हपत्याहवनीयावंतराग्नेः प्रणयनाद्दीक्षणादिरात्रिसं
ख्यानेनदीक्षा अपरिमिताएकाह्नप्रभृत्यासंवत्सरात्संवत्सरंत्वेव सत्रे ते द्वादशाहतापश्चिमते
षुयथासुत्योपसदः कर्माचारस्त्वेकाहानामेकातिस्त्रेवादीक्षास्तिस्र उपसदः सुत्यमहस्तुत्तमं दी
क्षातेराजक्रयः ॥२॥ तदहः प्रायणीयेष्टिः पथ्यास्वस्तिरग्निः सोमः सविताऽदितिः स्वस्तिनः प
थ्यासुधन्वास्वितिहि स्वग्नेनयसुपथाराये अस्मान्नादेवानामपिपंथमगन्मसोमप्रचिकितोम
नीषायानेधामानिहविषायापृथिव्यामाविश्वदेवंसवितारं यइमाविश्वाजातानि सुत्रामाणंपृथि
वींद्यामनेहसं महीमूषुमातरं सुव्रतानां सेदग्निरग्नीं रत्यस्त्वन्यानितिहि संयाज्ये शंयंतेयमना

श्रौ॰सू॰ ंत्यभागासंस्थितायां ॥३॥ राजानंक्रीणंति तं प्रवहस्यत्वष्टश्वादनसस्त्रिपदमावे नैरणवर्त्मनी अवस्था
२९ प्रोषितेऽभिहिंकारातं विश्रस्त्वं कविस्त्वं विश्वानिधारयन्न अपजन्यं भयं नुदेत्यस्तं दपन्याद्धः
प्रपदेन दक्षिणायां स्तंस्थि रुद्र्यानुक्षुपाद्दृद्रादभिश्रेय प्रेहि बृहस्पतिः पुरएतातेऽस्त्वथमव
स्यवर आपृथिव्या आरे शत्रून्कृणुहि सर्ववीर इति तिष्यन्ननुव्रजन्त्युत्तरा अंतरेणैव वर्त्मनी सोमया
स्तेमयोभुव इति तिस्त्रः सर्वे नंदंति यशसागतेनागन्देवऋतुभिर्वर्धतु ... यमित्यर्धर्चे आरभेद्दक्षि
तेन सिदक्षिणात्पक्षादभिक्रम्य राजानमभिमुखो वदनिष्यत प्रपाद्यमाने राजन्यग्रेणानोनुसंव्रजेत
याते धामानि हविषा यजंती मां धियं शिक्षमाणस्य देवेति निहितं परिदृष्य्याद्राजानमुपस्पृशन्नसने
शुपुवा ॥४॥ अथातिथ्यं कुंताऽतस्याग्निमंथनं धाय्ये अतिथिमंतो समिधाग्निं दुवस्यता प्य
स्वस्मे तुल इति विष्णुरिदं विष्णुर्विचक्रमे तदस्य प्रियमभिपाथो अश्यां होतारं चित्ररथमध्वर
स्य प्रत्रायमग्निर्भरतस्य शृण्व इति संयाज्ये संस्थितायामाज्यं तानूनप्त्रं करिष्यंतोऽभिमृशंत्य
नाधृष्टमस्यनाधृष्यं देवानामोजोऽभिशस्तिपाः अनभिशस्त्यं ञसा सत्यमुपगेषं स्विते माधा २९
इति स्पृष्ट्वोदकं राजानमाप्याययंती ... रथ्यउपस ... अंशुरंशुष्टे देव सोमाप्यायतामिं

द्रायैकधनविद्आतुभ्यमिन्द्रःप्यायतामात्वमिन्द्रायप्यायस्वाप्याययास्मान्सखीन्सन्यामे
धयास्वस्तितेदेवसोमसुत्यामुदृचमशीयेतिस्पृष्ट्वोदकंनिष्क्रम्यतेप्रस्तरेपाणीनिधायोत्ता
नान्दृक्षिणांसख्यांनीवर्ष्टारायएष्टावामानिप्रेषेभगायऋतमृतवादिभ्योनमोदिवेनमः
पृथिव्याइति।।७।।स्पृष्ट्वोदकंप्रवर्ग्येणचरिष्यत्स्रुत्करेणापरवरंपरिव्रज्यपश्चाद्दस्योपविश्यप्रति
तेभिष्टुयादृगावानमश्चमश्चमनवानमुक्त्वाप्रणुत्यावस्थेहुब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतः
सुरुचोवेनआवःसबुध्न्याउपमाअस्यविष्ठाःसतश्चयोनिमसतश्चविवः।इयंपित्र्येराष्ट्र्येत्यग्रेप्र
थमायजनुषेभूमनेष्ठाः।तस्माएतंसुरुचंह्वारमह्यंघर्मंश्रीणंतिप्रथमस्यधासेः।महान्महीअ
जं।। स्तभायद्विजातोद्यांसद्मपार्थिवंचरजः।सबुध्न्यादाष्टजनुषाभ्युग्रंबृहस्पतिर्देवतातस्य
ह् सम्राट्।अभित्यंदेवंसवितारमोण्योःकविक्रतुमर्चामिसत्यसवंरत्नधामभिप्रियंमतिंकविं।ऊर्ध्वा
यस्यामतिर्भाअदिद्युतत्सवीमनिहिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुःकृपास्वःस्वपास्वप्रतिवासं
सीदत्वमहाँअसीतिसंसाद्यमानेजंतियंप्रथमंतोनविप्राइत्यज्यमानेपतंगमक्तमसुरस्यमा
मयायोनःसनुत्योअभिदासदग्नेभवानोअग्नेसुमनाउपेतावितिह्वाचाःकृणुष्वपाजःप्रसितिं

श्रौ०पू० नघर्म्यांमितिपंचपरित्वागिर्वणोगिरोधिहूयोरदधाउक्थ्यं वचः शुक्रंतेअन्यद्यजतंतेअ
३० न्यद्दपश्यंगोपामनिपद्यमानमित्येकेइषस्त्वायुवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाः पवित्रंतेविततंब्रह्मण
स्पतइतिद्वाविपत्पवित्रंधिषणाअतन्वतधर्मशोचंतंप्रणवेषुबिभ्रतः।समुद्रेअंतरायवो
विचक्षणात्रिरह्नोनामसूर्यस्यमन्वतगणानांत्वा [illegible] प्रथमश्चयस्यापश्यंत्वेत्ये
तस्याद्ययायजमानमीक्षतेद्वितीययापत्नींतृतीययात्मानंकाराधस्याअश्विनावामितिने
वाभात्यग्निर्ग्रावाणेवकेद्यावापृथिवीइतित्रयुत्तमाया। अरूरुचदुषसःपृश्निरग्रियइत्याव
यतांतरणार्धर्चेनपत्नीमीक्षतोत्तमयापरिहितेसमुत्थायैनानेध्वर्युर्वाचयतीतिनुपू
र्वेपटलं।।६।।अथोत्तरमुपविष्टेध्वर्युर्घर्मदुघामाह्वयतिससंप्रेषउत्तरस्यानभिहिंकृ
त्योपह्वयेसुदुघांधेनुमेतामितिद्वेअभित्वादेवसवितःसमीवत्संनमातृभिःसंवत्सइववमा
तृभिर्यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूर्गौरमीमेदनुवत्संमिषंतंनमस्युपसीदतसंजानानाउप ३०
सीदन्नभिज्ञ्वादशाभिर्दुवस्यतोदुहंतिसप्तैकांसमिद्धोअग्निरश्विनातप्तोवांघर्मआगतं
दुह्यंतेगावोवृषणेहधेनवोदस्रामदंतिवेधसःसमिद्धोअग्निर्वृषणारतिर्दिवस्तप्तोघर्मोदु

श्रौ॰ पू॰ कृतः शुचिर्देवेषु घर्मो यो अश्विनोश्च मसोदेव पानः तमं। विश्वे अमृतासोऽजुषाणा गंधर्वस्य प्रत्या
३१ स्नारिहंति समुद्राद्गुर्मिमुदियर्ति विनोदृप्सः समुद्रमभिय जिगाति सखेसखाय मभ्याववृत्स्व घर्मउषु
वे णर्उतयइति हुतं घर्मित्थानमश्विनइति प्राग्गाथौं पूर्वाह्णिकाण्वीमपराह्णेन्यतरां वात्यंतकाण्वील
वान्नमपावक शोचिष वहि इक्ष्यं परीत्य कृत्स्नामक्ष्ममाकांक्षेद्द्वा जिनिनभक्षोपायाकुर्तं हविर्मधुहविरि
द्रतमग्नावश्याम तेदेवघर्म मधुमतः पितुमंतेवाजवतांगिरस्वते तानमस्तेअस्तुमामाहिंसीरिति
भक्षजपः कर्मिणे घर्मं भक्षयेयुः सर्वे दीक्षिताः सर्वेषु गृहपतस्तृतीयो चमो भक्षा संप्रेषितः दीक्षितेषु
श्येनानयोनिं सदनं धियाकृतमायस्मिन्नप्रवासवासो हंतुपूर्वारूढः ऋषिर्हंदी घर्मश्रुतमइंद्र
स्यघर्मो अतिथिः सूयवसाद्भगवती हि भूया इतिपीत्वा उत्तमेप्रागुत्तमायाहविर्हविष्मामहि
सत्र्यदेव्यमित्यावपेत ॥७॥ अथोपसत्तस्यापि प्रयाजयाः प्रादेशापवेशनं च प्रकृत्यहोपस्थ
उपसद्यायमीहूष इति तिस्रएकैकां त्रिरनवानं ताः सामिधेन्यः स्तासामुत्तमेन प्रणवेनाग्निं सो
मं विष्णुमित्यो वाह्योपविशान्त्वावाहयेद्दित्यकेनावाहनेष्वेता एव देवता अग्निर्वृत्राणि जंघ ३१
नद्यउग्र इवशर्यहा त्वं सोमासि सत्पतिर्गयस्फानो अमीवहा इदं विष्णुर्विचक्रमेत्रीणि पदा विचक्रम

इति स्विष्टकृदादिलुप्यते प्रयाजानाज्यभागौ च नित्यमाप्यायनं निह्नवश्चैषेवापाहुः उपाम
शिमा अग्नेसमिधमितितु सामिधेन्यो विपर्यासो याज्यानुवाक्यानां पाण्मो अश्विनिह्नवश्च ऊपसदः सुपूर्वाह्णे
स्वपराह्णे चराजन्यायाहः संख्यानेनैकाहानां तिस्रः षडहीनानां द्वादश चतुर्विंशतिः संवत्सरे
इतिसत्राणां प्रथमयज्ञेनेक घर्ममोपवसथ्य उभे पूर्वाह्णे प्रथमस्यामुपसादि हत्वाप्यां प्रेषितः पुरीष्य
चित्तयेन्वाहहोतादीक्षितश्च यजमानोदीक्षितपश्चात्पदमात्रेवस्थापाभिहिंकृत्यपुरीष्यासो
अग्नयइति त्रिरुपांशुस्वप्रणवामपिवासुमंद्रं ब्रजस्त्वनुब्रजे निष्क्रम्य विसृष्टवाक्प्रणयतीति ब्रूया
द्यथाग्निं संचितमनुगीतमनुशंसेत्पश्चादग्निपुच्छस्योपविश्या ॥ निहिंकृत्याग्निरस्मिजन्मनाजा
तवेदाइति त्रिर्मध्यमयावाचैतस्मिन्नेवासने वैश्वानरो यस्य यजति त्र्ययमेतत्साग्निवित्ब्रह्मा
प्रतिरथं जपित्वा दक्षिणतोग्नेर्वाहिर्वेद्यास्त्वौदुंबर्यामिंवा ... मग्निप्रणयनं दीक्षितस्त् ह
वसोर्धारामुपसर्पेत ॥८॥ हविर्धाने प्रवर्तयंतितत्र दक्षिणं सोमप्रवहणं दक्षिणस्य हविर्धान
स्योत्तरस्य चक्रस्यान्तरावर्त्मपादृयायु जेवांब्रह्मपूर्व्यं नमोभिः प्रेतांयज्ञस्यशंभुवायुवांयमिद
वयत मानेयदेतमधिहृयारदभाउवथ्यं वद इत्यर्धर्च आरमेदव्यवस्त्रान्वद्राद्वीदिश्याद्वपणि

श्रौ॰सू॰ प्रतिमुंचतकाविरितिव्यवस्तायां मेथ्यो रूप निहतयाः परित्वा गिर्वणो गिर इति परिदध्यात॥ ८॥
अग्नीषोमौ प्रणेष्यत्सु कृतीर्थेन प्रपद्यान्तरेणाग्नीध्रीयायतनं सदश्च पूर्वया द्वारा पत्नीशालं प्रपद्या
३२ न्तरेण शालामुखीयमतिव्रज्य पश्चादस्योपविश्य प्रेषितोनुब्रूयात्सावीर्हि देव प्रथ[illegible]माय
पित्रे वर्ष्माणमस्मै वरिमाणमस्मै अथास्मभ्यं सवितः सर्वताता दिवे दिव आसुवा भूरि पश्व इत्यासी
नोऽनुव्रजन्नुत्तराः प्रैतु ब्रह्मणस्पतिर्होताक्षोऽमर्त्यः पुरस्तादुपसद्याग्निर्दिवे दिवे होषावस्तरुपप्रि
यं पनिप्नतमित्यर्धर्च आरमेदाग्नीध्रीये निहिते मिद्रूयमानमभिजुषस्व प्रतिहर्य तद्वचइति समाप्य प्र र्य
पवेनोपरिष्टादुत्तरेणाग्नीध्रीयमतिव्रजत्स्वतिव्रज्य सोमो जिगाति गातुविद्धानातमस्य राजा वरु
णस्य मश्विनेत्यर्धर्च आरमेत पाद्यमानं राजानमनुप्रपद्येतातश्च प्राग्गा अदितिर्भवासि श्ये
नानयोत्तिं सरन्नंधिपाक्तमस्त्वा द्यामसुरो विश्ववेदा इति परिदध्यादुत्तरया वा क्षमाच्चारे ब्र
ह्मैवमेव प्रपद्यापरेण वेदिमतिव्रज्य दक्षिणतः शालामुखीयस्योपविशेत्स होतारमनूत्थाय
पथेतमन्वेतेव्रजेद्यदि राजानं प्रणयेदुक्तमप्रणयतः प्राप्य हविर्धाने गृहपतये राजानं प्रदाय ३२
हविर्धानेऽग्रेणापरेण वातिव्रज्य दक्षिणत आहवनीयस्योपविशेदग्निपुच्छस्य सान्निध्ये वास्या या

ह्वयते बाभिषेमधु पयं हविर्वां पुरुतमासोऽश्विना हवामहे सधमादेषु कारवः। तदु प्रयक्षतममस्य कर्म
त्मन्वंनभोदुध्यते घृतं पयउत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत इत्येतामुक्त्वा वतिष्ठेत दुह्यमाने धायामधुक्षत्पिपुषीमि
य ङ्ग षमित्याक्रियमाणे उपैव पयसा गोधुगो घृतमा घर्मे सिंचन्नप उस्त्रियायाः। विनाक मख्यत्सविता वरेण्यो
नुद्यावापृथिवी सुप्रणीतिरिति स्यासिच्यमानेऽआनूनमश्विनोर्ऋषिरिति गव्य आसुतः सिंचत श्रियमित्या
उत्त्रा सिक्तयोः समुत्यं महतीरपइति महावीरमादायोत्तिष्ठत्सु उष्यदेवः सविता हिरण्ययेत्यनूत्ति
ष्ठत्प्रे तु ब्रह्मणस्पतिरिति त्यनुव्रजेदुं धर्व इत्यापदमस्याक्षतीतिरिवरमवक्ष्यतमातिक्रम्य नाकेसु
पर्णमुपयत्पतंतमिति समाप्य प्रणवेनोपविशेदनिरस्य तृणं प्रेषितो यज्ञानि तप्रावा घर्म निक्षति
स्वहोता प्रवामध्वर्युश्चरति प्रयस्वान् मध्वेरुग्भस्याश्विनात नायावीतं पातं पयस उस्त्रियायाः
उभा पिबतमश्विनेति चोभाभ्यामनवानमग्ने वीहीत्यनुवषट्कारे घर्मस्याग्ने वीहीति वा ब्रह्मा वष
ट्कृते जपत्यनुवषट्कृते च विश्वा आशा दक्षिणसाद्विश्वान्देवानयाडिह स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मध्वः
पिबतमश्विनेत्येवमेवापराह्णिके पदुस्त्रियायास्वादुं तं घृतं पयायं सवामश्विनाभागआगतं। माध्वीध
र्तारा विदथस्य सत्पती तप्तं घर्मं पिबतं सोम्यं मध्वस्य पिबतमश्विनेति प्रेषितो होतानुवषट्कृते स्वाहा
वा

मेत हुप्रासनं प्रश्नौ प्रातश्चावपाहोमाद्यदित्यग्रेण प्रत्येयात्प्रपाद्यमाने ॥१०॥ अथाग्नीषोमीय
णाचरत्यत्कत्तरवेद्यामादंडप्रदानाद्दंडप्रदायमैत्रावरुणमयतः हत्वेत्तरेण हविर्धाने अतिव्रज्य पू
र्वयाद्वारासदः प्रपद्योत्तरेण यथास्वं धिष्ण्यानतिव्रज्य पश्चात्स्वस्य धिष्ण्यस्योपविशति होतावति
ष्ठत इतरायद्दिवसूनां हवींष्यन्वायातयेयुरग्निर्गृहपतिः सोमो वनस्पतिः सविता सत्यप्रसवो
बृहस्पतिर्वा वनस्पतिरिंद्रो ज्येष्ठो मित्रः सत्यो वरुणो धर्मपती रुद्रः पशुमान्पशुपतिर्वा त्वमग्ने बृ
हद्वयो हव्यवाडग्निरजरः पिता नस्त्वं च सोम मनेवशो ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामविश्वदे
वेसत्पतिं नप्रभियसवितुर्देव्यस्यत्वं बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं हंसो रविः सरविभिर्वाविद्भिः प्रससा
हिषपुरू स्पशत्व्रन्नुवस्व मिंद्र ब्रह्मणामहानसेंवास इंद्रमामदंतः प्रसमित्रमर्तोअस्तु प्रयस्वा
स्त्वान्निष्ट्वान्महिमायष्टक्षेत्रत्वपावस्थेमुमुक्ष्तेत्वं विश्वस्याद्भुवनात्पासि धर्मणासुर्यात्पासि
धर्मणाप्सलिंगेवदं वरुणदेव्यजने उपतस्तोमान्पशुपाइवाकरमितिह ॥११॥ यद्यके वेसर्वष्ट
यौ छा ग्निर्गामत्रस्त्रिवृद्रथंतरो वासंतिक इंद्रस्त्रैष्टुभः पंचदशो बार्हतोग्रे विश्वेदेवाजागताः
सप्तदशा वैरूपा वार्षिका मित्रावरुणावानुष्टुभावेकविंशौ वैराजौ शारदौ बृहस्पतिः पांक्तस्त्रिणवः
शाक्करो हैमंतिकः

अग्निर्देवोदुष्टरीतुरदाभ्य इदंक्षत्रंरक्षतुपात्वस्मान्

रैवतः

भिद्रि

श्री॰ शु॰य॰ सवितासि छंदासत्यश्रिंशोशोभिरादितिर्विष्णुपत्न्यनुमतिः संशामाशायान्नः स्वर्विन्मधुरेतामा
धवः पात्वस्मान्नूरथंतरंसामभिः पात्वस्मान्गायत्री छंदसां विश्वरूपात्रिवृन्नो विद्युत्यास्तोमो
३२ अह्नांसमुद्रोवातइदमोजः पिपर्तु उग्रादिशामभिभूतिर्वयोधाः शुचिः शुक्रे हन्याजसीनं
इंद्राधिपतिः पिपृताद्दतानामहि क्षत्रं विश्वतोधारपदं बृहत्साम क्षत्रभृद्वृद्धं स्वर्वत्रिष्टुभौजः शु छायं
भितठमवर्गइंद्रस्तोमेनपंचदशेनमध्यमिदं वातेनसमरणरक्षौप्राची दिशांसहयशाय
शस्मती विश्वेदेवाः प्राहृषाह्नां स्वर्वती इदंक्षत्रं दुष्टरमस्त्वोजोनाधृष्यं सहस्यत् । वैरूपसा स्यंसह
मन्निहतछंदयंजगत्यैनं विक्षावेशमानि [redacted]
३२

श्रौ०सू०वृ० स्वोजाः मित्रावरुणा शरदाह्नां चिकित्नू अस्मे राष्ट्राय महि शर्म यच्छतं वैराजे सामन्नधि मे मनीषा । अनुष्टु
भा संभृतं वीर्यं सहः । इदं क्षत्रं मित्रवदार्द्रदानु मित्रावरुणा रक्षतमाधिपत्ये सम्राड्दिशां सहसाम्नी सहस
३८ स्वत्यृतुर्हेमंतो विष्ठया नः पिपर्तु अवस्युवाता बृहतीर्नु शक्वरीर्मं यज्ञमवंतु नो घृताचीः । स्वर्वती सुदुघा नः
पयस्वती दिशां देवी अवतु नो घृताची । त्वं गोपाः पुर एतोत पश्चाद्बृहस्पते याम्यां युङ्ग्धि वाचं । ऊर्ध्वा दिशां ड़
रंतिरशोषधीनां संवत्सरेण सविता नो अह्नां । रेवत्सामातिच्छंदा उ छंदो ऽजातशत्रुः स्योना नो अस्तु
स्तोमत्रयस्त्रिंशे भुवनस्य पत्नी । विवस्वद्वाते अभि नो गृणाहि घृतवती सवितराधिपत्ये पयस्वती रंति
राशा नो अस्तु । ध्रुवा दिशां विष्णुपत्न्यघोरास्येशाना सहसो या मनोता । बृहस्पतिर्मातरिश्वोत वायुः
संध्वाना वाता अभि नो गृणंतु विष्टंभो दिवो धरुणः पृथिव्या अस्येशाना जगतो विष्णुपत्नी व्यचस्व
तीषयंती सुभूतिः शिवा नो अस्त्वदितिरुपस्थे । अनु नो द्यानुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यतां अग्निश्च ह
व्यवाहनो भवतं दाशुषे मयः । अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नस्कृधि । क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण
आयूंषि तारिषदिति वैश्वानरीयं नवमं कायं चमके अध्वर्युर्धुरि गात्रस्य तस्यां तिष्ठन्नुपजपेजं ३८
गारे नभिपरिहारा प्रयन्ति संग्ना । ध्रियाद्युत्तरेण होतारं शालां मित्राच्च दक्षिणेन न मैत्रावरु

णमुपोत्थानमंत्रेकृत्वा निष्क्रम्य वेदं गृह्णीयान्नैरृत्यादिषु हृदयादिसमर्वांगानूबंध्याया संस्थि
ते वसतीवरीः परिहरंति ददिक्षिता अभिपरिहारयेरन् ॥१२॥ अथ तस्य रात्रेर्विवासकाले प्राग्घुय
सां प्रवादात्प्रातरनुवाकाय मंत्रितो वाग्यतः स्त्रीर्यं प्रपद्यामी ध्रीमेज्ञान्वाव्यतुकुलितिं जुहुयाद्वासन्या
न्मामं त्वाला हि कस्याश्विरश्मिशस्य स्वाहेत्याहवनीये वाग्अग्रे गा अग्र एतु सरस्वत्येवा वृत्स्वाहा वाचं
देवमनतान्नां विराजमुग्रां तुम्मा मामिह भक्षां ता मा हिंस्या नावमि वारुहमानुमता पथिभिः पा
रयंती स्वाहेति द्वितीयामातः समानं ब्रह्म पश्च प्राप्य हविर्धाने रराटीमभिमृशत् पर्वतस्थविहा
तिहार्यस्कुण्ठवी हरो मामा संतारे लोकमलोककृत्तो कृणुतमिति प्रपद्यांततो युगधुराउपवि
हूतं इयप्रेषितः प्रातस्तुवाकमनुब्रूयान्मंद्र पापा रवती हृयथा हितस्व उपप्रयंत इति सूक्ते अंतानो अग्न
इति षडग्निमीळे अग्नी सिषाहीतिसूक्तयास्त्वमामुरेत्वमग्ने व्रतपा इत्यृक् त्वमामुरे त्वं नो अग्ने
होभिरितिनवमा अपस्यातिसूक्ते युक्ष्वाहि प्र सुवतत्वमग्ने बृहद्वय इत्युषादशार्चे तस्वाति सूक्ते
अग्ने पावक रोचिषेति विस्तृचे अग्निर्होतानो अध्वर इति स्वाग्निर्होता न्यसीदेति वनस्पतः प्रवो वाजा अपिप
सद्यायत्वमग्ने यज्ञानामिति तिसृण उन्नमा ठ रे स्यहंस्यग्निं हिन्वंतु नः प्रा ममवा चमिति सूक्ते इमामग्ने

त्रि

श्री०स्०ऋ० अग्नेसमिधमिमामितित्र्याणामुत्तमामुद्धरेदितिगायत्रंत्वमग्नेवसूंस्त्वंहिक्षैतवदग्नाषोहोताजनिष्टप्रवो
३५ देवायाग्नये बृहद्भानइतिपंचसखायःसंवःस्त्वामग्नेहविष्मंतइतिसूक्तेबृहद्वयइतिदशानांचतुर्थनवमेउद्ध
रेदुत्तमामुत्तमांचादितस्त्र्याणामित्यानिष्टुभमबोध्यग्निःसमिधेतिचत्वारिप्राग्नयेबृहतेप्रकेधसेकवयेत्वं
ह्यग्नेवरुणस्यविद्वानित्येतत्प्रभृतीनिचत्वारिऊर्ध्वउषुणसस्यस्ययह्वियुनेतिपंचमद्वेतअग्नइतिसूक्ते
सोमस्यमात्वसंप्रत्यग्निरूपसइतित्रीण्याहोतेतिदशानांतृतीयाष्टमेउद्धरेद्दिवस्परीतिसूक्तेयाःपूर्व
स्यांत्तमामुद्धरेत्वंह्यग्नेप्रथमइतिषण्णांद्वितीयमुद्धरेत्पुरोवामइमितिचत्वारित्सुप्रतीकमितिषट्द्रवः
सुघोत्मानंनिहोताहोतृषदनइतिसूक्तेत्रिमूर्धानमितित्रीणिवह्निंयशसमुपप्रजिन्वन्नितित्रीणिक
तउपेतिरितिसूक्तेहिरण्यकेशइतितिस्रोपश्यमस्यमहतइतिसूक्तेद्वविरूपइतिसूक्तेअयमनयाग्ने
स्तहन्नित्यष्टानामुत्तमामुत्तमांतिस्रउपरोत्वमग्नेसुहवरण्वसंदृगितिपंचाग्निवादेवमितिदशना
तृतीयचतुर्थेउद्धरेदितित्रिष्टुभमेनावाअग्निंप्रवोह्वयमग्नेविवस्वदाभरवायस्त्वायमग्निरग्नआयाह्य
ग्नेनःशरिश्शोचिषमितिषळदर्शितगातुवित्तमइतिसप्तेतिबार्हतमग्नेवाजस्येतितिस्रःपुरुत्वा ३५
मग्नेइक्षिपाहीत्योदिहंजनस्यगोपास्त्वामग्नेक्रतायवंभूमूर्षुवोअतिथिमुषर्बुधमितिनवत्वमग्नेद्युभि

२८ [redacted] विश्वेदेवः सप्त
दशेनक्षत्रेइदंक्षत्रंसलिलवात्मुग्रंधर्त्रेदिशांक्षत्रमिदंदाधारोपस्थाशानांमित्रवद

रितिसूक्तेत्वमग्नेप्रथमोऽङ्गिरा नूचित्सहोजाअमृतोनितुंदतइतिपंचवेदिषदइतिषळाद्यात्तृतीय
मुद्दूरेदृमिंस्तोममर्हतेतिस्रं जागतवद्भिश्चित्रश्चिशोचिर्वसुन्नचित्रमहसमितिजघानमग्निंतंमन्युरितिपं
पांतमित्याग्नेयःऋतुः॥१३॥अथोषस्यःप्रतिष्यासूनरीकस्तउषइतितिस्रइतिगायत्र्यमुषोभद्रेभिरि
त्यानुष्टुभमिदंश्रेष्ठंपृथूरथइतिसूक्तेप्रत्यर्चिरित्यष्टौघृतयामानमुषोवाजेनदसुत्यउदुश्रियइति
सूक्तेव्युषाआवोदिविजाइतिषट्त्रिष्टुभंप्रत्यदर्शिसहवीनेतिबार्हतमुषस्तच्चित्रमाभरेति मे
तिस्रओच्छिहमंताउत्याइतिचतस्रोजागतंमहेनोअद्येतिपांक्तंमित्युषस्यःऋतुः॥१४॥अथा
श्विनएषोउषाःप्रातर्युजेतिचतस्रोऽश्विनायज्ञरीरिष अश्विनावश्वावत्यागोमद्दस्रसत्येतितृच
दूरादिहेवेतितिस्रउत्तमाउद्दूरेहाहिष्ठावांहवानामितिचतस्रउदीराथामामहेवमितिगायत्रंपदद्व
स्वइतिसूक्तेआनोविश्वाभिस्त्वंचिदत्रिमित्यनुष्टुभमाभात्यग्निरितिसूक्तेग्रावाणवनासत्याभ्या
मितित्रीणिधेनुःप्रत्नस्यकउश्रवदितिसूक्तेरूपंनरेतिसूक्तेयुवोरजांसीतिपंचनांतृतीयमुद्ध्य
त्यातिवांरथमितिसमानांद्वितीयमुत्तरेद्वितित्रिष्टुभमिमाउवाम यंवामित्यमहआरथमितिसप्त
घुम्नीवांयत्स्थइतिबार्हतमाश्विनावर्तिरस्मदाश्विनावेहगच्छतमितितृचोयुवोरुषूरथंहुवइतिपं

श्रौ०सू० देशात्योऽच्छिहमबोध्यग्निर्ज्मएषस्यभानुरश्वारथंमन्द्रदिदंयोवांपरिज्मेतित्रीणित्रिश्चिन्नोअद्यैळेद्या
३६ वापृथिवीइतिजागतंप्रातिप्रियतममितिपाङ्क्तमित्येतेषांछंदसांपृथक्सूक्तानिप्रातरनुवाकेशतप्र
भृत्यपरिमितानान्यैरग्नेयंगायत्रमत्यावपेद्ब्राह्मणस्यन त्रैष्टुभंराजन्यस्यनजागतंवैश्यस्याध्यास
वदेकपदद्विपदायथास्थानंध्रुवाणिमांगळान्यगन्ममहातारिष्मेळेद्यावापृथिवीइतिसंजागृवद्भि
रितिच्छयःप्रेप्सन्स्वर्गकाम ईळेद्यावायमावर्तयेदातमसोपघातात्कालउत्तमयोत्सृप्यासनान्मध्य
मस्थानेनप्रातिप्रियतममित्युपसंतनुयात्पुनरत्स्यप्योत्तमयोत्तमस्थानेनपरिदध्यादंतरेणद्वार्येस्थू
णोऽनभ्याहृतमाश्रावयन्निचाश्रावयन्निव।।१५।। ।।दर्शपूर्णदीक्षणीयायांतदहःप्राय
णीयेष्टीराजानंक्रीणात्यथातःस्पृष्टादकमथोत्तरमथोपसद्विधानेऽग्नीषोमावथाग्नीषोमीयेणाय
ष्टुवैसर्वष्टूद्वान्यथैतस्याअथोपसद्यअथाग्निःपंचदश।।१५।। ।।इत्याश्वलायनश्रौतपूर्व
षट्केचतुर्थोध्यायः।।४।। ।।ॐ परिहितप्रइष्यहोतरित्युक्तोनभिहिंकृत्यापोनप्त्रीयाअन्वा
हेषच्छन्नेस्तरांपरिधानीयायास्तासांनिगदादिशनेस्तरांताभ्यश्चाप्रसर्पणात्परंमंद्रेणप्रातःसवनं ३६
वाध्यर्धकारंप्रथमामृगावान्मुत्तराद्वृष्टिकामस्यप्रकृत्यावासकृतिभावेपूर्वेधासमर्धर्चेषुलिंगानिकां

द्ये दिंद्रं वसुमंतमावहेंद्रं रुद्रवंतमाहवेंद्रमादित्यवंतमृभुमंतं वाजवंतं बृहस्पतिवंतं विश्वदेव्यावंत
मावहेति ताः स्रुच्यवाक एवानुवर्तयेत्पन्नेजन्याहुती जुहोति वषट्कृते तरिन्ये छावाकश्चात्वाले मार्जयित्वा
ध्वर्यु पथ उपातिष्ठंते आदित्यप्रभृतीन्धिष्ण्यानादित्यमग्रे ध्वैनो मध्यपते श्रेष्ठस्य स्वस्त्यस्याध्वनः
पारमशीयेति यूपादित्याहवनीयान्निर्मथ्या अग्नयः सगराः सगरा अग्नयः सगरास्थ सगरेण ना
म्नापातमाग्नयः पिपृत माध्यमानमोवो अस्तु मामाहिंसिष्टेति सव्याघ्राः शामित्रं च यूपं गोहच्चा
त्वालोत्करास्तावाग्नेव मे पदक्षिणावृत्त आग्नीध्रीयमच्छावाकस्य वादं दक्षिणं मार्जालीयं स्वरम
मित्यन्तरेणाग्नीध्रीयं परिव्रज्य प्राप्य सदोऽभिमृशंत्युर्वंतरिक्षं वीहीति द्वार्ये संमृश्यैवमपरानुपति
ष्ठंते उपस्थितांश्चानुपस्थितांश्चाप्यपश्यंतो व्यनीक्षमाहानामैत्रावरुणब्राह्मणाच्छंसिपोता
नेष्टेति पूर्वया द्वारा सदः प्रसर्पंत्युरु नो लोकमनुनेषि विद्वानिति जपंत उत्तरेण सार्वान्धिष्ण्या
न्सर्वान्स्वेनानपरेण यथास्वं धिष्ण्यानां पश्चादुपविश्य जपंति यो अद्य सौम्यो वधो घायूना
मुदीरति विषूकुहम्भिव धन्वना वृस्यानः परिपंथिनं सदसस्पतये नम इत्येतमपरया ब्रह्मा त्रस
प्य दक्षिणपुरस्तान्मैत्रावरुणस्योपविशेत्तमन्वं चाध्वर्युर्लिजः प्रसर्पकाः पूर्वेणोदुम्बरीमपरेण धि

श्रौ० सू०
३८

ष्ण्यान्पथांतरमनुप्रविशंत्येतयाहुत्वाग्नीध्र आग्नीध्रीयमध्यात्कात्वालाद्दक्षिणाद्दृयो धिष्ण्याउदक्सं
स्थाः प्रसर्पिणामानुलुविपरीतोतेषांविसंस्थितसंचरायथास्यान्धिष्ण्यामुत्तरेणदक्षिणमधिष्ण्या
नां ॥३॥ अथेंद्रः पुरोळाशैरनुसवनंचरति धानावंतंकरंभिणमितिप्रातःसवनेनुवाक्यामाध्यं
दिनस्यसवनस्यधानाइतिमाध्यंदिनेतृतीयेधानाःसवनेपुरुष्टुतेतितृतीयसवनेहोतापक्षाद्
इंद्रहरिवांइंद्रोधानाअत्त्वितिप्रैषालिंगैरनुसवनमुक्त्यादेश परंतनेवइज्याहोतायक्षदसौ
यजमानस्यकृत्स्नमासूर्वषट्कारोयत्रहव्यंप्रैषेण यजेदथस्विष्टकृतोमेजुषस्वनोहविर्माध्यं
दिनेसवनेजातवेदोयंतृतीयसवनेहिकानिष इत्यनुसवनमनुवाक्याहोतायक्षदग्निंपुरो
ळाशानामितिप्रैषाहविरग्नेवीहीतियाज्येतास्वनुवाक्यासुपुरोळाशशब्दंवकुर्वदेकेविज्ञाय
तेपूयतिवाएतदृचोक्षरंयदेनहहतितस्मात्तचनोहेत ॥४॥ हि दैवत्येश्चरंतिवायवइंद्रवा
य्वावायवायाहिदर्शतेतिइंद्रवायूइमेसुताइत्यनुवाक्येअनवानंपृथक्प्रणवेहोतायक्षद्वायु
मग्रेगाहोतायक्षदिंद्रवायूअर्हन्तेतिप्रैषावनवानमग्रेपिबामधूनामितियाज्येअनवान ३८
मेकंपुरस्पृथग्वषट्कारैद्दमाध्यनवानंप्रातःसवनइज्यानुवाक्येप्रैषान्वोत्तरयोर्हियोर्दुत्वैत

श्रौ० सू०

३९

मेध्यर्वा ऽइंद्रायसोमाः प्रदिवोविदानाआपूर्णोअस्यकलशःस्वाहेतिमाध्यंदिनेइंद्रऋभुभिर्वाज
वद्भिःसमुक्षितमिंद्रावरुणासुतपाविमंसुतमिंद्रश्चसोमंपिबतंबृहस्पतआवांवहंतुसप्तयार
घुष्यदाभिहूनःसुहवाआहिगंतनेंद्राविष्णूपिबतंमध्वोअस्यमस्तोममर्हतेजातवेदसइति
तृतीयसवनिक्यःसोमस्याग्नेवीहीत्यनुवषट्कारज्याप्रस्थितयाज्यासुशस्त्रयाज्यासुमरुत्वती
यहारियोजनमहिम्न्याश्विनचतेराअद्भ्यस्तदृषाभिपद्मगाथागीयतेऋतुपाजान्विदेवत्या
न्यश्चपत्नीवतोग्रहःआदित्यग्रहसावित्रोतान्समानुवषट्कारा इतिप्रतिवषट्कारंभक्षणंत्व
ष्ठासुतमित्यध्वर्युर्भयाक्षाविक्षितिपृष्ठत्ययाऽकिंतिप्रत्याहरेभद्रमकर्योनःसोमस्यपायपि
ष्यतीतिहोतायजति॥ २॥ ऐंद्रवायवमुत्तरवेदिष्ठहीत्वाध्वर्युविप्रणामयेदृष्टवसुःपुरूवसु
रिहवसुःपुरूवसुर्मयिवसुःपुरूवसुर्वाक्पावाचंमेगोपायहृत्वाग्रहंप्राणानोपमांवासह
प्राणेनह्वयतामुपहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजाउपमामृषयोदैव्यासो
ह्वयंतातनूपावानस्तन्वस्तपोजाइत्यध्वर्युरुपहूयस्वंचित्कृत्वाघ्रायनासिकाभ्यांवाद्भवी
सोमस्यलप्स्यातिभक्षयेत्सर्वत्रप्रतिभक्षितंहोतर्नमेत्किंचिदनीयानाचम्यापद्वाना ३९

दिपुनःसंभक्षयित्वानसोमेनोच्छिष्टाभवंतीत्किदाहरंतिशेषंहोतृचमसआनीयात्सृजेद
वर्मुःत्वरेनत्वेनयोःपुनर्भक्षोनकर्तव्यइतिदेवत्यानामनवनीतमस्तृवसज्ञेन्मैत्रावरुणमेषव
सुर्विदद्वारिहवसुर्विदद्वसुर्मयिवसुर्विदद्वसुश्चक्षुष्पाश्चक्षुर्मेपाह्युपहूतंचक्षुःसहमन
सोपमांचक्षुःसहमनसाह्वयतामुपहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजाउप
मामृषयोदैव्यासोह्वयंतांतनूपावानस्तन्वस्तपोजाइत्यक्षीभ्यांविहावक्षणदक्षिणेना
मसव्येनपाणिनाहोतृचमसमाददीतत्वष्टृवसवानांपात्रविश्वेषांदेवानांसमिदितिस्पर्शनवि
नातस्योरोर्वसनमपोह्यदायतस्मिन्सादयित्वाकोशवतीभिरंगुलीभिरपिदध्यादाश्विनंय
थाहृतंपरिहृत्यपुनःसादयित्वाध्वर्युविप्रणामयेदृष्टवसुःसंयद्वसुरिहवसुःसंयद्वसुर्मयि
वसुःसंयद्वसुःश्रोत्रपाःश्रोत्रंमेपाह्युपहूतंश्रोत्रंसहात्मनोपमांश्रोत्रंसहात्मनाह्वयता
मुपहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजाउपमामृषयोदैव्यासोह्वयंतांत
नूपावानस्तन्वंतपोजाइतिकर्णाभ्यांविहापाद्यंदक्षिणायांप्रतिधायहोतृचमसंस्पृष्ट्वा
दकमिकामुपहूयनउपाद्यंतिचमसानवांतरेडांप्राश्याचम्यहोतृचमसंभक्षयेदध्वर्युउप

सू॰ श्रौ॰ ह्वयस्वेत्युक्त्वादीक्षितोदीक्षिताउपहूयध्वर्युंयजमानाइतिवामुख्यान्वाचमसाध्वर्यवोत्रकाउपहूयध्वर्युभि
र्तीतरानेवमितरेयथासभक्षंत्वदीक्षितामुख्यंचमसादंमसाद्धोपाकल्पशाद्धोत्रकः सोमभक्षजपः
५० सर्वत्रहोतुर्वषट्कारे चमसाहूयतउद्गातुर्ब्रह्मणोयजमानस्यतेषांहोतात्मभक्षयेद्दिशिगोलमोभक्ष
स्यवषट्कारामत्वादभक्ष्य मितरेषामितितोल्लिलिः कृतार्थत्वाद्भक्षयेयुरितिगाणगारिरतः सं
स्कारित्वात्कात्यतच्चसमतास्यान्नचान्यः संबंधोभक्षयित्वामपामसोममृताअभूमशंन्न।
भवहृदआपीतइंदविति मुखंहृदये अभिमृशेन्नाप्यायस्वसमेतुतेसंतेपयांसिसमुयंतु
वाजाइतिचामसानाप्याप्याद्यान्पूर्वयोः सवनयोराप्यायत्तृतीयसवनेसर्वत्रात्मानमन्यत्रैक
पात्रेभ्यआप्यायितांश्चमसांत्सादयंतितेनाराशंसा भवंति ॥ ६ ॥ एतस्मिन्कालेप्रपद्या
च्छावाकउत्तरेणाग्नीध्रीयंपरिव्रज्यपूर्वेणसदआत्मनोधिष्ण्यादशेनुपविशेत्पुरोळाशद्द
गळंप्रत्तमिळाभिवाचम्याच्छावाकवदस्वेत्युक्तोच्छावोअग्निमवसइतित्तचमन्वाहान्त्येन
प्रणवेनोपसंतनुयाद्यजमानहोतरध्वर्योग्रह्मन्यातर्नेष्टरुतोपहवंइषषयध्वमूर्जो ५०
र्जुयध्वंनिवोजामयोजिहतान्यजामयानिः सपत्नायामभिवाधितासोजयपतामीत्वंरिजयत।

हस्पात्रमाहरन्यध्वर्युरुपहूयाद्द्रुवसुः पुरूवसुरितिप्रतिगृह्यदक्षिणमूरुमयोच्छाद्यतस्मि
न्त्सादयित्वाकाशवतीभिरसुलीभिरपिदध्यादवमुत्तरस्वेनत्वपिधायतयोः प्रतिग्रहात्भक्ष
णंचमैत्रावरुणस्यायंवांमित्रावरुणाहोतायक्षन्मित्रावरुणाजमदग्निनत्येतुवसुर्वदद्
रितिप्रतिगृह्यदक्षिणेनैद्रवायवं हत्वाभ्यात्मंसादनमाश्विनश्चप्रातर्युजाविबोधयहोता
यक्षदश्विनानासत्यावाद्धधानाशुभस्पतीइत्येतुवसुः संयद्वसुरितिप्रतिगृह्यैवमेवहृत्वा
त्तरेणशिरः परिहृत्याभ्यात्मितरंमासादनमनुवचनप्रैषयाज्यासुनित्याध्वर्युतः संप्रेष्य
म्नीयमानेभ्योन्वाहोत्वाद्ध्यंलसावित्रंवमिहोपयातत्यनुसवनङ्होतायक्षदिंद्र प्रातःप्रातः
सवनस्यहोतादिंद्रमाध्यंदिनस्यसवनस्यहोतायक्षदिंद्रंतृतीयस्यसवनस्येतिप्रेषितप्रे
षितोहोतानुसवनंप्रस्थितयाज्याभिर्यजतितेनामादेशमितरेप्रशास्ताब्राह्मणाच्छंसीपो
तानेष्टाग्नीध्रोच्छावाकश्चात्तरयोः सवनयोः पुराग्नीध्रआदितेसुम्यमधुमित्रवयंहवामहइंद्र
त्वावृषभंवयंमरुतोयस्यहिक्षयेमपत्नीरिहावहोक्षात्रायवशान्नायेतिप्रातः सवनिक्यः प्र
स्थितयाज्याः पिबासोममभियमुग्रदर्शतर्दइतितिस्त्रोवोडिहिसोमकामंत्वाकुः सवायंसोमस्त्व

भीत्वर्याःश्ववद्दइंद्रःश्रृण्वद्धोअग्निःप्रस्थायेंद्राग्निभ्यांसोमंवोचतेयोअस्मान्ब्राह्मणान्ब्राह्म
णाद्धूयध्वमितिअमातेस्मिन्निगदेध्वर्युर्होतर्युपवेहेक्षतेप्रत्येतस्रुचन्यजमानःस्रुक्तावामा
भ्रमीडुतप्रतिष्ठोतोपवक्रूरूतनोगावउपहूताउपहूतेइत्यपह्वयतउपहूतःप्रत्यस्माइत्यन्नी ४३
यमानायान्नूच्यप्रात्तर्यावाभिरागतामितियजतिनिधायपुरोळाशहृगळेस्यदृष्टोदकंचमसंभक्ष
येन्नास्यदृष्टोदकाःसोमेनतराणिहविष्यालभेरन्नादायेनद्वादित्यप्रभृतीनुधिष्ण्यानुपस्था
यापरयाद्वासस्रदःप्रसप्यपश्चात्वश्चाधिष्ण्यस्योपविश्यप्रश्नीयादुपविष्टब्रह्मयज्ञीयं
प्राप्यहविरुच्छिष्टंसर्वेप्राश्नीयुःप्रागवत्तरगताभवंतिप्राश्यप्रतिप्रसप्य॥७॥ऋतुयाजैश्च
रंतितेषांप्रैषाःपंचमंप्रैषसूक्तंतेनतेनैवप्रेषितःप्रेषितस्सयथाप्रैषंयजतिहोताध्वर्युर्गृ
हपतिभ्यांहोतरेतद्यजेद्यक्तःस्वयंषष्ठेषष्ठ्याहनिपश्चादुत्तरवेदेरुपविश्याध्वर्युःपश्चाद्ग्रा
३८ र्हपत्यस्यगृहपतिरथैतदृतुपात्रमानंतर्येणवषट्कर्तारोभक्षयंतिपृथगध्वर्युःप्रतिभक्ष
यतस्मिंश्चैवोपहवः॥८॥पराङ्ध्वर्यवावृत्त्रसुमेत्यद्व्येपितामातरिश्वाछिद्रापदाधाद
छिद्राउक्थाकवयःशंसन्।सोमोविश्वविन्नीथानिनेषद्बृहस्पतिरुक्थमिदानिशंसिषद्वागायु

विश्वायुर्विश्वव्यायुः ३ इदंशंसिष्यतिसइदंशंसिष्यतीतिजपित्वाभिहिंकृत्यशोंसावोमित्य
च्चैराहूयतूष्णींशंसंशंसेदुपांशुसप्रणवमसंतन्वन्नेषआहावःप्रातःसवनेशस्त्रादिषुपर्याय
प्रन्तेनांचसर्वत्रचातःशस्त्रांतेनचोपसंतानःशस्त्रस्वरःप्रतिगर ओ थामोदैवोतिशोंसा
मोदैवेत्याहावेप्लुतादिःप्रणवेप्लुतादिरवसानेप्रणवेप्रणवस्याहावोन्तरेवसानेचप्रणवांतो
वायत्रयत्रचांतःशस्त्रंप्रणवेनावस्यतिप्रणवानेवंतत्रप्रतिगरःशस्त्रांतेप्रणवोभूरग्नि
र्ज्योतिर्ज्योतिरग्नी ३ म् इंद्रोज्योतिर्भुवोज्योतिरिंद्र ३ म् सूर्योज्योतिर्ज्योतिःस्वःसू
र्य ३ मितित्रिपदस्तूष्णींशंसोयथावषट्कृत्पदःपूर्वेज्योतिःशहोरग्नवस्यउच्चैर्निविदंय
थानिशांतमभिदेवेभ्यइतिनास्याआह्वानेनचोपसंतानउत्तमेनपदेनप्रवोदेवायेत्या
ज्यमुपसंतनुयाच्छतेननिविदउत्तरःसर्वत्रपदसमाम्नायाउपसंतानुस्त्वन्यत्राह्वानेन
निविदामाज्याद्यात्रिशःसदर्धर्चशोविग्राहंतन्निदर्शयिष्यामः(प्रवोदेवायाग्नयेबर्हि
ष्ठमर्चस्मै।मममहंदेवेभिरासनोयजिष्ठोबर्हिरासदोमित्युगावानेवमृचेननाधाःप्र
तिपदमन्नुगावानमनुब्राह्मणंवानुपूर्व्यमाह्वयोत्तमयापरिदधातिसर्वशस्त्रपरिधानं।
४१

कंघनंतरस्यपूर्वेणस्तोत्रियेणानुरूपस्यछंदःप्रमाणलिंगदेवतान्यार्षंचैवं।आनोमित्रावरुणानो
गंतंरिशादसाप्रवोमित्रायप्रमित्रयोर्वरुणयोरितिनैवापातंमित्रावरुणेतियाज्यायाहिसुषुमाहितइति
षट्स्तोत्रियानुरूपावनंतराःसखेइत्वाहृषभमुद्दहमीतीनिस्तइंद्रक्रतुंविदंसुतमितियाज्येंद्राग्नीआ
गतंसुतमिंद्राग्नीअयसस्परितोशाद्वृत्रहणाक्रुबइतितिस्रमहेंद्राग्नीउपेयंवामस्यमन्मनइतिनवेंद्रा
ग्नीआगतंसुतमितियाज्या॥१०॥संस्थितेषुसवनेषुषोळशिनिचातिरात्रेप्रशास्त्रःप्रसुहीत्युक्तःप्र
पतेतिप्रशास्ताविस्तरेश्च्योतादक्षिणेनौदुंबरींमंजसंतरपरयाद्वारोत्तरांवेदिंश्रोणीममिनिःसर्प
न्तिमृगतीर्थमित्यतदाचक्षतेतएतेननिष्क्रम्ययथार्थंनलेवान्यन्मूत्रेभ्यएतेनिष्क्रम्यचक्लोदकाथैव
द्यांसमस्तानुपस्थायापरमाद्वारानित्यपावृतासदोहार्याणिचाभिमृश्यतद्धे।प्रतिप्रसर्पन्त्येषाहृत्सर्प
न्येषाहृत्सर्पतेतिवचनेपूर्वयैवगृहपतिः॥११॥एतस्मिन्कालेग्रावस्तुतमुपद्यंतेतस्योक्तमुपस्था
नंपूर्वयाद्वाराहविर्धानेप्रपद्यदक्षिणस्यहविर्धानस्यप्रागुदंचस्याक्षशिरसस्तृणंनिरस्यराजा
नमभिमुखोवातिष्ठतेनात्रोपवेशनोयोग्यच्छसोम्यइतिलथास्माअध्वर्युःरुडीषंप्रयच्छतितदं
जलिनाप्रतिगृह्यत्रिःप्रदक्षिणंशिरःसमुखंवेष्टयित्वायदासोमांशून्नभिषवायव्यपोहंत्यथग्रा

व्णाभिष्टुयान्मध्यमस्वरेणेदंसवनमभिवादेषसवितर्युंजतेमनउतयुंजतेधियआतूनइंद्रक्षुमंतं
माचिदन्यद्विशंसतप्रेतेवदंतिलिप्यकुदंप्रएतेमायाआविष्कृदंजसप्रवोग्राव्णइतिसूक्तपारंतराप
रिष्टात्सुरूपाद्वापावमानीरोप्ययथार्थमावाग्रहग्रहणाच्छिष्ट्यापरिधायवेदंयजमानस्याष्णीष
मादाययथार्थमत्येवृहःसुप्रतिपन्नेदितिरघथापरममभिरूपंकुर्यादितिगाणगारिराप्यायस्वस
मेतुतइतिसोमञ्जंतिलादशाक्षिपएतमुत्यंदशक्षिपोमृज्यमानःसुहस्त्यासशभिविवस्वतोदुहं
तिसहैकामधुक्षतियुष्णमिषमाकलशेषुधावतिपवित्रेपरिषिच्यतइत्येकाकलशेषुधावति
श्येनोवर्मविगाहतइतिद्वेएतासामर्बुदस्यचतुर्थंसुधेत्यन्त्यांतेषुतत्रचानवदध्यादाप्यायमा
नेप्रथमंमृज्यमानेद्वितीयंदुह्यमानेतृतीयमासिच्यमानेचतुर्थंद्वेहछद्वेद्वेहचतुर्थंस्माचिदन्य
द्विशंसतेतियाद्ग्रावाणःसंद्रुदित्यन्क्षमानमन्यद्वावुद्वमवेत्यप्रवोग्रावाणइत्येकउक्तेसर्पणंस्तु
तेमाध्यंदिनेपवमानेविक्रन्त्यंगारान्॥१२॥दधिघर्मेणचरंतिप्रवर्ग्यवद्धोतस्योक्त्वामृगावामंघ
र्मेणेड्याभक्षिणश्वहीनर्वदस्त्वेत्यक्तउत्तिष्ठतावपश्यतेत्याहश्रातंहविरित्युक्तःश्रातंहविरित्य
न्वाहश्रातंमन्यऊधनिश्रातमग्नावितियजत्यग्नेवीहीत्यनुवषट्कारोदधिघर्मस्याग्नेवीहीतिवाम

श्रौ० सू० भू०
४३

मित्यदिद्वियंमहन्मयिपृक्तमुतक्रतुः त्रिःश्रुद्धर्मोविभातुमआकूत्यामनसासहविराजाज्योति
षासहतस्यदोहमशीयतेतस्यतइइपीतस्यत्रिष्टुप्छंदसउपहूतस्योपहूतोभक्षयामीतिभक्षज
पोयंह्रिभक्ष्यवतांप्राचमंगारैरभिविहरेयुःपश्चात्स्वस्वधिष्ण्यासेपविश्योपहवमिष्ट्वापरित्वाग्ने
पुरंवयमितिजपेदनिष्ट्वादीक्षितःसवनीयानांपुरस्तादुपरिष्टाद्वापशुपुरोडाशेनचरंत्यत्रियामेके
न्यत्रतदर्थवादवदनात्क्रियामाश्मरथ्योऽन्वितप्रतिषेधात्पुरोडाशाधिकमानाराशंससादनात्
त्विहहिदेवत्याएतस्मिन्कालेदक्षिणानयंतेहविर्धानेकाल्पितुरुडाजिनानिधून्वतःस्वयमेवदक्षि
णापथर्यंतिदीक्षिताःसत्रेष्विदमहंमांकाल्याण्यैकीत्र्यैतजसेयशसेमृतत्वायानंदक्षिणांनय
नीतिजपंतउन्नेष्यमाणास्वाग्नीध्रामआकुतीर्जुहुतिदद्रातीत्यग्निर्वसतिवायुराहतथेतितद्ह
तेतिचंद्रमाःसत्यमादित्यःसत्यमोमापस्तत्सत्यमाभरन्दिशोयज्ञस्यदक्षिणादक्षिणानांप्रियोभू
यासंस्वाहा।प्राचीध्यधिप्राचितुषाणाप्राच्याज्यस्यवेत्तुस्वाहेतिद्वितीयांकइदंकस्माअदात्का
मःकामःकामायादात्कामोदाताकामःप्रतिग्रहीताकामसमुद्रमाविशकामेनत्वाप्रतिगृह्णामि
कामैतत्तेवृष्टिरसिद्यौस्त्वाददातुपृथिवीप्रतिगृह्णात्वित्यनेनास्वनुमंत्र्यैतप्राण्यभिमृशेद ४३
प्राणिस्त्यैचसर्वत्रचैवंप्रतिगृह्यधीअंमप्रापहविर्धानछिष्टंसर्वप्राश्नंतुःप्राश्यप्रतिप्रस्थ॥४३॥

कृ
मांस्त्वेवमुक्थंवाविद्योषामलैतिशस्त्वाजपेदृग्नइंद्रश्चदाशुषेदुरोणइतियाज्यैत्यपात्रभक्ष्नभ
क्ष्यंतत्त्वमसांस्थमस्निनःसर्वशस्त्रयाज्यांत्वेपुवषट्करैकाचाण्यादित्यग्रहसावित्र
वर्जं॥२॥स्तोत्रमग्रेशस्त्रादेषेतिप्रोक्तउक्तंतुर्हिंकारप्रातःसवनआह्वयाउक्तरतिहारउत्तरयोः
नी सवनयोर्वायुरग्रेगार्यैप्रीतिनिसप्तानांपुरोरुचांतस्यास्तस्याउपरिष्टात्तृचंतृचंशंसेद्यद्वावा
याहिदर्शतेतिनिसप्तत्वाद्वितीयांप्रउगोचैःपुरोरुच्यआहूयतत्रवघ्यात्रिरवस्यदर्घचैर्धर्च
नुत्तमानशंसेच्छंसत्येकेतन्चआह्वानमशंसनमाधुच्छंदसंप्रउगमित्येतदाचक्षतेतउक्थंवाचि
श्लोकायत्वेतिशस्त्वाजपेद्विश्वेभिःसोम्यंमध्वितियाज्यात्रशस्त्राब्राह्मणच्छंस्यछावाकइति
शस्त्रिणोहोत्रकास्तेषांचतुराहवुग्निशस्त्राणिप्रातःसवनेत्ततस्त्यसवनेपर्यायेष्वतिरिक्तेषु
चपंचाहावानिर्माध्यंदिनेस्तोत्रियानुरूपाभ्यःप्रतिपदनुचरेभ्यःप्रगाथेभ्योधाय्याभ्यइति
प्रथगाह्वानंहोतुरपितेभ्यश्चान्यदन्तरमाहावनिविद्धीयानांसूक्तानामनंकचेत्प्रथमेषांहा नी
वःआपादेवतन्तत्वेतेषांतत्त्वास्तोत्रियानुरूपाःशस्त्रादिषुसर्वत्रमाध्यंदिनेप्रगाथस्तृती
यायथाय्यहतामन्यघाज्यांतनिशस्त्रोप्युक्तावाचीत्येषांशस्त्वाजपःप्रातःसवनउर्ध्वंचेषांकवि
नःसर्वेषामुक्थंवाचीद्रायेतिमाध्यंदिनउक्थंवाचीद्रायदेवेभ्यइत्युक्थेषुसपोकरा

मरुत्वतीयेनग्रहेणचरंति। इमरुत्वइहपाहिसोमंहोतायक्षदिंद्रं मरुत्वंतंसजोषाइंद्रसगणोमरुद्भि
रितिभक्षयित्वैतत्पात्रंमरुत्वतीयशस्त्रंशंसेदध्वर्यो शोंसावोमित्तिमाध्यंदिनेशस्त्रादिष्वाहावअ
त्वारथंयथोतयइदंवसोसुतमंधसइतिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदनुचरावेंद्रनेदीयएदिहीतीइंद्रनिहव
प्रगाथःप्रनूनंब्रह्मणस्पतिरितिब्राह्मणस्पत्यस्तृचाःप्रतिपदनुचरातृचाःप्रगाथाआतोर्ध्वंस
र्वस्तोत्रियानुरूपाःप्रतिपदनुचराःप्रगाथाःसर्वत्रप्राक्छंदांसित्रैष्टुभसर्वाण्येवानुष्टुप्पदाःपंक्ति
षुहिरवस्येदृष्योर्द्वियोःपादयोरर्धर्चशोवाश्विनेपञ्चःशस्यगतानुपञ्चःसमासमुत्तमेपदेपठेन्न
त्योदेरवसायार्धर्चांतैःसंतानोग्निर्नेताखंसोमक्रतुभिःपिन्वंत्यपइतिधाय्याःप्रवइंद्रायबृहत
इतिमरुत्वतीयःप्रगाथोजनिष्ठाउग्रइत्येकभूयसीःशस्त्वामरुत्वतीयांनिविदंदध्यात्सर्वत्रैवमयु
जासुमाध्यंदिनएकाहानांचैर्यायुग्मास्वेकाशिष्ठात्तृतीयसवनेसूक्तमुखीयानःपरिदध्यातध्याय
नैवअत्मनोन्यत्रापितयापरिदध्यादेवमुक्थंवाचीदिंद्रायमरुत्वतेहवितिशस्त्वाहिहित्येमघवन्नेवधीभ्रि
तियाज्या ॥१४॥ निष्केवल्यस्याभित्वाशूरनोनुमोऽभित्वापूर्वपीतयइतिप्रगाथौस्तोत्रियानुरूपौय
द्रथंतरंपृष्ठंयद्युवैबृहत्त्वामिद्धिहवामहेत्वंह्येहिचेरवइतिप्रगाथाएतेनैवविनितान्हूतिस्तस्त्वारं
× अपेद्येवा

स॰ सू॰ श्रौ॰

४४

सेच्चतुर्थषष्ठौपादौबार्हतेप्रगाथेपुनरभ्यासितेत्वेनयोरवस्येद्दुहीकारंचेन्नावेवद्दितृतीयपंचमौतुककुभे
षुभत्यादानाद्यन्तरेवमेतदष्टष्ठेरेषस्यस्विद्दिनिहवब्राह्मणस्पत्योन्वृहतीकारमितरेषुपृष्ठेषुबृहद्द्यंत
रयोश्वनस्तयोर्होत्रकाश्चयेषांप्रगाथांस्तोत्रियानुरूपाःसर्वमन्यद्यथास्तुतंपरिमितएकाशस्यए
काहःसयज्ञक्षयसामायत्यवमानेतस्ययोनिरनुरूपोयानिस्थानएवैनामन्यत्रशंसेदूर्ध्वंधाय्यायायो
निस्थानमनेकानंतर्येसहस्तत्यथग्वाह्णानमेवनूर्ध्वमिद्दिनिहवात्प्रगाथानांयद्यवानेतिधाय्यापिबातु
तस्यरसिनइतिसामप्रगाथइंद्रस्यनुवीर्याणीत्येतस्मिन्नैंद्रीनिविदंदध्यादनुब्राह्मणंवास्वरउक्थ्ये
वाचीद्व्यायोपश्रृण्वतेत्वेतिशस्त्वाद्रूपेपिबासोममभिंद्रमंदतुत्वेतियाज्या॥१५॥होत्रकाणांकया
नश्चित्रआभुवत्कयात्वंकयानर्उत्याकस्तमिंद्रत्वावसुंसद्योहजातएवात्वामिंद्रोषन्भुषुणःसु
मनाउषाकइतियाज्यातंवोदस्ममृतीषहंत्वायामिस्सुवीमभितिप्रगाथौस्तोत्रियानुरूपावुदुत्ये
मधुमत्तमेनाइंद्रःपूर्भिदुदुब्रह्माण्यृजीषीवज्रीवृषभस्तुराषाळितियाज्यातरोभिर्वोविदद्वसुं
तरणिरित्सिषासतीतिप्रगाथौस्तोत्रियानुरूपावुदिन्वस्यरिच्यतेभूयइदिमासृभित्यपोन्मा ४४
मुधरेत्सर्वत्रपिबादधस्चितवघासुतासइतियाज्या॥१६॥अथतृतीयसवनमुत्तमस्वरेणादित्य

ग्रहेणचरंत्यादित्यानामवसानूतनेनहोतायक्षदादित्यान्प्रियाप्रियान्प्रियंधाम्नआदित्यासोअदि
तिर्मादयंतामितितिनैतंगृह्णमीक्षेतह्यमानंस्कृतआर्भवेपवमानेविहृत्यांगारान्मनोतादिपाश्वि
क्षांतंपशुकर्मकृत्वापुरोळाशाद्यकृमानाराशंससादनात्संस्नेषुमृद्दिष्टात्पुरोळाशस्यतिस्त्रःपि
ण्डोदक्षिणतःप्रतिस्वंचमसेभ्यःस्वेभ्यःपितृभ्यउपास्येयुरत्रपितरोमादयध्वंयथाभागमावृ
षायध्वमितितिसव्याहृतआग्नीध्रीयंप्राप्यहविरुच्छिष्टंसर्वेप्राश्नीयुःप्राश्यप्रतिप्रसृप्य॥१७॥
सावित्रेणग्रहेणचरंत्यभूद्देवःसवितावंद्योनुनोहोतायक्षद्देवंसवितारंदमूनादेवःसवि
तावरेण्यपादधइत्याराक्षापितृभ्यआपुनिपिबासोममममदन्त्वेनेमिष्टयपरिज्माइद्मतेअस्य
धर्मणीतिवषट्कृतेहोतावैश्वदेवंशस्त्रंशंसेत्सर्वादिशोध्यायेद्धुंसिष्यन्यस्यांहूयानतामध्वर्यो
शोंशोसावोमितिनितृतीयसवनेशस्त्रादिध्याहावस्तत्सवितुर्वृणीमहेद्यानादेवसवितरितिवै
श्वदेवस्यप्रतिपदनुचरावभूद्देवःएकयाचदशभिश्चस्वभूतेद्वाभ्यामिष्टयेविंशत्याचतिभि
श्चवहसेत्रिंशताचनियुद्भिर्वायविहताविमुंचप्रयावतिदेर्घतमसस्तुरूपकृत्तुमूतयेतक्ष
न्रथमयंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भायभ्योमालामधुमत्पिन्वलपयःएवपित्रेविश्वदेवायवृष्णे

श्रौ॰ सू॰
४५

आनोभद्राः क्रतवोयंतु विश्वतइतिनववैश्वदेवंवैश्वदेवाग्निमारुतयोः सूक्तेषुसावित्रादिनि विहरेद्
ध्याज्ञतस्त्रोवैश्वदेवउत्तरासिस्मउत्तरेसूक्तानानद्दिदेवतंदेवतेनसूक्तांतो धाय्याश्चात्रैकपातिनीर
दितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षमितिपरिदध्यात्सर्वत्रवैश्वदेवेद्विः पच्छोर्धर्चशासकृदृमिमुपस्थ्रुष्ठान्नुक्षयावा
वीड्यदेवेभ्यऋआश्रुत्यवेतिशस्त्वाजपेद्दिमंसे देवाः शृणुतेमंहवंम इतियाज्या ॥१८॥ त्वंसोमपितृ
भिः संविदानइतिसौम्यस्ययाज्यातं घृतयाज्याभ्यामुपांशूभयतः परियजंति घृताहवनो घृतपृष्ठो
अग्निर्घृतश्रीलोघृतमस्वस्यधामा घृतप्रुषस्त्वाहरितोवहंतोघृतंपिबन्यजसिदेवदेवानितिगुरस्ता
दुरुविष्णोविक्रमस्वोरुक्षयायनस्कृधि। घृतंघृतयोनेपिबप्रप्रयज्ञपतिंतिरत्कृपर्मिष्टादन्यतरस्मै
स्तात्विष्णुमहिधामप्रियंवामित्कपांश्वेवा घृतंसोम्यं पूर्वमुद्धात्तस्योगइलावंक्षेतयन्नेनक्षादि
विपत्क्षार्पयिनेकराज्यमजयो हिंनारीर्धयज्ञुस्कुरदितेरन तंसोमोनृच क्षागमिधिदंतंधात्वित्य
पश्यन्हृदिस्पृशाक्रतुस्यस्वर्चोधावर्चोअस्मासुधेहियन्मेमनोयमगंतयद्वामेअपरागतंराज्ञासो
मेनतद्वयमस्मासुधारयामसिभद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाइतिवांतुष्टापकनिधिकाभ्यामाज्येना ४५
क्षिणीअंडेपक्षंरोगेभ्यः प्रयच्छेदिहतेपुशालाकेश्चाग्नी आपत्नीवतस्यपयजत्यैभिरग्नेसरथंयाहि

श्रौ० पू० कृ०
४६

भुमथ्यसवनीयेनाथेंद्रविष्ट्वित्यरेङ्वायवमेतस्मिन्कालेअपद्यअरतुयाजेः पराङ्ध्वर्येस्तोत्रमथ्येसंस्थि
तेष्वेतस्मिन्दधिघर्मेणमरुत्वतीयेनमिश्रकेवल्यस्यहोत्रकाणामथतृतीयसवनंसावित्रेणत्वंसोमाथयथेतेविं
शतिः॥२०॥ ॥इतिश्रीमत्सूत्रपूर्वषट्केपंचमोध्यायः॥५॥ ॥उक्थ्येरुहोत्रकाणामिन्द्रपुत्रवा
णितआग्निरगामिभारतस्वर्षणी धृतमस्त्वन्नाद्याम्सुरइति तृचावरुण्यप्रुवमावाराजाना विद्राववरुणामधुम
त्तमस्येतियाज्या वयमुत्वामपूर्व्ययानइदमिद्धुरेति प्रगाथोसर्वाः ककुभः प्रमंहिष्ठायपोरघुनोछामइं
द्रंबृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्व इतियाज्याधाहीइथाहीइगिर्वणइपंतइ इगिर्वणऋतुर्जनित्रीनूमर्तोभवा
मित्रः संवांकर्मणेंद्राविष्णूमदपतीमदानामितियाज्येत्यंतउक्थ्यः॥१॥ अथाषस्ध्यसाविसोमइंद्र
तइतिस्तोत्रियानुरूपावाचावहेंतुहस्यइतितिस्त्रोगायत्र्यउपोषुश्वणुही गिरः सुसंदृशंत्वावयंमघवन्नि
त्यकाइन्द्रचपंक्तीयदिंद्र धृतनाज्येपंतेअस्कहर्यतइत्योष्ठिउहवाहितोत्तृचावाधूर्षस्मा इतिद्विपदाब्रह्मन्वी
रब्रह्मकृतिंजुषाणइतित्रिष्टुबेषब्रह्मायाऋत्वियइंद्रोनोअक्तोगृणेविस्कतयेयथापथइंद्रत्वधृतिरा म ४६ ६०
नयः त्वामिद्धवसस्पतेयंतिगिरोनसंयतइतितिस्त्रो द्विपदाः श्वेतमहेविदथेशंसिषंहरी इतितिस्त्रोजगत्य
स्त्रिकद्रुकेषुमहिषोयवाशिरंप्रोष्वस्मैपुरोरथमितितृचावातिछंदसोपच्छः पूर्वद्वेधाकारमुत्तरमनुष्टुप्रगा

यत्रीकारं चप्रेतनअर्चेतयायहिपिबमत्स्वक्रतुः छंदऋतंबृहत्कमाआधेहिनोवसवित्यनुष्टुप्प्रप्रवस्त्रि
ष्टुभमिषनप्रार्चतयोव्यतीरफाणयदितितृचाअनुष्टुभाउत्तमस्योत्तमांशिष्ठ्वोत्तमांनिविदंदध्याल्लिंगेः
पदानुश्चर्यव्याख्यास्यामोमत्सदहिंवृत्रमर्पाजिन्वदुद्दार्यमुद्यांदिविसमुद्रंपर्वतांइहोद्यब्रध्नस्यविष्टपमि
तिपरिधानीयेवाहीवेवाहीइंद्र एवाहिशक्रोवशीहिशक्रइतिजपित्वापाः पूर्वेषांहरिवः सुतानामितियज
ति॥२॥ विहृतस्येंद्रजुषस्वप्रवहायाहिशूरहरीइहापिबासुतस्यमतिर्नमध्वश्चकानश्चारुर्मदायइंद्रज
ठरंनव्यंनपृणस्वमधोर्दिवोना अस्यसुतस्यस्वर्णोपत्वासदाः सुवाचोअस्थुः इंद्रकृत्राषाडमित्रानजघान
वृत्रेयंतिर्न। बिभेदवलंभृगुर्नससाहेशत्रून्मदेसोमस्य। सुधीहवंनइंद्रानगिरोऊकषस्ववज्रीन इंद्रसयुग्भि
र्दिध्रन्नेनस्याममदायमहेरणाय। आत्वाविशंतुकविर्नसुतासइंद्रत्वष्टान। पृणस्वकुक्षीसोमेनाद्रिवःश्वर
धियाहियानः साधुर्नगृध्नुरस्तेवभुर्नाक्तिर्वृश्चरश्वयमसोन। यातेवभीमोविष्णुर्नत्वेषः समत्सुक्रतुर्नेति
स्तोत्रियानुरूपाउर्ध्वस्तोत्रियानुरूपाभ्यांतदेवशस्यंविहरेत्यादृान्यवधायार्धर्चशः शंसेत्पूर्वासांपूर्वा
णिपदानिगामत्र्यः पंक्तिभिः पदानांदुहहंपरंशिष्येतेतत्याप्रणुयाउछ्लहोबृहत्तीभिरुच्छिहानूत्तमान्या
श्चन्द्रोकुर्यश्चतुरक्षरमाद्यंद्विपदाश्चतुर्थस्थलाप्रथमांत्रिष्टुभोत्तराजगतीभिरुत्तमायाश्चतुर्थमक्षरं

श्रौ० सू०
४७

त्यंपूर्वस्याद्यमुत्तरस्यानुष्टुभमतिछंदस्त्ववरुध्याद्वितीयतृतीययोस्तृतीययोःपादयोरवसानंतूपदध्यात्
चेतनेनेतिपूर्वस्यांप्रचेतयेत्युत्तरस्यामुत्तरास्त्वितरान्पादायषष्ठान्कृत्वानुष्टुप्कारंशंसेदूर्ध्वस्तोत्रियानुरू
पाभ्यामातोविहृतस्तत्रप्रतिगरओथामोदैवमदेमदामोदैवोमथेतियज्ञमांजपमोपस्पृजेदेवाह्येवापाः
पूर्वेषांहारिवःकृतानामिवाहोइ ३ अथोइइदंसवनंकेवलंते। एवाहिशक्रोममद्धिसोमंमधुमंतमिंद्रवशी
हिशक्रःसत्राद्वृषंजठरआवृषस्वेतिसमानमन्यत्स्तोत्रियायनिविदंपरिधानीयायाइत्याहावआहूतंषो
ळशिपात्रंसमुपहावंभक्षयंतियर्मेवभक्षयंतोमैत्रावरुण्याःत्वयश्छंदोगाइंद्रषोळशिन्नोजस्विंस्त्वंदे
वेष्वस्योजस्वंतंमामायुष्मंतंवर्चस्वंतंमनुष्येषुकुरु। तस्यतइंद्रपीतस्यानुष्टुप्छंदसउपहूतस्योपहूतो
भक्षयामीतिभक्षजपः॥ ३॥ अतिरात्रेपर्यायाणामुक्तःशस्योपायोहोतुःस्यायथाहोत्रकाणांप्रथ
मेपर्यायेहोतुराद्यांवर्जयित्वाप्रत्यृचंस्तोत्रियानुरूपेषुप्रथमानिपदानिद्विरुक्त्वावस्यतिशिष्टेसमभि
स्वाप्रणुवंतिसर्वेसर्वासांमध्यमेमध्यमानिमत्यादायत्र्युत्तरैःप्रणुवंत्युत्तमान्युत्तमेचतुरक्षराणिलब्धा
वाकश्चतुःशस्त्राःपर्यायाहोतुराद्यं[illegible]याज्याभ्यःपूर्वेपर्यासाःपातमावोअंधसोपादुशिप्रिन्नंधस ४७
स्यमुवःसत्रासाहमितिसूक्तशेषोभिर्त्वमेषमध्वर्यवोभरतेंद्रायसोममितियाज्याप्रवइंद्रायमादनंप्र

र्वाडिल्फणंप्रैष्वेचनेद्वारंविसंस्थितसंचरेणानुप्रपद्यततस्योपस्थकृतउपविश्यभक्षयेत्तदु ॥१९॥ अ
थयथेतंस्वभ्यस्यमाग्निमारुतंतस्याद्यंपच्छःग्रावाणंपच्छःशस्यान्वेदधर्मवशइतूरासेतेनेनमुत्तमेन
नवेनेनवैश्वानरायपृथुपाजसेशन्नःकरत्यर्वतेप्रतक्षसःप्रतवसोयज्ञायज्ञावोअग्नयेदेवोवाद्र
विणोदइतिप्रगाथोस्तोत्रियानुरूपौप्रतव्यसीनव्यसीमापोहिष्ठेतितिस्रोवियदुत्तमपृष्ठउपस्पृश
न्नेन्वारब्धेप्रपावृतशिरस्कइदमाद्विप्रतिप्रतीकमाह्वानमुतमोहिर्बुध्न्यःशृणोतुदेवानांपत्नीरु
शतीरवंतुनइतिदेवानांकामहभितिद्रुपावीरवीकन्याचित्रायुरिमंयमप्रस्तरमाहिसीदमातलीकव्यै
र्यमोअंगिरोभिरुदीरतामवरउत्परासआहंपितृन्त्सुविदत्रांअवित्सिइदंपितृभ्योनमोअस्त्वद्य
स्वादुष्किलायमित्येतस्तोमध्येवाह्वानंमादामोदैवमोदामोदैवो ३ मित्यासांप्रतिगरोपयोरो
जसास्कंभितारजांसिवीर्येभिर्वीरतमाशविष्ठायापत्येतेअप्रतीतासहोभिर्विष्णूअगन्वरुणा
पूर्वहूतौविष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंतंतुतन्वन्रजसोभानुमन्विह्युत्तमइंद्रोमघवाविरप्शीतिपरि
दध्याद्भूमिमुपस्पृशन्नुत्तमेनवचनेनधावानयनंकांस्येदुक्छ्रवार्चीदायदेवेभ्यआक्रंतायत्वेतिशं
स्याजपेदन्नमरुद्भिःशुभयद्भिर्ऋक्वभिरितियाज्याप्रत्यंतोअग्निष्टोमोअग्निष्टोमः॥२०॥ ॥परिहितउपां

कृतान्यृजीषिणः प्रतिश्रुताय वो धृषदिति पंचदश दिवश्चिदस्येति पर्यासः स नो नव्येभिरिति चास्य मदे
पुरूवर्पांसि विद्वानिति याज्या वयमु त्वा तदिदर्था वयमिंद्र त्वायवोभि प्र वो वृत्रहत्यायेत्येतत्त्रसामसु इंद्रेहि इंद्रो अ
ग महद्भ्यमभिन्यृखुवाच मक्षभूतस्य हरिवः पिबेहेति याज्येंद्रायमद्वने सुतमिंद्रमिद्गाथिनो बृहदिंद्रसा
नसिमेतोन्विंद्रं स्तवामेशानं मानो अस्मिन्मघवन्निंद्र पिबतुभ्यं सुतो मदायेति याज्यायं त इंद्र सोमायंते
मानुषे जने तद्दद्भीत्यन्नमामुस्वरेद्दहं सुवन्यं मपाय्यस्यांधसो मदामेति याज्यातू न इंद्र क्षुमंतमा प्रद्र
वपरावतो नद्यन्त्यं बलाकरमित्यष्टावीं ईंखयंतीरपस्युवः अहं दां गृणते पूर्व्यं वसु खयंतीरहं दां पातासु
तमिंद्रो अस्तु सोमं हंता वृत्रमिति याज्याभि त्वा वृषभा सुते अभि प्र गोपतिं गिरा तू न इंद्र मद्र्यगिति सूक्ते
अश्वावति सोमांपीतिं वृषन्निंद्र यन्मिंसत्यामिति याज्येदं वसो सुतमंध इंद्रेहि मत्स्यंधसः प्र सम्राजमुपत्र
मस्याभर धृषता तत् दस्मेन व्यमस्य पिबयस्य जज्ञान इंद्रेति याज्येदं ह्यन्वोजसा महाँ इंद्रो य ओजसा स
मस्यमन्ये विशश्शतिद्दिचत्वारिंशाद्द्धिश्वजितं निष्ठा हरी रथ आ सुवृक्तमानेति याज्यालेतानिषीहतात
शात्रवागहि न किरिंद्र त्वदुत्तर इत्युक्तन्नमामुत्स्वरेद्धृत्त्वष्ट्रधामी दृत्यस्मानमिंद्र पानमिति याज्या योगे योगे
तवस्तरं युंजंति ब्रध्नमरुषं यदिंद्राहं प्रथमो महद्उतो शचीवस्तव वीर्येणेति याज्या द्वः सुते सुसोमं सु य दिंद्र सो

श्रौ० सू० मपातमआघायेअग्निमिंधतइतिसप्तदशायइंद्रचमसेषासोमः प्रवः सतां प्रोद्रोणेहरस्यः कर्मणिमन्नि
५८ तियाज्येतिपर्यायाः पर्यासवर्ज्यंगायत्र्याः ॥६॥ संस्थितेघाश्विनायक्रूनवेशंसिष्युसंस्थितसंचरेणानि
क्रम्याग्नीध्रीयेआन्वाच्याहुतीर्जुहुयादग्निरज्जीगायत्रेणछंदसातमश्यांतमन्वारभेतस्मैममवतुत
स्मैस्वाहा। उषाअग्निनीत्रैष्टुभेनछंदसातामश्यांतामन्वारभेतस्यैमामवतुतस्मैस्वाहा। अश्वि
नावश्विनौजागतेनछंदसातौवश्यांतावन्वारभेताभ्यांमामवतुताभ्यांस्वाहा। वृषमहाइंद्रअसिसूर्मे
तिहाभ्याभिंद्रवोविश्वतस्परीतिचप्राश्याज्यशेषमुपउपस्पृशेन्नाचामेद्धिज्ञायनेदेवस्छोवाएषयधो
तानाक्षमद्भिः करवाणीतिप्राश्यप्रतिग्रस्तस्यपश्चात्स्वस्यधिष्ण्यस्यापाविशेन्नमस्तजंघारूरत्निभ्यां
जानुभ्यांचोपस्थंकृत्वायथाशक्तिनिरूत्पतिष्यन्नुपस्थंकृतस्त्वेवाश्विनंशंसेदग्निर्होताग्रहपतिःसराजेति
प्रतिपदेकपातिनीपछएतयाग्नेयंगायत्रंउपसंतनुयात्प्रातरनुवाकन्यायेनतस्यैदसमाम्नायस्यसह
स्त्रावममेदितेः शंसोर्बार्हतास्त्रयस्तृचाः स्तोत्रियाः प्रगाथावातान्पुरस्तादनुदैवतंस्वस्यछंदसाय ५८
थास्तूतं शंसे येषुचान्येषुपछोद्विपदाउपसंतनुयादेकपदास्ताभ्यश्चात्रराविच्छंदसउद्धरेदपिवात
न्यायेनशंसनंनतुपछोन्यास्त्रिष्टुब्जगतीभ्यः पादेनाहितेसौर्याणिप्रतिपद्यतेसूर्यानोदिवडुदुत्यंजा

तेनवाप्येकेंतर्हितेषापितथासतिसंत्वरादेवतावाहनात्क्रयाशुभेतिचमरुत्वतीयेपुरस्तात्सूक्तस्यशंसे
द्योजातएवेतिनिष्केवल्येममाग्नेवर्चइतिवैश्वदेवस्यसूक्तस्यापिवेतेथवानिविदोदध्याउक्थेरेदितराणिस्था
नंचेन्निविदोतिहरेन्माप्रगामेतिपुरस्तात्सूक्तंशस्त्वान्यस्मिन्स्तद्देवतेदध्यात् ॥६॥ सोमातिरेकेस्तुत
शस्त्रायजतःप्रातःसवनेस्तिरोसोमोअयंसुतागोर्धयतिमरुतामितिस्तोत्रियानुरूपौमहाँइंद्राय
ओजसातोदेवाअवंतुनइत्यैंद्रीभिर्वैष्णवीभिश्चैतत्सोममतिशस्यैंद्रायजेहित्यावैंद्रावैष्णवीं
निगाणगारिदेवतप्रधानत्वात्सवाकर्मणासमिषाहिनोमीतिमाध्यंदिनेबण्महाँअसिसूर्य
उदुत्यद्दर्शतंवपुरितिप्रगाथौस्तोत्रियानुरूपौमहाँइंद्रोनृवदिष्ठोनुकंयाविश्वासांजनितारम
तीनामितियाज्यातृतीयसवनउत्तरोत्तरांसंस्थामुपेयुरातिरात्रात्तच्यादतिरात्राश्चेत्मन्तत्रेअग्निशि
पिविष्टनामप्रतद्विष्णुस्तवतेवीर्येणेतिस्तोत्रियानुरूपौमाध्यंदिनेनशेषस्त्वेषमित्थासमरणेशि
मीवतोरितियाज्या ॥७॥ क्रीतराजनिनष्टेदग्धेवापिदग्धानिसदोहविर्धानान्यन्येनवृत्ताक्री
येरन्नाहृतावान्यंराजानमभिषुणुयुरनधिगमेपूतीकान्फाल्गुनान्यन्यावाओषधयःपूतीकैःस ४९
हप्रायश्चित्तंवाकुलोत्तरमालभेतसुत्यास्वेकमेवैकेमन्येतप्रतिधुक्प्रातःसवनेशृतंमाध्यंदिनेद

धितृतीयसवनेश्रायंतीयंब्रह्मसामयदिफाल्गुनानिवारवंतीयंयज्ञायज्ञीयस्यस्थानेश्रायंती
यमेकएकदक्षिणंयज्ञंसंस्थाप्याथोदवसायपुनर्यजेततस्मिन्पूर्वस्यदक्षिणांदध्यात्सोमाधिगमेप्रकृत्या
॥८॥ दीक्षितानामुपतापेपरिहितेप्रातरनुवाकेनुपाकृतेवापुष्टिपतेपुष्टिश्चक्षुषेचक्षुःप्राणायप्रा
णंत्मनेत्मानंवाचेवाचमस्मैपुनर्धेहिस्वाहेतिब्रह्माङ्गुलिंकृत्वाशीताष्ठाअपःसमानीयैकविंश
तिमासुयवान्कुशपिंजूलंश्चावधायताभिरद्भिरवर्थंकुर्वंस्ततामिरेनमाप्लावयेज्जीवानामस्थ
ता३ इमममुंजीवयतजीविकानामस्थता३ इदममजीवयतःसंजीवानामस्थता३ इमममुंसं
जीवयतःसंजीविकानामस्थता३ इमममुंसंजीवयतेत्योषधिसूक्तेनचाप्लाव्यानुमंत्र्योपांश्वंत
र्यामौतेप्राणापानौपातामसाउपांशुसवनस्तेव्यानंपात्वसावैंद्रवायवस्तेवाचंपात्वसौमैत्राव
रुणस्तेचक्षुषीपात्वसावाश्विनस्तेश्रोत्रंपात्वसावाग्रयणस्तेदक्षक्रतूपात्वसाउक्थ्यस्तेंगानि
पात्वसोध्रुवस्तआयुःपात्वसावितियथासनमनुपरिक्रमणत्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रमितिता
र्क्ष्यादिर्मध्यप्यन्यदैकाहिकाहैंश्वदेवंस्वस्त्यात्रेयोनिविदंदध्यात्प्रकृत्यागदे ॥९॥ संस्थितेतीर्थेन
विहृत्यावभृथेप्रेतालंकारान्कुर्वंतिकेशश्मश्रुलोमनखानिवापयंतिनलदेनानुलिंपंतिनलदमा

श्रौसूत्रपू०

६० स्वांप्रतिमंचंतिनिःपुरीषमेकेकृत्वाष्टषदाज्यंपूरयंत्यहतस्यवाससःपाशतःपादमात्रमवछिद्यत्रोर्णुवंति
प्रत्यग्दशेनाधिःपदमवछेदमस्यपुत्राअमात्यावसन्नग्नीनस्यसमारोप्यदक्षिणतोबहिर्बहिर्वेदिदहेयुरा
हार्येणानाहिताग्निंपत्नीचप्रत्येत्याहःसमापयेयुःप्रातरनभ्यासमनभिहिंकृतानिशस्त्राण्यनुवचना
निवनसंस्तवनानिपुराग्रहग्रहणात्तीर्थेननिष्क्रम्यत्रिःप्रसव्यमास्पतनंपरीत्यपर्युपविशंतिपश्चाद्धोतो
त्राध्वर्युस्तस्यपश्चाच्छंदोगाआयंगौःपृश्निरक्रमीदित्यपाप्मस्ववतेस्कतेहोताप्रसव्यमायन्पु
रित्रजन्तोत्रियमनुद्रवेदप्रणुवन्यामस्वप्राहिप्राहिपथिभिःपूर्व्येभिरितिपंचानांतत्तीयामुद्वरन्मे
नमग्नेविदहोमाभिशोचइतिषट्पूषात्वेतश्च्यावयतुप्रविद्वानितिचतस्रउपसर्पमातरंभूमिमेताम्
तिचतस्रःसोमएकेभ्यउद्वयसोवसुत्पणउदुबलावितिचसमाप्यसंवित्यतीर्थेनप्रपद्ययथासन
मासादयेयुर्भक्षेषुप्राणभक्षान्भक्षयेयुःपित्वादक्षिणेनमार्जालीयमंनिनयेयुर्दक्षिणस्यांवावेदिश्रोण्यां
सप्तदशमहर्भवतित्रिवृतःपवमानारथंतरपृष्ठोग्निष्टोमःसंस्थितेवभृथमेकेगमयंत्येतस्मैतदभिरह
शाध्नयंतोनिर्मथ्येनवाहृत्यानिरवायसंवत्सरादेनमग्निष्टोमेनयाजयेयुर्नेदिक्षिनंवदीक्षयेयुरपिवा
त्यानेगृहपताउक्तरूक्तलशस्त्रविकारएकाहेषुयजमानास्तनेशयीतसंस्थितेपायतीधवभृथंगमयेयुरि ६०

नवेदसमितिनवचित्रंदेवानांनमोमित्रस्येंद्रक्रतुंनआभराभित्वाशूरनोनुमोबहवःसूरचक्षसइति
प्रगाथामहीद्यौःपृथिवीचनस्तेहिद्यावापृथिवीविश्वशंभुवाविश्वस्यदेवीमृत्वयस्यजन्मनोनयारोषा
तिनग्रभदितिद्विपदाबृहस्पतेअतियदर्योअर्हादितिपरिधानीयाप्रतिपदेपरिधानीयायाइत्यूह्य
वोह्वहसामचेतस्मयोनिंप्रगाथेषुद्वितीयांततीयांवानवाश्विनेनग्रहेणसपुरोळाशेनचरंतिमेसा
मासस्तिरोअह्न्यासस्तीव्रास्तिस्त्रंतिपीनयेयुवाभ्यांहविष्मतानासत्यारथेनायातमुपभूषतंपिबध्या
इत्यनुवाक्यहोतायक्षदश्विनासोमानांतिस्रोअह्न्यानमितिप्रैषाःप्रवामंधांसिमद्यान्यस्थु
रूनापिबतमश्विनेतियाज्येअध्यर्धमनवानंयद्येतस्यपुरोळाशस्यस्विष्टकृतामचरेयुःपुरोळा
अग्नेपत्नतोमेदृधानआहुतिमितिसंयाज्ये॥५॥यदिपर्यायानभिवक्षंछेत्सर्वेभ्यएकंसंभरेयुः
प्रथमाद्धोताद्वितीयान्मैत्रावरुणाद्ब्राह्मणाच्छंसीचोत्तमादछावाकोहोत्रेवैद्वौप्रथमाद्वाउत्तमाद
पिवासर्वेभ्यस्तोमनिर्ह्रस्ताउर्ध्वंस्तोत्रियानुरूपेभ्यःप्रथमोत्तमाभ्यस्त्वाछंसियुर्निर्ह्रासएवैकस्मि
न्होतृवर्जमित्येकआश्विनायैकस्तोत्रियाग्नेविवस्वदुषसइतिनंपुरस्तादनुदेवतंस्वस्यछंदसोय
थास्कृतंशंसेत्त्रीणिषष्टिशतान्याश्विनंविमतानांप्रसवसन्निपातेसंसवानंनाहितिपुनर्धावापर्व

त्वालेरवन्तःपूर्वेणसदोहदेसुरित्याश्मरश्चएषएवावभृथः॥१०॥अग्निष्टोमोत्यग्निष्टोमउक्थ्यःषोडशी
वाजपेयोतिरात्रेप्तोर्यामइतिसंस्थास्तासांयामुपर्यंतिलस्याअंतेयज्ञपुच्छमनुपाजाध्कृतपशुनाशंयुवाक
उत्तराग्निविहस्तृकवाकप्रैषावीवृधतेनिपुरोळाशेदेवतांपशुदेवतामेकेयदिसवनीयस्यपशोःपशुपुरो
ळाशंकुर्युरवीवृधेतांपुरोळाशेरित्येवब्रूयात्सवनीयैरेवेंद्रोवर्धतेपशुपुरोळाशेनपशुदेवताध्वंशंयु
वाकाहारियोजनेयाःसोममस्तमिंद्रप्रेयाहिधानासोमानामिंद्राहिस्वपिबचपुनर्ज्मितेब्रह्मणा
केशिनाहरीइतिन्याअनुवाक्येअंत्येवहःसुतिष्ठासुकंमघवन्मापरागाअयंयज्ञोदेवयाअयंमियेध
इतीतरेषुपरायाहिमघवन्नाचयाहीतिवानुवाक्योत्तरवत्स्वहःसुनेतुवषट्कृतेतिप्रैषमैत्रावरुणाभ्या
हहमरएवमघवन्निंद्रतेध्रवइत्यपचेत्यतिरात्रेघसुत्याभितिस्वितस्यातंश्रुत्वाग्नीध्रश्वःसुत्यामाह
श्वःसुत्यावाएषाब्राह्मणानांतामिंद्रायेंद्राग्निभ्यांसम्रवदीमिमित्रावरुणाभ्यांवसुभ्योरुद्रेभ्यआदि
त्येभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योब्राह्मणेभ्यःसोम्येभ्यःसोमपेभ्योब्रह्मन्वाचंयच्छेति॥११॥आ[illegible]तमुन्ने
त्राद्रोणकलशमभिक्रामिवप्रलिंग्रहोपहवमिष्ट्वाप्रेक्षेतहरिवतस्तेहारियोजनस्यस्तुतस्तोमस्य
छंशस्तोत्थस्यपृष्टयजुषोयोभक्षोगोसनिरश्वसनिस्तस्यतउपहूतस्योपहूतोभक्षयामीतिप्राणभ

क्षं भक्षयित्वात्र निपद्याय द्रोणकलशमात्मानमाप्याययथाप्रसृप्तं विनिःसृप्याग्नीध्रीये विनिःसृप्ताकुत्
ऽजुहुत्स्ययं पीत इंदुरिंद्रं मंदयादयं विप्रो वाचमर्चन्नियङन्। अयं कस्य चिद्दुहाता दृभ्मिके सोमो राजा नस
खायं रिषे धात्स्वाहा। इदं राधो अग्निना दत्तं भागात्यशो भर्गः सह ओजो बलं च। दीर्घायुत्वाय शतशार
दाय प्रतिगृभ्णामि महते वीर्याय स्वाहे साहवनीये षट् पट्ट शकलान्यभ्यादधाति देवकृतस्यैनसोवयजन
मसि स्वाहा। पितृकृतस्यैनसोवयजनमसि स्वाहा। मनुष्यकृतस्यैनसोवयजनमसि स्वाहा। आत्म
कृतस्यैनसोवयजनमसि स्वाहा। एनस एनसोवयजनमसि स्वाहा। यद्वो देवाश्चकृम जिह्वया गुर्वि
तिच द्रोणकलशाद्धाना गृहीत्वा वेक्षेरन्नापूर्यास्कृमाद्धरयतत्र जयाचथनेनवेदस्य कामदुघास्तका
मान्मे धुक्ष्वं प्रजाञ्च पशूंश्चेत्यवघ्रायालः परिधिदेशे निवपेयुः प्रत्येत्य तीर्थदेशे पात्रपूर्णाश्च ससा
स्तान्स्याहृता ब्रजंति हुदुतिन्नणानि विमृज्य प्रतिस्वं चमसेभ्यस्त्रिः प्रसव्यमुदकेनात्मनः पर्युक्षंते
दक्षिणैः पाणिभिरितरेवा प्रदक्षिणं स्वधा पित्रे स्वधा पितामहाय स्वधा प्रपितामहायेत्यकं जी
वमनभ्यः पाणीश्च मनसैषवधायामसु धूलस्य देव सोमतेमतिविदो नृभिः कृतस्य स्तुतस्तोमस्य श ५९
स्तोत्रस्य षटपञ्जुषायो भक्षो गोसनिरश्वसनिस्तस्य तउपहूतस्योपहूतो भक्षयामीति प्राणभ

सूत्र०श्रौ० ज्यहविषांविपरीताश्चयाज्यानुवाक्यास्त्वेवकुर्युर्येप्रायणीयांप्रकृत्यासंस्थाप्येसंस्थितायांमैत्रा
५२ वरुण्यनूबंध्यास्तस्यैकउत्तरवेद्यामेकंहुतायांवपायांयद्येकादशिन्ययतःछन्नाग्नीषोमीयेणसंच
रेणप्रजित्वागार्हपत्येत्वाष्ट्रेणपशुनाचरंतंपंजनाक्षिपय्यग्निकृत्वोत्सृजेत्पुनरायतनायप्रदिश्यच
र्यवआज्येनसमाप्नुयुस्तथैवहोताकुर्यात्संप्रेषवदशेशान्पशुवन्निपातान्यथान्वनूबंध्यैःपशुपुरो
डाशमनुदेविकाहवींषिनिर्वपेयुर्धातानुमतीराकासिनीवालीकुहूः।धातादहातुदाशुषेप्राची
जीवातुमक्षितं।।वयंदेवस्यधीमहिसुभगसुमंवाजिनीवतः।धाताप्रजानामुतरायईशेधाते
दंविश्वंभुवनंजजान।।धाताकृष्टीरनिमिषाभिचष्टेधात्रइद्धव्यंघृतवज्जुहोतेतिदेवीनांचेतु
र्थ्योरुषागोःपृथिवीसम्भ्रुतुरंधिर्नआगहीतिद्वेआयातमाषिरश्मिभिरावहंतेपिप्यावा
र्याविनताअवरिणुककाटोअभूतनतानशंतिनंदधातितस्करोबक्तित्यापर्वतानांदृष्टहाचि
द्यावनस्पती।अन्यभ्येलाभेपयस्यामैत्रावरुण्यनूबंध्यास्थानआज्यभागप्रभृतीवाजिनीनां
ताकर्मणेवाजिनेमक्षयेयुःसर्वेतुदीक्षिताःसर्वेनुदीक्षितोथिनाःस्वयगग्नीन्हमारोप्योदस्व
यजनान्मथित्वोदवसानीययाजयंतपौनराधेयिक्यविकृतविकृता।।४।।१४।। ।।उक्थ्येष

थषोकशीविहृतस्यातिरात्रेसंस्थिताघाश्विनायदिपर्यायान्सोमातिरेकेक्रीनेराजनिदीक्षिता
नांसंस्थितेतीर्थेनाग्निष्टोमोत्यग्निष्टोमआहृतमुन्नेत्रापत्नीसंयाजैर्गार्हपत्यउदयनीयपयान्वुद
श।।१४।।श्रौतसूत्रपूर्वषट्कखंडिकाश्चतुर्नवतिः।।९४।।केषांचिन्मतेषण्णवतिः।।९६।।उत्त
रषट्कखंडिकाःसप्ततिः।।७०।। ।।इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रपूर्वषट्केषष्ठोध्यायः।। ।।
ग्रं थ सं ख्या १५२५

स्नान्भक्षयित्वामाहंप्रजांपरासिचमित्येतेनाभ्यात्मंनिनीयाच्छायंवोमरुतःश्लोकाकरइत्येतयाभि
मृशंतिदधिक्राव्णोअकारिषमित्याग्नीध्रीयेदधिद्रप्सान्प्राश्यसख्यानिविसृजंतउभाकवीयुवाना
सत्यादाधर्मणस्पती।परिसत्यस्यधर्मणाविसख्यानिसृजामहइति।।१२।।पत्नीसंयाजेष्वीरित्वा
वभृथंव्रजंतिव्रजंतःसाम्नोनिधनमुपयंत्यवभृथेष्ट्यानिचुंपुणेत्येतिसप्रयाजाद्यनुयाजांतानास्या
मीक्षानबर्हिष्मंतोप्रयाजानुयाजावप्सुमंतोगायत्रोवारुणंहविरवतेहेळोवरुणनमोभिरितिद्वेअ
ग्नीवरुणौस्विष्टकृदर्थेत्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वानितिद्वेसंस्थितायांपात्राण्युदकांतेवदध्युर्नमोवरु
णायाभिष्ठितोवरुणस्यपाशइतिततआचामंतिभक्षस्यावभृथोसिभक्षितस्यावभृथोसिभक्ष
कृतस्यावभृथोसीतिप्रत्येथप्रथमेनषष्ठीवेतिऋग्भिरुत्तराभ्यांततआचम्याछ्वंतआपोअस्मा
न्मातरःशुंधयंतिइदमापःप्रवहतस्वामित्यानआपओषधयःसंत्वित्येतयाञ्जल्याभ्युक्षेरन्नेवाप्य
दीक्षिताउन्नेतैनःउन्नयत्यन्नेतरुन्नोन्नयोन्नेतर्वसोअभ्युन्नयाइत्युन्नीयमानाजपंत्य
द्वयंतमसस्परीत्यादृत्यसमानमतऊर्ध्वंहृदयशूलेनावसंस्थाजपांतंसंस्थाजपेनोपतिष्ठंतेय
येपवृक्तकर्माणः।।१३।।गार्हपत्यउदयनीययाचरंतिसाप्रायणीययोक्तापथ्यास्वस्तिरिहोत्तमा